306929

1929-IK ÉVI
ÁPR.—MÁJUS
XXV-IK ÉV F.
5.(288) SZÁM

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA
FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ: WANKO VILMOS
TÁRSSZERKESZTŐ NOVÁK LÁSZLÓ. FŐMUNKATÁRS
DUKAI KÁROLY, HORVÁTH FERENC ÉS ROTH MÓR

GRAFIKAI SZEMLE

ELŐFIZETÉS
EGY ÉVRE 18
FÉL ÉVRE 10
PÉLD. 1·70 P

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST
VIII, CONTI UCCA 4. SZÁM. TELEFÓN: JÓZSEF 310-16
UNGARISCHE GRAPHISCHE RUNDSCHAU. ZEIT-
SCHRIFT FÜR DIE GRAPHISCHEN GEWERBE

VILÁGOSSÁG
KÖNYVNYOMDA RT
BUDAPEST

A GRAFIKAI SZEMLE ELŐFIZETÉSI DÍJA:

MAGYARORSZÁGON egész évre 18 P, fél évre 10 P az egyes számok ára 1.70 P. Megrendelhető közvetlenül a kiadóhivatalban (Budapest VIII, Conti u. 4), vagy a nyomdák házipénztárosainál, akik az összegek beszolgáltatására vonatkozó külön utasítást kapnak.

ROMÁNIÁBAN egész évre 640 lei, fél évre 330 lei, az egyes számok ára 56 lei. A Grafikai Szemlét a Romániai Grafikai Munkások Szövetsége aradi, bistriţai, Braşovi, bucureştii, cluji, devai, lugoji, oradeai, satu-marei, târgŭ-muresi és timisoarai kerületi levelezőinél, illetve ezek helyetteseinél kell megrendelni és az általuk közlendő módon fizetni a lapok árát. Más városokból a lapot közvetlenül a budapesti kiadóhivatalnál lehet megrendelni. A lapot illető mindennemű pénzek kizárólag a *Banca Marmorosch, Blank & Co. S. A.* bank *cluji* fiókintézeténél »*Grafikai Szemle, Cluj*« címen vezetett folyószámlánkra fizetendők be.

JUGOSZLÁVIÁBAN az előfizetési díj egész évre 220 dinár, fél évre 115 dinár, egyes számok ára 19 dinár. A díjak, amennyiben az egyes városokban lapkezelőnk nem volna, közvetlenül a budapesti kiadóhivatalnak küldendők be.

SZLOVENSZKÓBAN a Grafikai Szemlét a Szakkör tagjai illetményként kapják, másoknak az előfizetési díj egész évre 125 Kc, fél évre 65 Kc, egyes száma 11 Kc. Megrendelések Werner Jenő, Bratislava, Dunajská 55, akinek címére a pénzek is küldendők.

BEZUGSPREISE der Grafikai Szemle (Ungarische Graphische Rundschau): Für Österreich 27 Schilling, für Deutschland 16 RM, für die ausserkontinentalen Staaten 4 Dollar. Preis der Einzelnummer 2.25 Schilling, 1.40 RM, bezw. —.35 Dollar. Die Bezugspreise sind der Administration der Grafikai Szemle, Budapest VIII, Conti ucca 4, einzusenden.

GRAFIKAI SZEMLE

FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK MŰVELŐI RÉSZÉRE. MEGJELENIK ÉVENKINT TÍZSZER (12 SZÁM)
BUDAPEST, 1929 ÁPRILIS—MÁJUS HÓ
XXV. ÉVFOLYAM
5. (288.) SZÁM

A szakkulturális munka megszervezése

az egyedül helyes mederbe terelődött. Az illetékes szakmai körökben úrrá lett a felfogás, hogy a szakkulturális munkálkodást *csakis a hatalmas Segélyző-Egyesület kebelében* lehetséges *intézményesen* megszervezni. Megérlelődött bennünk a meggyőződés, hogy a hajdani Szakkör feltámasztásával, vagyis a korábban tervezett Szakkulturális Egyesület megalakításával csak *félmunkát* végeztünk volna. Az önálló, nem kötelező tagságra bazírozott egyesület távolról sem nyujthatná azt a szilárd anyagi bázist, amit aránylag csekély illetékemeléssel a Segélyző-Egyesület kebelében létesítendő szakkulturális osztály elérhet. Az önálló egyesület élete jó ideig csak *tengődés* lett volna, mert szűkös anyagi erői nem tették volna lehetővé olyan szakkulturális munkálkodás lebonyolítását, amely egymagában is vonzotta volna a szaktársakat az egyesület lobogója alá, hogy ily úton előbb utóbb jogosan felvethető lett volna a kötelezővététel gondolata. Általában: *a szellemi, erkölcsi, anyagi javak szétforgácsolódását jelentette volna a Szakkörhöz hasonlatos Szakkulturális Egyesület* megalakítása. Ezzel szemben a Segélyző-Egyesület működési körének a szakkulturális munka minden területére való kiterjesztése gyönyörű perspektívát nyit atekintetben, hogy erős anyagi bázison *a legtökéletesebben koncentrálhassuk a nyomdászcsaládban rejlő csodálatosan értékes erkölcsi és szellemi javakat,* hogy azokat szerteszét sugároztatva olyan nyomdászgenerációkat neveljünk szakmánknak és szervezetünknek, amilyenekre ipari és szervezeti szempontból szükségünk van. Ez az új megoldás *radikális* megvalósítása annak a régi, békebeli gondolatnak, amely annak idején a Szakegyesület és a Szakkör fúziójában látta a szakoktatási probléma megoldását, de amelynek valóraváltását a háború megakadályozta. Még ma is rendkívüli viszonyokat élünk és mindenképen indokolt, hogy magasztos céljaink érdekében *rendkívüli eszközökhöz* nyúljunk. Nem fogunk járatlan ösvényen járni, ha a szakkulturális munkálkodás érdekében mindenkitől egyformán áldozatot kívánunk. Ez a felfogás már régebben lett udvarképes a szomszédos államok szaktársi társadalmában és ha mi ezúttal követni fogjuk ezt a példát, egyetemes nyomdászérdekeknek teszünk felbecsülhetetlen szolgálatot. A szakkulturális munkálkodást igenis a Segélyző-Egyesületben kell megszervezni. Aránylag kicsiny áldozattal hatalmas művet tudunk csakhamar létrehozni és ha munkánkat jól végezzük, úgy jutalmunk sem maradhat el. A jutalom pedig az lesz, hogy *a magyar nyomdásztársadalom ismét olyan intézménnyel fog gazdagodni,* amelyre büszke lesz minden ma élő szaktárs s amelyért hálásak lesznek az utánunk jövő újabb nyomdászgenerációk! Ebben a munkában azonban *részt kell vennie* minden pályatársunknak, aki csak a legkisebb szikráját érzi is ama képességének, hogy hozzá tud járulni *egy-egy gondolattal* a nagy mű létrehozásához. Hisszük, hogy sokan lesznek, akik az építőmunkában segítségünkre lesznek szellemi tanácsokkal, de ezek mellett nem fogjuk tudni nélkülözni ama kevesebb számú szaktársunk segítségét sem, akik a valóraváltás, a teremtés munkájában *tettekkel* akarnak támogatni. A magunk részéről szellemi és fizikai képességeinknek a legutolsó cseppjét is az eszme szolgálatába kívánjuk állítani, de kérjük mindenki másnak eszméinket, gondolatainkat megértő, szívből, lélekből fakadó támogatását. Minden jel arra mutat, hogy az új gondolat rövidesen valósággá testesül a nyomdásztársadalom, a szervezet és a sokszorosítóipar javára.

Az üzemvezetés és a sajtóhiba

Köteteket írtak már össze a sajtóhibák keletkezéséről, a sajtóhibák kiküszöbölését célzó elővigyázati intézkedésekről. Ki humoros, ki tragikus oldaláról világítva rá ezekre a művészetünket valóban megcsúfoló kis koboldokra.

Néhány szálat akarok fűzni ehhez a csokorhoz, megvilágítva ennek a nagyfontosságú kérdésnek azt a részét, amelyet még kevesen érintettek. Feleslegesnek érzem azonban arra kiterjeszkedni, hogy a sajtóhibák milyen lélektanilag magyarázható jelenségek miatt jönnek létre, helyesebben nem kívánok újra azzal foglalkozni, hogy a sajtóhibák okozta szörnyű és kellemetlen helyzeteket sorolom fel, csak arra mutatok rá, hogy a felfedezett s kellemetlenségeket okozó sajtóhibák milyen módon vonzzák, idézik elő az újabb sajtóhibákat. Ugyebár az úzus az, hogy amikor a megrendelő felfedezi a sajtóhibát s ebből tőkét akar kovácsolni (árengedményt követel), olyankor a nyomda pénzügyileg felelős vezetője dühös kifakadásra ragadtatja magát, esetleg odáig megy, hogy személyesen »háringolja« meg az elkövetett hibáért azokat, akik azért felelőssé tehetők. Fenyegetődzik és káromkodik: ráijeszt, zavarttá teszi a munkást. Nem gondol azzal, hogy az így kikészített, egyébként lelkiismeretes munkás, aki amúgy is szörnyen röstelli a dolgot, most már egész napra képtelen kifogástalan munkát végezni. Könnyebben téved, mint egyébkor s ha korrektor-revizor az áldozat, a legkiáltóbb hibák sorozatát nézi el ilyen lelkiállapotban.

Az angol választási plakátokból rendezett kiállításról. — Az angol munkáspárt egyik plakátja. Szövege: Tegnap — a lövészárokban.

Igenis, helye van a felelősségrevonásnak, szükséges az, hogy ilyen alkalommal nagyobb figyelemre utasítsuk az illetőket, azonban ennek módját és idejét helyesen válasszuk meg. Semmiesetre sem helyes dolog az, ha — különösen korrektorral szemben — indulatosan hozzuk tudomására nemtetszésünket végzett munkája felett s bármennyire jogos és indokolt lenne a kifakadás, a »háring«, a jövőre s főleg a közeli órák produkciójára való tekintettel fékeznünk kell indulatainkat s megtalálva a kellő hangot s megfelelő alkalmat, intsük meg, óvatosabb és körültekintőbb munkára híván fel az illetőt.

Gondoljunk csak arra, hogy mi is követhetünk el hibákat s ha ezekre a hibákra nem is jönnek rá, pedig nagyon drukkolunk közben, nagyot lélegzünk, hogy baj és szemrehányás nélkül úsztuk meg az esetet. Megfogadjuk magunkban, hogy máskor több körültekintéssel fogjuk elvégezni munkánkat. Ugyanúgy gondolkodik egy lelkiismeretes munkás is, ha el is követ hibát, szörnyen bánja s minden igyekezetével azon van, hogy az többé lehetőleg ne forduljon elő. Ha pedig lelkiismeretlen, hanyag emberrel állunk szemközt, akkor a »háring« amúgy is hiábavaló, a felelősségrevonásnak nem lehet meg a kellő eredménye. Abban az esetben más a teendő.

A sajtóhibák ellen való védekezés szempontjából sokkal célravezetőbb az, hogy felismerve a helyzetet, olyan módon avatkozzunk a termelés menetébe, hogy munkálkodásunkkal elejét vegyük a hibák keletkezési lehetőségének. Így, ha erre szükség van, tehermentesítsük a korrektor-revizort olyankor, amikor úszik s ne kívánjuk, hogy »átfusson« mindenen, mert a gyors, gépszerű olvasással lehetőségét kínáljuk a sajtóhibák keletkezésének.

De a bajok megelőzése nem a korrektori munkánál kezdődik.

A soröntőgépek elterjedésével mind szélesebb területen jelentkeztek a sajtóhibák. A hibák természete s keletkezési módja az ellenük való védekezés új eszközeit termelte ki, azonban ezek az eszközök vagy nem eléggé hathatósak, vagy nem involválnak kellő gyorsaságot a hibák ellen való védekezésnél.

Minden természetű hibánál, így a sajtóhibánál is, a megelőzés az, amely megnyugtató eredményt adhat, de különösképen áll ez a tétel a soröntőgépekkel szemben. Itt minden egyébnél indokol-

tabb a megelőzésre való törekvés. Egyrészt azért, mert a már elkövetett hiba javítása, bármily lényegtelen is legyen az, aránytalanul sokba kerül, másrészt pedig azért, mert kísért a javítás közben előadódó újabb hibák kellemetlen lehetősége.

A gépszedés által keletkező hibákat három csoportba oszthatjuk: 1. a szedés, 2. az öntés, 3. a korrigálás, illetőleg a sorok kicserélése közben előforduló hibák csoportjára.

A szedésközben előforduló hibák nagy része azon múlik, hogy a szedő nincs tisztában a helyesírás szabályaival, továbbá ha van is kellő stílusérzéke, nincs bátorsága ahhoz, hogy a szerző által elírt csizmákat önállóan kijavítsa. Igaz viszont, hogy sok helyen az üzemvezető az ilyen »korrigáláshoz« nem ad felhatalmazást, de ez nem zavarhatja meg az egészséges és helyes logikával dolgozó szedőt abban, hogy abszurdumokat ne szedjen össze, még akkor sem, ha ez tiltva van.

Ahhoz tehát, hogy a szedés hibátlan legyen, az kell, hogy a gépszedő képezze magát főleg a helyesírásban és stilisztikában, mert ezeknek ismerete éppen úgy hozzátartozik a gépszedéshez, mint az élénkség, amellyel szemre kielégítőt produkálunk. Ne csak abban merüljön ki a gépszedő minden energiája, hogy sokat termeljen, hanem törekedjen arra, hogy szedése használható legyen. Az öntés és az azzal összefüggő sorkikészítő technikai hibák megelőzése is nagyfontosságú.

Sok kellemetlenséget okoztak már a »hideg« és »meleg« sorok. Továbbá hol kiáll a sor első betűje, hol »behúz a gép«. No meg, ami szinte általános jelenség, a sorok egyik vége erősebb s ahol több szedőgép van üzemben s egy-egy munkát több gépen szednek: a különböző magasságú öntések sem tartoznak a ritkaságok közé.

Az első helyen felsorolt hibák javítása, miután azt még a szedőteremben végzik el, nem okoz különösebb bajt, bár az újrahibázás lehetősége azoknál is fennáll, azonban az egyenlőtlen sorokat a gépmester egyenként kiszedegeti, lecsiszolja, »eldugja« s arról azután már csak a kinyomott ív vizsgálása közben szerzünk tudomást.

Ezek olyan természetű hibák, melyeknek elkerülése csak úgy válik lehetővé, ha a szedőgépet figyelemmel és gonddal ápoljuk, az öntött sorokat szedésközben is, de állandóan figyeljük s az észlelt rendellenességeket azonnal kijavítjuk vagy szerelővel hozatjuk rendbe.

Tapasztalásom szerint a sajtóhibák ott a leggyakoribb vendégek, ahol a gépek elhanyagolt állapotban vannak, ahol a többi között az ék- és matricatisztítás sem rendszeres.

Az üzemvezetőségnek különös gondja legyen arra, hogy a szedőgépek körül minden rendben legyen, nehogy a technikai fogyatékosságok növeljék a hibalehetőségek számát, mert ezeket a rossz, összecsapott, kéziratnak titulált hieroglífek amúgy is bőségesen kínálják.

Végül szóljunk a korrigálás közben történő hibákról. Sorcseréről, eldugásról, elemelésről. Ezek mind olyan természetűek, hogy kellő nyugodtsággal nagyrészben elkerülhetők. Sohase korrigáljunk a szedőgépek közelében, mert azoknak zaja, bármennyire indifferensek is vagyunk, nyugtalanítja idegzetünket s nem tudunk azzal a nagy, mondhatnám feszült figyelemmel elmerülni a korrigálás munkájába, amely nélkül pedig jól, hibamentesen elvégezni ezt a munkát nem lehet. Mert korrigálás közben két ember munkáját kell ellenőriznünk s közben arra is ügyelnünk kell, hogy a magunk munkáját a kellő pontossággal végezzük el. Sohasem szabad tördelés közben korrigálni, illetve előbb korrigáljuk végig a tördelendő anyagot s csak azután lássunk a tördeléshez. Bár ez látszólag több munkát igényel, azonban ezzel feltétlenül csökkentjük a hibalehetőségek számát.

Tudom, hogy nem mondottam el új dolgokat, de tudom azt is, hogy ezekről a mindenki által ismert dolgokról, a lázas munka közepette gyakran meg szoktak feledkezni, bízva a rutinban, memóriában s efféle relatív tulajdonságokban s így nagyon kellemetlen ráeszmélni arra, hogy az a »disznó« hiba becsúszott a munkába, dacára annak, hogy ismertük a megelőzés módját.

Talián Gábor.

Az angol választási plakátokból rendezett kiállításról. — Az angol munkáspárt plakátja. Szövege: Ma — munka nélkül.

*A távgépszedés problémájának megoldása**

A betűszedő munkájának: a kézi szedésnek szedőgéppel való helyettesítése évszázados probléma, amely sok-sok kísérletezés után több mint negyven esztendővel ezelőtt végül egy olyan szedőgép alakjában nyert megoldást, amely a gyakorlati életben nemcsak bevált, hanem nagyszerű tökéletesítése folytán a nyomdaipari termelésnek világszerte jelentős tényezője is lett. Ez a gép a *Linotype* sorszedő- és soröntőgép, *Mergenthaler* találmánya, amely néhány évvel utóbb a jóval egyszerűbb *Typograph* szedőgépben erős versenytársat kapott. E két gyakorlatilag is bevált szedőgép azonban még más versenytársakat is kapott az idők során, ilyen sorszedő- és öntőgépek a *Monoline*, a *Victorline*, a *Standard* s legújabban az *Intertype* szedőgépek. Erős versenytársnak ígérkezett a Mérai-Rozár féle *Elektrotypograph* is. Legerősebb riválisnak bizonyult azonban a *Monotype*, amely tudvalevőleg két gépből áll, éspedig egy billentyűzőgépből és egy külön öntőgépből, amely az első gépen kilyukasztott papírszalag alapján a lebillentyűzött szöveget betűnkint kiönti és sorokká, hasábokká szedi. E szedőgépek közül a *Linotype*, a *Typograph*, a *Monotype* és az *Intertype* nagy arányban terjedtek el, míg a többi rövidebb-hosszabb alkalmazás után eltünt a gyakorlati élet porondjáról.

Hosszadalmas dolog volna a gépszedés csodás masináinak históriáját és fejlődését ehelyütt ismertetni. Akit ez a szaktechnikai fejlődési processzus érdekel, az megtalálja és olvashatja kitűnő *Novák László* kollégánk »*Grafikai Művészetek Könyvtára*« nemsokára megjelenendő XIII. kötetében. E közleményünk tárgyával kapcsolatban csak annak a megállapítására szorítkozunk, hogy a föltalálók százait foglalkoztatta a kézi szedés gépi úton való helyettesítésének a problémája s hogy a sok-sok föltaláló nemcsak a szedés műveletének *gyorsítását* célozta elérni alkotásával, de jónéhány föltalálót az a törekvés is fűtötte, hogy szedőgépjük *működtetésénél az emberi közreműködést lehetőleg a minimumra szorítsák*. Többen erre törekedtek már olyan időben, amikor a mai fogalmak szerinti — tehát gépszedő szellemi és fizikai munkáját igénylő — szedőgép *még csak probléma volt*.

* * *

A XX. század második negyedévét tapossuk, tehát olyan korban élünk, amikor a csodálatos találmányok egymást kergetik, amikor elemista gyerekeink már nem építőkockával és lombfűrészettel szórakoznak, hanem rádiót építenek és elektromos csodák megfejtésével foglalkoznak; olyan korban élünk, amikor az éteren át nemcsak Morse-jeleket röpítenek világgá, hanem az élő szót, éneket, zenét, sőt képeket is.

Ezek ismeretében a szakemberek bizonyosra vették, hogy a távszedés problémájának megoldása is nemsokára *kísérteni* fog.

Ez mostanában be is következett.

A mult év december havában a berlini rádióállomás röpítette világgá a szenzációt: »*Megoldották a távszedés problémáját!*« Jelezte a híradás — kissé homályosan és fölületesen — azt is, hogy *a megoldás rövidesen fölforgatja a hírlapelőállítás mai technikáját*, mert az új találmány lehetővé teszi az *egy helyen* sorokká lekopogtatott szövegnek elektromos hullámok segélyével — tehát *rádiószerűen* — való továbbítását, *tetszésszerinti* számú — a világon szerteszét szórtan működő — készülék által leendő fölvételét, meglévő, de *olcsón átalakítható* szedőgépekre való átvitelét és kiszedését, illetve sorokká öntését — *szakmailag kiképzett gépszedő közreműködése nélkül*.

Ezt a szenzációs rádióközlést nyomon követték a legkülönbözőbb — főként nem szakemberektől származó — ismertetések. Az első pillanatban valóban korszaknyitó és a hírlapsokszorosítást forradalmasító találmányt sejtettünk e hírek mögött, de óvatosak voltunk, hiszen az elmúlt 5—6 év alatt már annyi szakmabeli »forradalmi« újításról tünt ki, hogy annyira sem kell tőlük megijednünk, mint a Krampusztól, amelynek emléknapján — december 6-án — ez az új szenzáció világgá repült.

Bevártuk tehát az alábbi szakszerű ismertetést.

Az északamerikai Rochesterben, a »*Times Union*« nyomdájában a föntjelzett napon nyilvános főpróbáját rendezték meg a — *távszedésnek*.

Frank E. Gannett kiadó és *Walter W. Money* gépszedő (helyesebben mechanikus) mutatták be találmányukat, a »*Teletype-Setter*«-t, amely lehetővé teszi, hogy *egy gépíró* — nem kell gépszedőnek lennie — *egyszerre, automatikusan több ezer, a szélrózsa minden irányában szétszórtan működő szedőgépen szedjen, épp olyan kifogástalanul, mint ha mindegyik szedőgépnél külön-külön gépszedő billentyűzne, öntene*. Még csak új szedőgépekre sincs szükség, csak a meglevőket kell egy elmés készülékkel összekapcsolni.

A bemutató — amelyen száznál több szakember volt jelen — *pompásan sikerült*. A kísérleti gép — Linotype — valóban kísértetiesen működött. Senki sem ült előtte, senki sem volt közelében s a billentyűk rendkívül gyors taktusban mozogtak, a matricák potyogtak, sorokká alakultak s ekkor megmozdult a sort indító kar is és »elküldte« a kiszedett matricasort az öntőszerkezethez, amely szabályszerűen kiöntötte, adjusztálta és kilökte a sort s közben az osztókar is működésbe lépett s az osztószerkezetben is végbement a közismert munkafolyamat, amely minden matricát a maga csatornájába továbbít. A gép kitünően működött és gyorsabban szedett — hír szerint percenkint 60 szót, vagyis 200 betűt szedett, ami *12.000 betű óránkénti termelésnek* felel meg.

* Az itt ismertetett új szedőgépcsodát részben a különböző német szaklapokban megjelent cikkek nyomán ismertetjük, főként azonban a Bildungsverband »*Der Graphische Betrieb*« című lapjának erre vonatkozó cikkeiből. A négy ábrát is a Bildungsverband volt szíves rendelkezésünkre bocsátani.

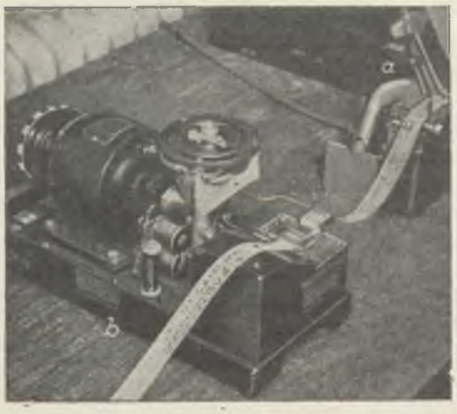

1. ábra: A Teletype-Setter elektrikus írógépe *(a)*, amely a papírszalaglyukasztásra szolgál. A *b* készülék a rendszer 2. készüléke, amely az *a* készüléken lyukasztott szalag alapján telegrafikus módon a távoli — hasonló szerkezetű — felvevőkészülékekre továbbítja a »legépelt« szöveget; ez a felvevő hűen reprodukálja a lyukasztást s ezt kapcsolják rá a 3. készülékre.

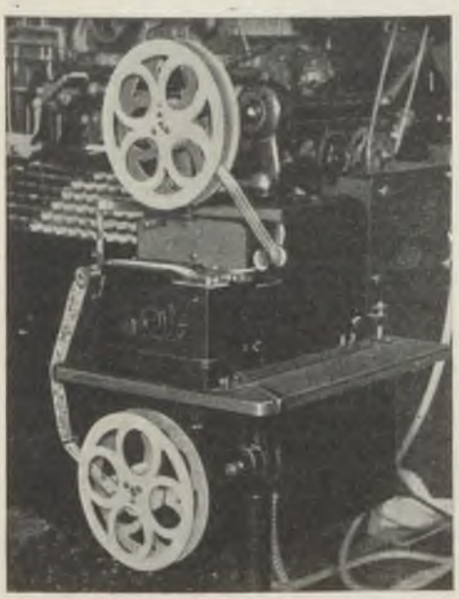

2. ábra: A Teletype-Setter 3. készüléke, amely a szedőgéphez van kapcsolva s amelybe befűzve a perforált papírszalagot s a gépet megindítva, a »szedést« megkezdhetjük.

Lássuk már most, mi a nyitja ennek a »boszorkányságnak«.

A *Teletype-Setter* első készüléke (az *1. ábrán* az *a* betűvel van jelezve) — akár a Monotype billentyűzőgépe — egy papírszalagot perforál. Minden betűnek, jelnek, számnak más-más elrendezésű lyukasztás felel meg (l. a *3. ábrát)*. Ezt a papírszalagot a lyukasztás után nyomban átvezetik a második készülékbe, amely elektromos úton összeköttetésben állhat *tetszésszerinti számú hasonló készülékkel*, amelyek a lyukasztott szalagnak *telegrafikus* reprodukcióját állítják elő. (Az 1. ábra *b* betűje jelzi ezt a 2. készüléket.) Ezt a második szalagot azután bekapcsolják egy harmadik készülékbe *(2. ábra)*, amely ugyancsak elektromos úton lebillentyűzi a hozzákapcsolt szedőgépen a gépíró által »írt« szöveget. A komplett szedőgépet a *4. ábra* mutatja be.

Az új találmány tehát lehetővé tenné, hogy az egyszer leírt szöveget egyidejűleg más városokba is továbbíthassák és ott nyomban szedethessék. De »praktikusan« használható a kopogtatás helyén is, amennyiben a kilyukasztott első szalagot a második készülék (1. ábra *b*) kikapcsolásával nyomban a szedőgéppel kombinált harmadik készülékre (2. ábra) viszik át, mely esetben a gépszedő kézi billentyűzésénél sokkal gyorsabb termelést lehetséges elérni.

A föltalálók találmányuk előnyeit még a következőkben is látják: A hírszolgáltató irodák közleményeiket nem írott szöveg alakjában továbbítják az előfizető lapok szerkesztőségei rendelkezésére, hanem ilyen perforált szalagok formájában. E szalagokra lyukasztott szöveg nyomban olvasható, mert a perforáláskor a lyukasztással egyidejűleg a megfelelő betűt is lenyomtatja a készülék a papírszalagra. A szerkesztőség tehát az így kapott híranyagból kiollózza a neki megfelelőt s egyszerűen leküldi a nyomdába.

További nagy jelentősége volna a találmánynak a könyvtermelésnél, amennyiben ezentúl csak a szalagokat kellene megőrizni s nem kellene az első kiadás szedéséről matricákat készíttetni, avagy a szedést állva hagyni.

A föltalálók különben remélik, hogy csak rövid idő kérdése, hogy találmányukat annyira fejlesszék, miszerint a szalaglyukasztás *drót nélkül, tehát rádiószerűen*, elektromos éterhullámokon legyen továbbítható, sőt lehetőnek tartják jelenlegi termelőképességének — óránkinti 12.000 betűnek — *további fokozását is.* Egyelőre nem került a gép a piacra, de máris akadtak amerikai ujságvállalatok, amelyek a találmányt szolgálatukba akarják fogadni.

Ennyi is elég a szakszerű ismertetésből, hogy levonjuk belőle a következtetéseket a találmány értékelését és gyakorlati alkalmazhatóságát illetőleg.

Elsősorban meg kell állapítani, hogy a világszenzációnak kikürtölt találmány *nem jelent meglepő újitásokat.* Az alapgondolat: a szöveget papírszalagra Morse-jelszerűen perforálni s a matricákat e lyukasztásnak megfelelően sorakoztatni és kiöntetni: *már megvan a Monotype-rendszernél is* és megvolt a Mérai-Rozár féle *Elektro-*

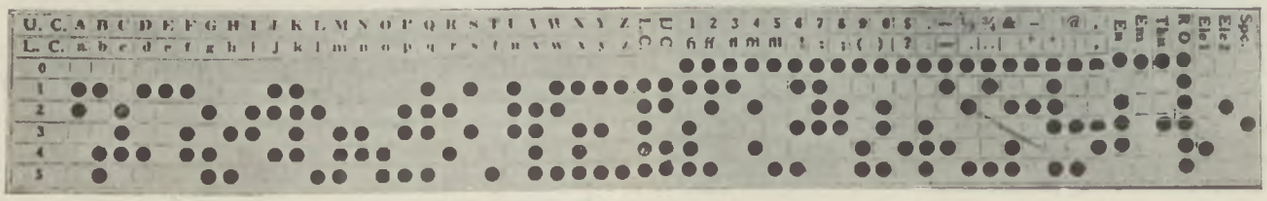

3. ábra: A Teletype-Setter-en perforált papírszalag és az egyes betűknek megfelelő különböző jelek. Amint látható, a verzális és a kurrensbetűknek azonos elhelyezésű lyukasztás felel meg. Részletesebb leírás hiányában valószínűnek tartjuk, hogy a felső *(U. C.)* sorban feltüntetett verzálisok és számok billentyűzésekor az *U. C.* jelzést is kell lebillentyűzni. Az En, Em, Thn, RO, Ele 1, Ele 2 és Spc. jelzések a kizárás, a kizárásra és a sor elküldésére szolgálnak.

(A klisék a Bildungsverband der Deutscher Buchdrucker, Berlin, kiadásában megjelenő »Der Graphische Betrieb« cimű havi folyóirat ezidei 3. számából valók)

typographon is. Ennek az elgondolásnak a továbbfejlesztése, vagyis a perforáció műveletét elektrikus úton — de drótvezeték segélyével — számos helyre továbbítani, *szintén nem új dolog*, hiszen külföldön már egy évtizede használják azt a telegrafikus módszert tőzsdei jelentések, árfolyamok stb. továbbítására az egyes lapokhoz, bankokhoz. Az sem új gondolat, hogy ezt a telegrafikus továbbítási módszert föl akarják váltani drótnélküli — tehát rádiószerű — módszerrel. Ilyen megoldásnak azonban egyelőre — vagy talán: hosszú-hosszú időre — útját állják azok a természeti tünemények, amelyeket a rádióamatőrök légköri zavarok gyüjtőnéven, sajnos, nagyon jól ismernek.

A *Teletype-Setter-konstrukciót* is tehát odasorozhatjuk a »nincs új a nap alatt« cím alá.

Technikai szempontból bírálva a dolgokat, már súlyosabb megállapításokat is tehetünk.

Nagyon is kétséges, hogy a perforáció műveletét, a billentyűzést másra, mint tanult szedőre vagy gépszedőre lehetne bízni. Elvégre a sorokat ki is kell zárni, illetve egy-egy sorba csak annyi betűt lehet

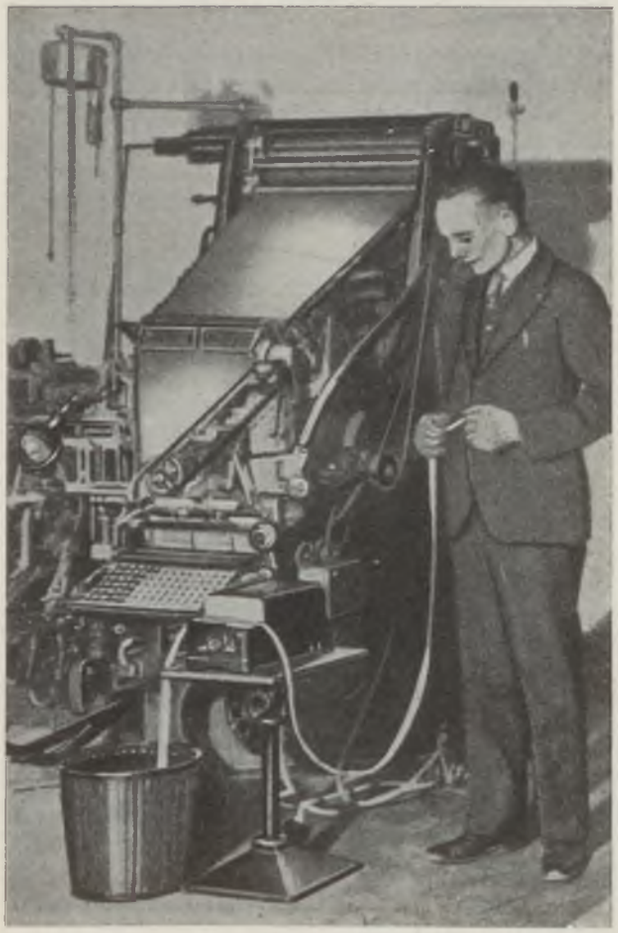

4. ábra: A Teletype-Setterrel kombinált szedőgép, úgy ahogy azt Rochesterben a »Times-Union« nyomdájában bemutatták.

(A Bildungsverband der Deutscher Buchdrucker, Berlin, kiadásában megjelenő »Der Graphische Betrieb« ezidei 3. számából)

lekopogtatni, hogy a Linotype kizáróékei a sort kifogástalanul kizárhassák, tudvalevő dolog lévén, hogy a gyöngén vagy túlerősre kizárt sorokat a gép nem önti ki. Ezt a műveletet tehát gyakorlott gépszedőnek kell végeznie, de még így is történhet fönnakadás, mivel a *Teletype-Setter* billentyűzőszerkezetének és működésének mai formája *a kézi úton való kizáráspótlást lehetetlenné teszi.* Tehát a *Teletype-Setter* billentyűzőgépét föl kell szerelni a Monotype billentyűzőgépének dobjával, amely a pontos kizárást lehetővé teszi, avagy a szedésnek azt a formáját kell választani, amelynél — akár az írógépes leveleknél — minden sor kimenetet mutat. Technikai probléma az is, hogy az azonos szöveget »szedő« szedőgépek mind *ugyanazon betűtípus matricáit tartalmazzák, ugyanazon hasábszélességre szedjenek.* De ez a probléma áldozatok árán aránylag könnyen megoldható.

Nem ilyen egyszerű azonban az a föltevés — s ez lett volna a *Teletype-Setter* tulajdonképeni szenzációja —, hogy az egy helyről perforált szalag szerint szedő és öntő gépeket *emberi felügyelet nélkül lehetséges volna működtetni.* Elvégre is a gép, ha mégolyan bámulatos precizitással dolgozó mechanizmus is, mégis csak gép, amelynek ápolóra van szüksége, amelyet *felügyelet nélkül hagyni kockázatos dolog.* Nagyon, nagyon *kétséges* az is, hogy a meglevő szedőgépeken — a föltalálók ezt erősen hangsúlyozzák — *a termelést a 12.000 betűre, sőt még ennél is többre lehetne fölfokozni.* Ezt a szedőgépek mai konstrukciója mellett nem is tudjuk elképzelni. Hogy a mai szedőgépeken 12.000-nél is több betűt lehessen szedetni, múlhatatlanul szükséges elsősorban az öntést és az osztást lényegesen meggyorsítani, ami legföljebb az osztásnál lehetséges, az öntésnél nem. Máskülönben azonban nem lehet a szedést meggyorsítani a matricák mai száma mellett sem. Egy-egy csatornában maximálisan 24 matrica helyezhető el, márpedig tudvalevőleg gépszedés közben egyidőben majdnem teljes három sornyi matrica van a magazinon kívül, éspedig: egy sor van a gyüjtőben, egy sor öntés alatt és egy sor az osztórúdon szalad. Sokszor előfordul, hogy egyes csatornákból bizonyos gyakrabban előforduló matricák kifogynak (különösen hosszú soroknál), aminek következtében vagy hiányos sorokat kapunk, vagy — ha a gépszedő észrevette a matricák kifogyását — várni kell, míg az osztó pótolja a hiányt.

A szedés meggyorsítása a mai szedőgépeken tehát csak úgy volna lehetséges, *ha a matricák számát lényegesen szaporítják.* Ez a magazin meghosszabbításával, avagy a legsűrűbben előforduló betűk részére újabb — kettős csatornák létesítése árán érhető csak el, ami viszont más vonatkozásban további *alakításokat igényel.*

Mindent egybevetve azonban, ha föl is tételezzük, hogy a gyorsítást átalakítások árán keresztül lehet vinni, akkor is fönnáll az a valószínűség, hogy *a gép munkamenetének lényeges meggyorsítása a »störungok« számát is lényegesen növelni fogja.* Ilyen üzem-

zavarok a mai lassúbb tempójú termelésnél is előfordulnak, anélkül hogy ezek előidézésében a gépszedő ludas volna. Ebből önként következik, hogy a *Teletype-Setterrel* kombinált szedőgép *fokozott felügyeletet* igényelne, tehát fantasztikum az, hogy a szedőgépen való termelés mai módszerének helyébe olyan termelési mód volna bevezethető, amelyből az emberi közreműködést olyannyira lehetne kikapcsolni, ahogy azt Gannet-ék ígérik.
Technikai szempontból az új gép *nem oldja meg a kevert szedés problémáját sem*, ami ugyan nem tartozhat a lehetetlenségek birodalmába, de ennek megoldása csak *komplikáltabbá* tenné a gépet és vele együtt annak működését is.

A *Teletype-Setter* nem jelenti a hírlapírás és hírlapelőállítás forradalmasítását sem.
Már ma is repülőgépeken szállítják a hírlapokat, ami a jövőben bizonyára még inkább el fog terjedni. Sokkal inkább tudjuk elképzelni azt a valószínűséget, hogy a nagyobb ujságvállalatok saját repülőgépeiken szállítják szét hírlapjaikat szerte az országba s úgyszólván 2—3 órán belül lebonyolítják az expediálást. *Mi szükség volna tehát arra, hogy egyes orgánumok a központban készülő lapokkal azonos szövegű kiadásokat adjanak ki a távolabbi városokban?* Ez sokkal költségesebb, mint repülőgépparkot szervezni és üzemben tartani. *Azonos szövegű kiadások* szempontjából tehát a Teletype-Setternek *nincs jelentősége.*
Szó lehet azonban arról, hogy a távirati és egyéb tudósítóirodák ilyen készülékek segélyével továbbítanák a híranyagot előfizetőiknek, a mostani távirati vagy rádió-módszer helyett. De ennek sem volna sok praktikus haszna. Az így kapott híranyagot csak kevés lap használja föl úgy, ahogy kapja. Megkurtítja, kibővíti, többé-kevésbé átírja, aszerint, ahogy azt a kiadó különleges érdekei megkövetelik. És ebben az esetben a perforált szalagnak nemigen lehet hasznát venni.
Végül bizonyos az is, hogy a *Teletype-Setter* a termelést sem teszi olcsóbbá. Az új készülék beszerzése, a meglévő szedőgépek szükségszerű átalakítása, valamint a »távszedés«-nél nélkülözhetetlen drótvezetékek megépítése is költséges, de emellett az ezzel a készülékkel kombinált *szedőgépek kihasználhatósága* — a termelés gyorsítása ellenére is — *kockázatos maradna*, mert ezeket csak ilyen távszedésre lehetne készenlétben tartani. Nem ismerjük ugyan az aprólékos részleteket, de valószínűnek kell tartanunk, hogy a szedőgép és a Teletype-Setter 3. készülékének az egybekapcsolása *nem olyan egyszerű*, hogy azt naponkint egyszer vagy többször bontogatni lehetne.
Ha azonban a *Teletype-Settert* mint távszedőgépet nem is tarthatjuk jelentőségteljesnek, gondolkodjunk, *miként volna lehetséges mégis gyakorlatilag hasznosítani a kétségtelenül elmés technikai vívmányt?*
A *Teletype-Settert* valószínűleg csak *mint gyorsabban szedő és öntő gépet* lesz lehetséges a gyakorlatban felhasználni s ebben az esetben mindenesetre szükséges, hogy a billentyűzést erre külön begyakorolt egyén — tehát gépszedő — végezze, mert az író agya — amikor a lebillentyűzendő szöveg feldolgozásával, megfogalmazásával van elfoglalva — egyidejűleg nem tudna megbirkózni még egy további szellemi munkával: a helyes soralakítás nem éppen könnyű munkájával. A helyzet tehát csak úgy alakulhatna, hogy a billentyűző egyén, gépszedő, a papírra vetett szöveget billentyűzhetné le, s az így nyert perforált szalagot vinnék le a szedőgépekhez kiszedés és kiöntés céljából. *Ez a billentyűzőmunka pedig semmikép sem végezhető gyorsabban, mint a mai szedőgépeken való klaviatúrázás, sőt valószínűleg lassúbb is volna.*
Lássuk már most a végső konklúziót:
Tegyük fel, hogy egy lap berendezkedik a Teletype-Setter-rendszerre. Eddig a szövegrész kiszedéséhez *18 szedőgépre*, következésképen *18 gépszedőre* és *legalább 2 műszerész-szerelőre* volt szüksége. Az új rendszerre való áttérésnél feltételezzük — de nem tartjuk valószínűnek —, hogy az eddig 18 gépszedő által leklaviatúrázható szövegnek a papírszalagra való perforálására is csak *18 billentyűző egyénre* lesz szükség és ha elfogadjuk azt az állítást is, hogy a papírszalagról szedő gép termelése sokkal gyorsabb, mondjuk csak kétszeres, akkor is *9 Teletype-Setterrel kombinált szedőgépre* vár a feladat, hogy a 18 billentyűző egyén termését gépszedéssé feldolgozhassa; de miután a gépeket mégsem lehet felügyelet nélkül hagyni, elengedhetetlenül szükséges tehát néhány *műszerész-gépszerelő vagy felügyelő* beállítása is. Kilenc géphez *legalább négyet* kell alkalmazni, hiszen az üzemzavar valószínűleg gyakoribb lesz s másküllönben pedig a szalagok be- és kikapcsolását is csak el kell végezni valakinek.
A címszedés, tördelés maradna a mai módszerű, de a *korrektúrasorok kiszedésére* már *rendes szedőgépeket* kell készenlétben tartani, mert ez mindenesetre gyorsabb lebonyolítást jelent. Ilyen gép kell legalább *kettő*, ami további *két gépszedőt* tesz szükségessé.
A mérleg tehát így fest: a szövegszedéshez kellett *eddig* 18 gépszedő és 2 szerelő, összesen 20 munkaerő, ezentúl pedig szükség volna 18 billentyűzőre, 4 gépfelügyelőre és 2 gépszedőre a korrektúrához, *összesen tehát 24, vagyis 4-gyel több.* Fölöslegessé válna azonban 7 szedőgép, de be kell szerezni 18 billentyűzőkészüléket (tartalékgépre egyelőre nem is gondolunk) és 9 darabot a szedőgéphez csatolandó 3. számú készülékből.
Azt a föltevést, hogy a *Teletype-Setter* nagy *megtakarítást* jelentene *munkaerőben*, a fenti példa *nem igazolja*, de nem igazolja azt a reményt sem, hogy megtakarítást lehetne elérni *férőhelyben* és *berendezkedési költségek* tekintetében. A példa szerinti 18 billentyűzőnek sokkal nagyobb munka-

helyre van szüksége, mint amennyit a felszabadult 7 szedőgép megszállva tartott, de máskülönben is az új készülékkel kombinált szedőgépnek is valószínűleg nagyobb helyre lesz szüksége. Hogy a feleslegessé vált 7 szedőgép áráért vajjon be lehet-e szerezni 18 billentyűző- és 9 drb 3. számú készüléket, azt nem tudjuk, de tamáskodunk, hiszen a 9 szedőgépen még átalakításokat is kell végeztetni. El kell azonban ismerni azt, hogy nagy jelentősége lehet a gépnek akkor, ha egy billentyűző munkájával valóban lehetséges lenne akárcsak 100 szedőgépet is perforált kézirattal ellátni; de *ennek a lehetőségnek ellentmond a mai hírlapírás-tudomány.* Hírlapokat *tartalmilag uniformizálni mégsem lehet.* Az a hírlapanyag, amelyet bármily pártállású vagy világnézetű szerkesztőség változatlanul átvehetne, *nagyon kis terjedelmű.* Mi lehetne ez? talán a börze-, meteorológiai, vízállásjelentés, s olykor-olykor a szenzációsabb törvényszéki tárgyalások anyaga s néhány ú. n. szürke hír. Egyéb nem. Ezeket pedig *ma a rádió gyorsabban és olcsóbban közvetíti,* ezeknek *Teletype-Settor* útján való továbbítása csak felesleges költségeskedés volna, miután a továbbító vezetékek megépítése, gondozása jelentős anyagi megterhelést jelent. És ha már lehető is volna ez az újítás, *a gépszedők sorait* bizony *nem tizedelné meg,* talán csökkentené a számukat, de *egyben növelné a gépkezelők, műszerészek és szerelők számát.*

A német szakirodalomban különben az a vélemény az uralkodó, hogy a feltalálók találmányukat túlkorán hozták nyilvánosságra, s hogy azok gyakorlati alkalmazása előtt még számos javítást kell végrehajtani.

Otthoni vázlatkészítés, mint tipográfiai önképzés

Kurucz István kollégánk Zalaegerszegről egy csomó akcidenciát és vázlatot küldött be bírálatra. E munkák tanulnivágyástól fűtött szorgalomról és figyelemreméltó tehetségről is tanuskodnak. A fiatal vidéki akcidencszedői gárdában — régen tudjuk — sokan vannak, akiknek tehetsége csak azért nem tud kibontakozni, mert nincs meg hozzá a szükséges gyakorlati alkalom. Sajnos — ezt őszintén kell megírnunk —, ezeknek a kollégáknak nagy része azután nem helyez súlyt az *önképzésre,* hanem sorsára bízza magát s csak akkor produkál, ha erre a nyomdában nyílik alkalma. Mindenesetre akadnak azután olyanok is, akiknek alkotó ambícióját *nem elégíti ki a nyomdai gyakorlat,* hanem otthoni tervezgetéssel váltják aprópénzzé a szaklapok példáiból és cikkeiből merített ismereteket és megfigyeléseket. Ez utóbbi csoportba tartozik Kurucz kolléga is, aki otthoni vázlataival fejlesztette térés foltosztási, arányosítási érzékét, csiszolta ízlését. Munkái nem tartoznak a rendkívüli munkák közé, de jó vázlatok. Beküldött vázlatain vajmi keveset lehet kifogásolni. Mindenesetre le kell szoknia arról, hogy vázlatait *pepecselő*

munkával készítse; a nyomdai gyakorlat *a gyors tipográfiai vázlatokat* engedi meg, tehát olyanokat, amelyeken az adott szöveget foltokban rakjuk föl s legföljebb a fősorokat betűzzük. Nyomdai vázlatokon nincs helye annak, hogy a 8—10 soros nonparel, petit szöveget úgyszólván rárajzoljuk a »vázlatra«. Hiszen azért nevezzük vázlatnak ezt a tipográfiai tervezgetést, mert azon csakis a papirsík arányos fölosztását, a sorok és sorcsoportok tetszetős és helyes elhelyezését vetjük papírra tervező-alkotó *elgondolásunk rögzítéseképen.* Ilyen otthoni önképzésnél — bizonyára vannak még másutt is a vidéken ily úton önnönmagukat képző kollégák — *pontosan bele kell magunkat képzelni a nyomdai gyakorlatba:* kéziratot kapunk megfelelő utasításokkal: *ez a föladat,* amit a különleges kívánságok figyelembevételével *tipográfiai anyagból kell megoldani.* Ez a tervezgetés otthon sem igényelhet több időt, mint *amennyit erre a nyomdában engednek.* Ha ezt megszokjuk, elsajátítjuk *az igazi gyakorlati vázlatkészítés fogásait,* amelyeknek birtokában pontosan utánaszedhető tipográfiai vázlatokat tudunk készíteni. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy egy *kínos precizitással* kidolgozott »vázlat« *hamis* eredményre is vezethet, mert a tussal és a temperával (vagy színes tussal) megrajzolt sorok, díszek, foltok megvesztegetően olyan szép hatást mutatnak, amit nyomtatásban *semmikép sem érhetünk el.* Az ilyenfajta vázlatkészítést nem ajánljuk azért sem, mert az önképzésre szánt időt pocsékoljuk el gyakorlati eredmény nélkül, ami előbb-utóbb *megrendíti bizalmunkat a helyes vázlatkészítés fölbecsülhetetlen értékét illetőleg* s annak üres óráinkban való kultiválásától kedvünket vesztjük, amire — sajnos — számos példát tudunk. *W.*

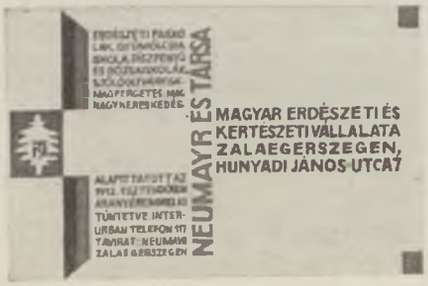

Széljegyzetek az anyagszerű tipográfiához

Az elementáris, anyagszerű, vagy ahogy legújabban nevezik, korszerű tipográfia az érdeklődés központjában áll. Úgy a fiatalabb, mint a korosabb akcidensszedők — kevés kivétellel — ezt követik és több-kevesebb sikerrel művelik. Hogy nálunk még most is meglehetős sok a rossz konstrukciójú elementáris tipográfia, azt meg tudjuk érteni és ezen éppúgy nem csodálkozunk, mint ahogy nem ütközünk meg azon a tényen sem, hogy ennek az új iránynak a szülőhazájában, Németországban is még mindig meglehetős gyakran fordulnak elő a gyakorlatban olyan munkák, amelyeken sok mindent lehetne kifogásolni. Pedig a német szaklapok tucatja csak ezt az irányt propagálja s e réven a szedők nagy része garmadával kapja a jobbnál jobb mintaszedéseket. Nálunk egyedül lapunk az, amely következetesen tanítja ezt az irányt, részben azért, hogy ezzel is kiegészítse, teljessé tegye a budapesti tanfolyamok munkáját, amelynek szócsöve. Mindenképen el kell ismerni, hogy a mai szedésirány sokkal gyakorlatiasabb, mint bármely más, amelyhez az utolsó negyedszázadban szerencsénk volt.

A sok gyarló és gyenge elementáris munkának nálunk különben is az a magyarázata, hogy a szakirodalom eddig keveset foglalkozott e tárggyal és akkor is főként csak szedéspéldák demonstrálásával igyekezett feladatát megközelíteni, már pedig ennél az iránynál *nem lehet nélkülözni bizonyos elméleti ismereteket* sem és semmiképen sem lehet megelégedni pusztán szedéspéldák bemutatásával, tehát szemléltető oktatással.

Az alábbiakban tovább fűzzük multkori közléseinket és részben — rövidre fogva — adjuk *az aranymetszet alkalmazásának legelemibb módszereit*, továbbá — válaszként néhány kérdésre — foglalkozunk majd *a verzálisnélküli divattal*, elmondjuk véleményünket *az írásjelek kiküszöbölését célzó* és már nálunk is jelentkező törekvésekről s végül néhány egyszerű példával szolgálunk a blickfangokból szedhető *szilüettszerű betűkre.*

Lapunk új évfolyamának 2. számában az aranymetszetről írtuk, hogy ennek alkalmazása az elementáris tipográfia területén meglehetős biztossá teszi munkálkodásunkat abban a tekintetben, hogy térelosztás, foltkiképzés, sorcsoportok egymáshoz való arányosítása tekintetében biztos bázist ad. Az aranymetszet egyszerű *3:5:8:13-as arányszámai* kitűnő támaszpontot nyujtanak nekünk *a helyes szerkezeti megoldásra.* Ehhez a cikkhez néhány példát is szerkesztettünk, amelyekkel a feldolgozandó szövegből alakítandó sorcsoportok egymáshoz való helyes arányainak a fenti arányszámok alapján lehető alakítását és ugyancsak ez arányszámok segélyével való elhelyezését a papírsíkon igen jól illusztráltuk.

Ezek a példák, a célt tekintve, kizárólag a reklámszedés köréből valók voltak és minden bizonnyal igazolták ama állításunkat, hogy egy nyomtatvány jó hatását csakis a helyes, arányos térosztás, papírsíkba-állítás és általában az arányosítás biztosíthatja.

Ez alkalommal a legegyszerűbb, de egyben a leggyakrabban előforduló nyomtatványfajtát vesszük sorra, amelynél a papír és a szedés egymáshoz való aránya nem nagy szerepet játszik, de ízlésteljes kivitelére mégis nagy súlyt kell helyezni. Ez a nyomtatványfajta a köznapi *levélpapír*, helyesebben *levélfej.*

A gyakorlati életben a levélfejek túlnyomó része olyan akcidencia, amit úgyszólván negyedórák alatt kell összecsapni. És éppen az ennél az akcidencfajtánál megkövetelt gyors munka teszi ajánlatossá az aranymetszet alkalmazását, amint a sematikus példákból látni fogjuk, nem is minden alap nélkül.

Az egyszerű levélfejek *sablónos* megoldási módjai: *a)* az összes soroknak teljes szélességben való szedése, *b)* a szövegnek egy fő- és egy mellékcsoportra, illetve *c)* egy fő- és két mellékcsoportra való osztása.

Az egész szélességre szedett sorokkal látszólag nem sok bajunk van, legalább így gondolkodnak sokan és szednek — a legtöbbször — minden megfontoltság nélkül. Szednek tele sorokat, vagy feloldott modorban alakítják azokat, de a legtöbbször mindkét fajta megoldásnál teljesen figyelmen kívül hagyják azt a legkardinálisabb feltételt, hogy *a pusztán sorokból szedett levélfejeknél a jó hatást a sorokhoz felhasznált fokozatok egymáshoz való arányosságával kell biztosítani.*

Szerkesztőségünkbe nagyon sok nyomtatvány kerül és ebből a tömegből látjuk, hogy az ilyen legegyszerűbbnek látszó levélfejeknél akaratlanul is a legsúlyosabban vétkeznek a jóízlés ellen úgy, hogy meggondolás nélkül tele sorokat szednek és e célból nem ritkán 3—4 cicerós betűket is alkalmaznak. Ez már plakátszerű megoldás, ami semmiképen sem helyes, mert *a túlnagy betűt* csak kivételes esetekben bírja el egy egyszerű levélfej.

Amíg azonban csak *egy* ilyen 3—4 cicerós sorról van szó, addig még nincs baj, a baj ott kezdődik, amikor aránylag kis szövegű, de terjedelmes főcímmel súlyosbított levélfejeknél a *cégcímet* 2 cicerónál nagyobb betűkből 2, sőt 3 sorba szedik, illetve alakítják. Legutóbb ilyen szövegű levélfej akadt kezünkbe:

MAGYARORSZÁGI MEZŐGAZDASÁGI
TERMELŐSZÖVETKEZETEK KÖZPONTI
ÉRTÉKESÍTŐ IRODÁJA

1. példa.

Ezt a hosszú címet három sorba szedték *2 mitteles betűből* és alatta nagyon közönséges módon sora-

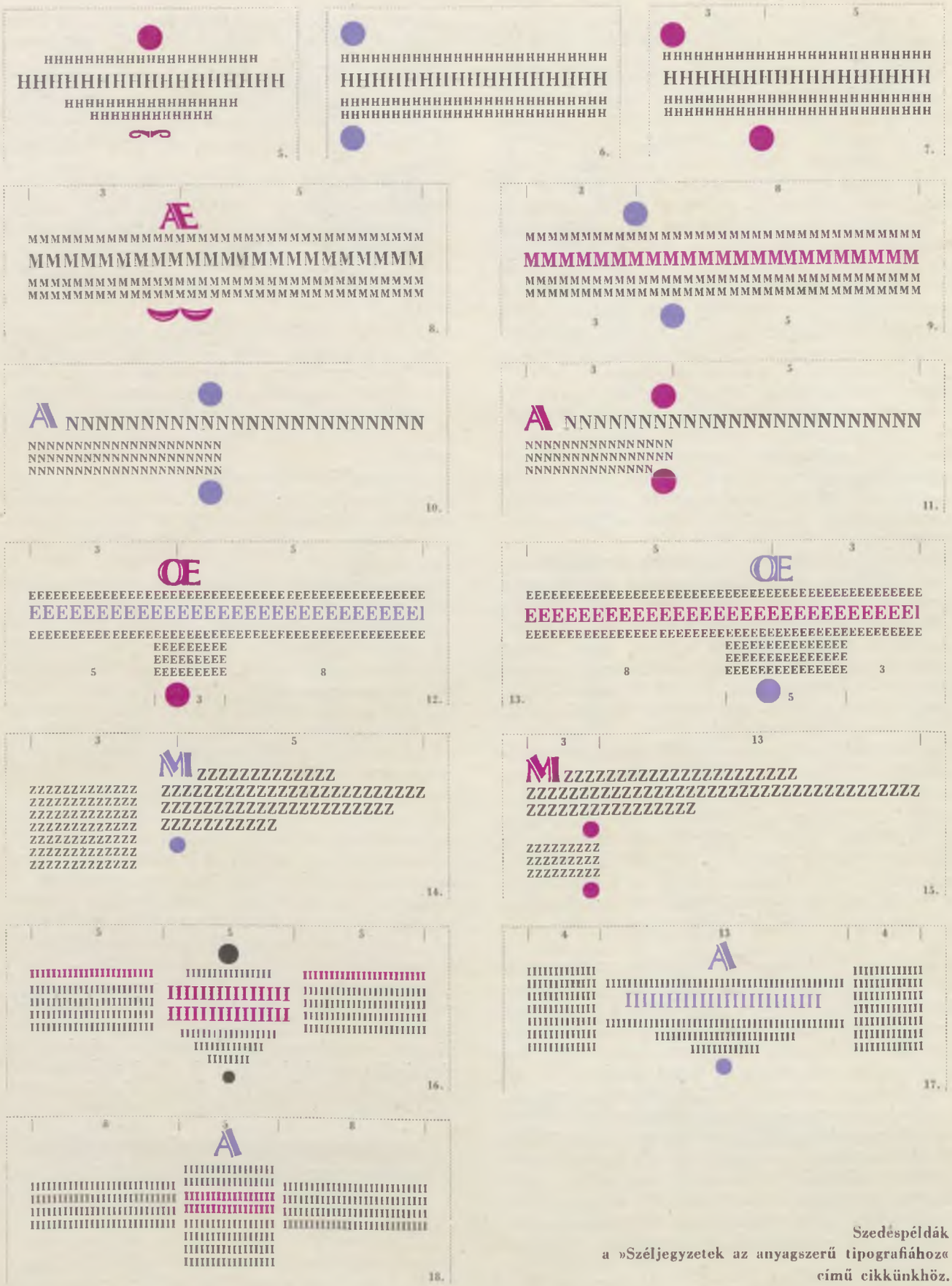

Szedéspéldák
a »Széljegyzetek az anyagszerű tipografiához«
című cikkünkhöz.

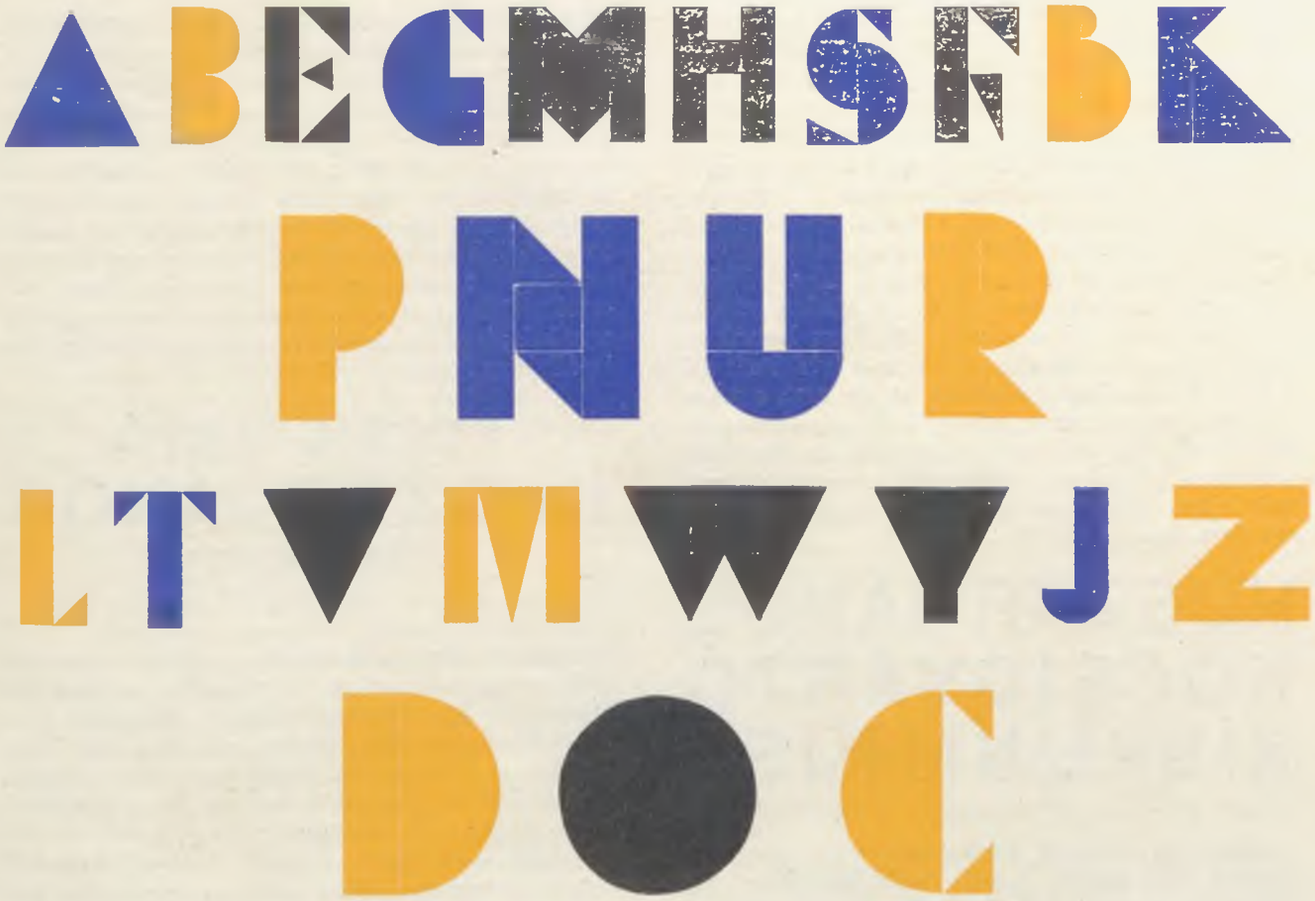

Szedéspéldák a »Széljegyzetek az anyagszerű tipografiához« című cikkünkhöz

kozott fel az egyéb mellékes szöveg. A levélfej hatása természetesen a lehető legrosszabb volt, hiszen három nagybetűs sor megcsúfolt minden esztétikai hatást. A szedő nyilván abból az elgondolásból indult ki, hogy a cégcímet *mindenáron* ki kell emelni, amit különben nem is szabadna kifogásolni, de nem volt tudatában annak, hogy *cégcímet másként is lehetséges kiemelni*, mint szokatlanul nagy betűkkel. Erről különben még alább is lesz szó, ehelyütt csak azért térünk ki e példára, mert ezzel hangsúlyozzuk a fősorok közötti arányosítás hiányának káros hatását. Az ilyen hosszú címek azonban szerencsére igen ritkán fordulnak elő a praxisban, sokkal gyakoribb az oly eset, amikor a levélpapír szövege a néven, foglalkozáson és címen kívül alig néhány sort tesz ki. Az ilyen kis szövegű levélfejeknél is elkövetik a fentebb kifogásolt hibát, hogy nagyfokozatú betűkből szedik a szöveget. Íme egy példa:

HUSZÁR JÁNOS
KOCSIGYÁRTÓ
KISKUNMAJSA

2. példa.

e szöveg az eredetin háromcicerós (!) groteszkbetűből volt szedve, amivel kellő terjedelmet kívánt adni a szedő a levélfejnek, mert e szövegen kívül éppen csak a telefónszámot volt alkalma ismételten, jobbról és balról 2—2 sorba, mittelből odaszedni. Mennyivel jobb lett volna e levélfej összhatása, ha a szedő nem tekinti kizárólagos feladatának a levélpapír felsőrészének *kitöltését*, hanem annyi ízléssel bír, hogy megelégedett volna kisebb, tehát szolídabb és szelídebb hatású kisebb fokozatú sorokkal. Ha nem is kifogástalan, de mindenesetre nagyon jó hatást ért volna el a szedő ez esetben úgy, hogy a szöveg sorait fontosságukhoz képest kisebb és kisebb fokozatokból szedve helyezi egymás alá, így:

HUSZÁR JÁNOS
KOCSIGYÁRTÓ
KISKUNMAJSA
TELEFÓN 12

3. példa.

Ebben az esetben az egyes fokozatok megválasztásában az aranymetszet előbb említett arányszámainak az érvényesülését látjuk, amennyiben a fősor 2 cicerós (24 pontos), a foglalkozás tercia (16 pontos), a helységnév garmond (10 pontos) és a telefónszám pedig nonparell (6 pontos) betűből van szedve, ami tökéletesen megfelel a 3:5:8:13-as arányszámsornak, miután a kétcicerós betűnek a 13-as, a terciának a 8-as, a garmóndnak az 5-ös és a nonparellnak a 3-as arányszám a legmegfelelőbb. E példánál azonban talán a folyton kisebbedő tölcsérforma nem a legtetszetősebb, de mindenesetre jobb megoldást eredményezett, mint az otromba nagyságú sorok plakátszerű aplikálása a mindenesetre szolídabb megjelenést igénylő levélpapíron. Az ilyen sorarányosítás jó hatása még inkább kidomborítható, ha a szöveg sorainak sorrendjét a megengedhető határokon belül felcserélgetjük, amit a legtöbb esetben a megrendelő sem kifogásol. Az így »felforgatott« sorrend után a levélfej így fest:

KOCSIGYÁRTÓ
HUSZÁR JÁNOS
KISKUNMAJSA
TELEFÓN 12

4. példa.

Ez esetben tehát a soroknak megfelelő arányszámok sorrendje 8, 13, 5 és 3, miáltal a fősor két kisebb sor közé kerülve jobban érvényesül és a levélfejkompozíció egyhangúsága is meg van törve. Ezekkel a példákkal akartuk szemléltetővé tenni azt, hogy milyen nagy fontossággal bír a betűfokozatok helyes megválasztása.

Az akcidensszedésben az újabb időkben elfogadott elv, hogy egy-egy nyomtatványon nem ajánlatos három-négynél több fokozatot alkalmazni. Ehhez az elvhez tegyük hozzá, hogy ezt a négy fokozatot válasszuk meg az arányszámoknak megfelelően. Ehhez segítőeszközként, íme, adjuk a betűfokozatok arányos összeválogatását:

Ha *a fősor* betűje	akkor az alkalmazandó fokozat *másodrendű* szövegsoroknál	*harmadrendű* szövegsoroknál	*negyedrendű* szövegsoroknál
Tercia	borgisz v. garmond	nonparell	gyémánt
Text / *2 ciceró*	mittel v. tercia	petit v. borgisz	gyöngy v. nonparell
2 ciceró / *2 mittel*	mittel v. tercia	borgisz v. garmond	nonparell
2 tercia	text	ciceró	petit
3 ciceró	2 ciceró	mittel	borgisz
4 ciceró	2 mittel	tercia	garmond

Amint látjuk, a táblázatos felállítás a kisebb betűfokozatoknál csekély ingadozásokat enged meg, amelyeknek alkalmazását vagy a sorok hossza, vagy az előírt fokozat hiánya gyakran kikényszeríti. Ehhez a táblázathoz csupán még annyit jegyzünk meg, hogy kiváltképen a levélfejeknél *a textnél nagyobb* fokozatokból a lehetőség szerint *csak egy-egy sort* alkalmazzunk, a textnél kisebb fokozatú betűkből már több sor is alkal-

mazható sorcsoport alakjában, de általánosságban jegyezzük meg magunknak, hogy *a nagyobb fokozatokból* szedett sorcsoportokban benne rejlik *a zavarossá* vagy *nyugtalanná* válás veszedelme, míg a kisebb fokozatokból szedett sortömbök annál jobban érvényesülnek, minél tömörebbek. Meg kell még jegyezni azt is, hogy nem minden esetben szükséges a négyféle betűfokozat alkalmazása, *három tökéletesen elegendő*, sőt amennyiben *színes munkáról* van szó, *nem is ajánlatos* ezt a határt túllépni, miután a legnagyobb negyedik fokozat színes nyomással kitünően pótolható.

Ezt a betűfokozat-arányosítási táblázatot különben alkalmazhatjuk az akcidensszedés egész területén, sőt felfokozhatjuk a plakátbetűk nagyságáig, amiről később lesz is szó.

Az egész szedésszélességre kiterjedő sorokból álló levélfejeknél gyakran előfordulnak a szignettek, monogramok, kisebb díszítőelemek. Ezeket többféleképen helyezhetjük el. Eltekintve a szedés oldalain való alkalmazástól, csak a sorok fölötti és alatti elhelyezési esetekkel foglalkozunk, mert ezek alkalmasak arra, hogy pregnánsan domborítsák ki *a szedés tengelyét.*

A szedéstengely helyes megválasztása és kikeresése igen fontos feladat. Ha sikerrel teljesítjük, úgy munkánk sikerét is biztosítjuk.

A lehetőségeket az 5—9. példák ábrázolják ugyancsak sematikusan (l. a 164. oldalon).

Ha a levélfej sorait teljesen szabadon képezzük ki, tehát az összes sorokat, tekintet nélkül szélességükre, középre zárjuk, akkor a szignettet és a záródíszt is középre kell zárnunk. Ez a legbiztosabb, legmegnyugtatóbb megoldás (5. ábra).

Ha azonban a sorokat teljes szélességre képeztük ki, tehát *tömbszedést* alkottunk, akkor a szignett és a záródísz elhelyezését többféleképen kísérelhetjük meg. A *6. példánál* mindkettőt baloldalra zártuk, egészen a szedés szélére; ez a megoldás nem jó, de javíthatunk hatásán, ha a szignettet a helyén hagyva, a *záródíszt* a jobboldal felé eltoljuk és a 3:5-ös metszetponton helyezzük el *(7. példa)*, miáltal a szignett elhelyezése által kibillentett *egyensúlyt helyreállíthatjuk.*

Ha a szignett és a záródísz sablonos elhelyezésétől mindenáron el akarunk térni, úgy a *8. és 9. példák* szerinti megoldást ajánlatos követni. A *8. példánál* a színesen nyomott díszítő elemeket a *3:5-ös metszetpont* szeli át, ami főként akkor helyes, ha a szignett és a záródísz is széles terjedelmű. A *9. példánál* a szignett a *3:8-as metszetponton*, a záródísz azonban a *3:5-ösön* áll. Ezt azért kellett így elhelyezni, mert mindkét díszítő elemnek a *3:8-as* metszetponton állása szedésünk egyensúlyát megbolygatná. A záródísz eltolása tehát (a 7. példához hasonlóan) helyrebillentette szedésünk egyensúlyát.

Az egy fősorból, illetve főcsoportból és egy mellékszöveges tömbből álló levélfejeknél a szimmetrikus megoldásról újat nem mondhatunk, annál inkább hangsúlyozhatjuk az ily szövegű levélfejeknél az asszimmetrikus megoldások sokféle lehetőségét. Erre utalnak a *10—15. példák.*

A *10. példa* helytelen. Ennél a mellékszöveges tömb szélessége ötletszerűen van megállapítva; *nincs arányosítva a fősor szélességéhez*, s így az összhatás is rossz.

Az első helyes megoldást a *11. példa* mutatja. A másodrendű sorcsoport szélessége úgy viszonylik a fősorhoz, mint a 3:5-höz. Az iniciálé színes foltját ellensúlyozza a szignett és a záródísz elhelyezése a metszetpont mentén. Ez a példa akkor is jól kiegyensúlyozott marad, ha a szignettet elhagyjuk, mely esetben az iniciálé és a záródísz alkotják az egyensúlyozó elemeket, épúgy, mint a *7. példánál.*

A *12. és 13. példánál* a fősorok szélességét *3:5:8-as* arányban osztottuk el; a mellékszöveges csoportot a 12. példánál *3* résznyi, a 13. példánál pedig 5 résznyi szélességűvé képeztük ki s így állítottuk be *5:8-as*, illetve *3:8-as* arányban a fősorok alá. A díszítő elemek mindkét példánál *3:5-ös* metszeten kaptak helyet, aminek következtében automatikusan kerültek a legmegfelelőbb helyre: a mellékszöveges tömbök metszetpontjaira.

A *14. és 15. példákkal* jó megoldását adjuk az olyan levélfejeknek, minőkről az *1. példával* kapcsolatban szóltunk. *Hosszú cégcímeket* — e példák mutatják — nem szükséges nagy betűfokozatokból

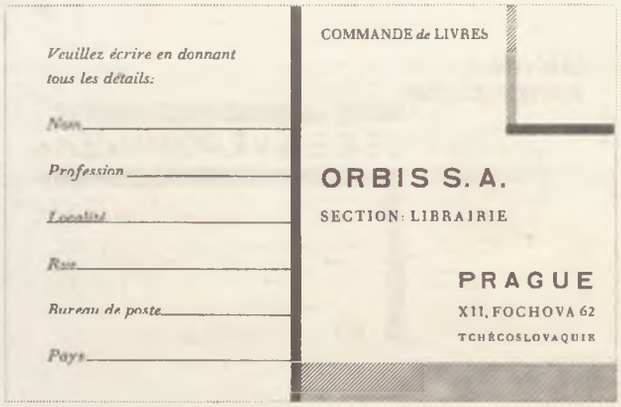

Levelezőlap címoldala a prágai »Typografia« című szaklapból. Tervezte: A. Stehno. A tangírozott részek pirosnyomásúak.

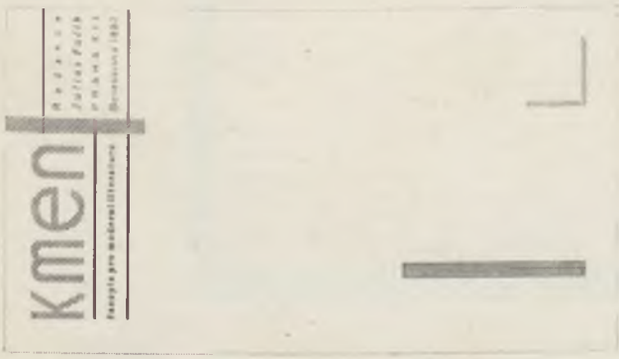

Egyszínű levélboríték a prágai »Typografia« című szaklapból. Tervezte: K. Teige.

LUTZ EDE ÉS TÁRSA
LAKK- ÉS FESTÉKGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
ELSŐRANGÚ KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKEK, FEKETE ÉS SZÍNES
KÜLÖNLEGESSÉGEK: KÖNYVKÖTŐFESTÉKEK, DOMBORNYOMÁSÚ VAGY TÉGELYNYOMÓ SAJTÓKHOZ. MÁRVÁNY- ÉS PLATINAFESTÉK
BUDAPEST VII, ÖRNAGY U. 4. TEL.: J. 393-46

A budapesti továbbképző tanfolyamokon készült munkák.
Levélpapír: Sauer Salamon, boríték: Eremia György munkája.

Aus den Arbeiten der Hörer des Budapester Buchdrucker-Fortbildungskurses.
Briefpapier von Salamon Sauer, Kuvert von Georg Eremia.

GRAFIKA
GÉPKERESKEDELMI ÉS NYOMDABERENDEZÉSI RT
TELEFON: J. 904-74
BUDAPEST V, CSÁKY UCCA 49
KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI VALAMINT KÖNYVKÖTÉSZETI GÉPEK, BETŰK ÉS RÉZLÉNIÁK RAKTÁRON

LUTZ EDE ÉS TÁRSA

LAKK- ÉS FESTÉKGYÁR RT
T.: JÓZSEF 393-46

ELSŐRANGÚ KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKEK. FEKETE ÉS SZÍNES KÜLÖNLEGESSÉGEK: KÖNYVKÖTŐFESTÉKEK SZÍNNYOMÁSÚ VAGY TÉGELYNYOMÓSAJTÓKHOZ MÁRVÁNY- ÉS PLAKÁTFESTÉKEK

BUDAPEST VII, ŐRNAGY U. 4
T.: JÓZSEF 334-65

A budapesti továbbképző tanfolyamokon készült munkák.
Levélpapír: Szekeres Sándor, cégjegy: Jancs Ferenc munkája.

Aus den Arbeiten der Hörer des Budapester Buchdrucker-Fortbildungskurses.
Briefpapier von Alexander Szekeres, Geschäftskarte von Franz Jancs.

GUTENBERG HÁZ

BUDAPEST II, HUNYADI JÁNOS UCCA 12
KÉPVISELŐ: MOLKENTHIN GUSZTÁV
SÜRGÖNYCÍM: LINOGEEL BUDAPEST

TIZENHÁROM KÜLÖNBÖZŐ MINTÁJÚ LINOTYPE-SZEDŐGÉP ÉS „LUDLOW" BETŰÖNTŐGÉP :: 125 ÉS 400 KGR RÉSZÉRE ÁTOLVASZTÓ KÁLYHÁK RAKTÁRON

GEEL TESTVÉREK

TEL.: T. 237-74

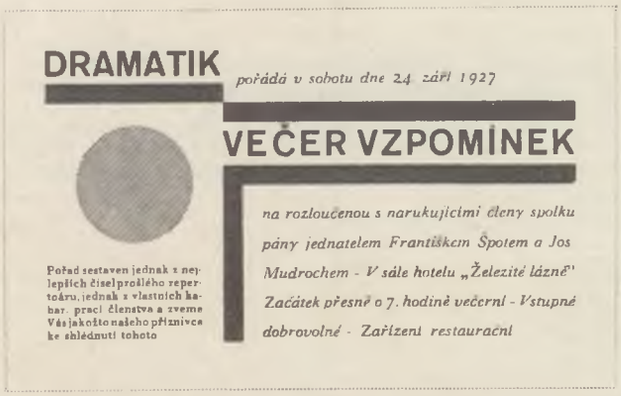

Meghívó a prágai »Typografia« című szaklapból. Tervezte: I. Vanicsek. A tangírozott részek pirosnyomásúak.

szedni, teljesen megfelel a célnak a kisebb fokozat is, ha a csoportosítás nem sablonos. A *14. példánál* az iniciálé és a záródísz áll a metszetponton s ettől balra helyeztük el kiegyensúlyozásként a mellékszöveget. A 15. példánál »tompán« kezdtük a levélfej főcímét, amelynek nagy kezdőbetűje és a *3:13-as* metszetponton belül elhelyezett díszítések az egyensúlyozó elemek. Mindkét megoldásnál a cégcím érvényesül, anélkül hogy brutálisan ható nagyfokozatú betűket használtunk volna. Különben megjegyezhetjük, hogy a *15. példát* úgy is lehet jól módosítani, hogy a *3:13-as* arányt *3:8-as* aránnyá változtatjuk, miáltal a mellékes szöveg valamivel szélesebb lesz és a díszítések is beljebb kerülnek, anélkül hogy a levélfej összhatását elrontanák.

A levélfejek harmadik sablonos megoldása 2 mellékszöveges csoportokkal bír. A *16—18. példák* közül a *16. a helytelen*, mert a főcsoport ugyanolyan széles, mint a két mellékcsoport. A *17. példánál* a levélfej szélességét 21 részre osztva, a főcsoportot 13 résznyi, a mellékcsoportot pedig 4—4 (= 8) résznyi szélességre szedtük. A *18. példánál* a főcsoport 5 résznyi, a mellékcsoportok pedig 8—8 résznyi szélességűek. A két megoldás közül a *17-es* a gyakoribb, míg a *18-as* ritkább, mert igen rövid címsorokat igényel.

Amint látjuk az egyszerű levélfejek helyes szedésbeli megoldásánál végtelenül egyszerű eszközökkel növelhetjük munkánk biztonságát. *Egy kis otthoni gyakorlat a 3:5:8-as arányszámokkal hatalmas segítséget jelent számunkra*, mert hozzásegít ahhoz, hogy pusztán betűvel és a legminimálisabb díszítőanyaggal is jó hatású munkát állíthatunk elő. Annak a sokszor előforduló kitételnek, hogy *»Nálunk nem lehet szép munkát produkálni, mert modern betűink sincsenek, körzetünk meg éppenséggel nincs!«* — el kell tünnie olvasóink leveleiből, amelyek a kritikára beküldötteket kísérik.

Ma már nem fontos a »körzet«; az akcidencia iránya *mindjobban és jobban fordul a betűkultusz uccájába* és az elementáris tipográfia is előbbutóbb teljesen elejti majd a blickfangok divatját, amikor is bekövetkezik az idő, *hogy magával a betűvel kell dekorálni, effektusokat elérni.* Ezt pedig *fejlett arányosítási érzék nélkül* kultiválni nem lehet.

* * *

Egy fővárosi olvasónk magyarázatát kérdi a *verzálisok és az írásjelek* kiküszöbölését célzó »divatnak«. Azt írja: »Most már nemcsak akcidenciákat láthatunk csupa kisbetűből szedve, hanem ennek hódolt be a nyomdászság vicclapja: az »‚exkize'« is; talán csak nem azért, hogy újabb viccekre, rossz viccekre adjon alkalmat? Megütközéssel láttam azonban azt is, hogy a modern írók immár az írásjeleknek is hadat üzennek, amint azt a mellékelt költemény-lenyomat (eredetijét l. a Lantos-Magazinban) mutatja«.

A verzálisok kiküszöbölésének legfőbb érve az *ökonómia*, a gazdaságosság. Vannak, akik úgy vélik, hogy semmi szükségünk sincs gondolataink nyomtatásban és írásban való közlésekor a verzálisokra. Erre teljesen elegendő a kurrensbetű is. Ebből kiindulva nincs feltétlen szükségünk arra, hogy 26—40 betű helyett 52—80 betűt használjunk. Mennyivel ökonomikusabb volna a termelés, ha ezt az egyszerűsítést a gondolatközlés minden vonatkozásában keresztülvihetnők?

Elsősorban a tanítás volna könnyebb, mert a kis nebulóknak csak 26—40 betűvel kellene megbirkózniok. De ez még nem elég nyomós ok a verzális betűk kiküszöbölésére, hiszen belátható időn belül a nebulóknak mégis csak meg kellene ismerkedniök a verzálisokkal is, mert a meglévő könyvekből, írásokból, feliratokból máról holnapra nem lehet eltüntetni a verzálisokat.

Sokkal fontosabb volna, hogy az írógépek — húsz év mulva állítólag már múzeumban lesz látható az utolsó kézzel és tollal író ember — végtelenül leegyszerűsíthetők volnának. De ez nem támasztja alá kellően a törekvés jogosságát, hiszen az írógépeken a kis- és nagybetűk egy-egy karon vannak s a verzálisok írásakor csak a váltót kell lenyomni. Ennek a váltónak a kiküszöbölése még nem jelent

Levelezőlap előoldala a prágai »Typografia« című szaklapból. Tervezte: I. Vanicsek. A tangírozott részek pirosnyomásúak.

olyan felbecsülhetetlen előnyt, amiért szükséges volna ilyen gyökeres, nagy reformot végrehajtani. *Ökonómikus jelentősége volna* a verzálisok kiküszöbölésének *a szedőgépeknél* és a *nyomdai betűknél.* E téren valóban nagy gazdasági előnyöket lehetne elérni részben a szedőgép szerkezetének, részben a betűöntödei termelésnek a leegyszerűsítése s így olcsóbbátétele tekintetében.
A reform tehát nyomdászszempontból gazdaságos és így mindenképen figyelemreméltó komoly törekvés. Más lapra tartozik azonban az, hogy vajjon célszerű-e és a gyakorlati életben az egész vonalon keresztülvihető-e? El kell ismernünk, hogy célszerű is és megvalósítható. Az élő beszédben egyformán hangzik a verzális is, a kurrensbetű is és így az írott és nyomtatott szövegben nem szükséges a megkülönböztetés. Lám, a táviratoknál már évtizedek óta csak kurrensbetűt használnak s ebből még baj nem származott: a feladó közlenivalójában használt ugyan verzálisokat, de a címzett csak kurrensbetűs közlést kapott és — megértette.
Egyetlen komoly érvet lehet felhozni az új törekvéssel szemben és ez az, hogy *a mai ember már annyira megszokta a verzálisokat, hogy a csupán kurrensbetűkből szedett könyv, hírlap, vagy levél olvasása nehezére esik.* Szemünknek hiányzik a verzális a mondat elején (németekről nem szólunk), vagy a vezetéknévnél, mert *megszoktuk;* nem szólunk arról, hogy bizonyos esetekben a verzális elmaradása *értelmi zavart* idézhet elő, vagy furcsa *félremagyarázásra* adhat alkalmat.
Az akcidencia szempontjából bírálva a dolgot, megállapítható, hogy a csupa kurrensbetű éppúgy alkalmas jó munkák készítésére, mint a csupa verzálisból való szedés. Ha nem ütköztünk meg azon, hogy eddig a legtöbbször csak verzálist szedtünk akcidenciákhoz, nem kell megütköznünk a csupa kurrensen sem. Mindenesetre könnyebben olvashatók az akcidencia sortömbjei *(ellentétben a verzálisnélküli könyvszöveggel!)*, ha csak kurrensbetűkből szedtük. Egyenletesebb is a sorok alkotta folt, amire egyszerű példával szolgálhatunk:

1929 **boldog új esztendőt** **kíván** **kner imre** **könyvnyomtató** **gyoma**	**1929** **Boldog új esztendőt** **kíván** **Kner Imre** **könyvnyomtató** **Gyoma**
19. példa.	*20. példa.*

Az eredeti újévi lap, pontos utánszedése a *19. példa*, egységes foltot ad. A nagyobb, erőteljesebben érvényesülő verzálisok ezt az egyenletességet nem bonthatják meg, nem zavarhatják, amint azt a *20. példánál* láthatjuk. Szedéspéldáink között is van ilyen kurrensbetűs megoldás, nincs mit kifogásolni rajta.
Ha tehát azt mondjuk, hogy a verzálisok kiküszöbölését *a gyakorlati életben keresztül lehet vinni,* úgy ezzel azt is állítjuk, hogy *gazdaságossági és esztétikai szempontból sem emelhető kifogás* az új törekvés ellen. Az azonban igaz, hogy egyelőre nem sok megrendelő akadna, aki nevének »kisbetűkkel« való kezdésébe beleegyezne . . .
A levélírónak *az írásjelek elhagyására* vonatkozó kérdésére nagyon röviden válaszolhatunk. Leközöljük, íme, a levélhez mellékelt kivágást, sorról sorra hűségesen utánaszedve:

> Ha csak rajtunk múlna rég elveszítettük volna
> életünket tavasz a falak között röpül alacsonyan s mi nyugodtan kinyujtózkodunk béke-
> ség legyen velünk
> Felejtsd el a határoszlopokat mert csak a tiszta
> fény az amiben megfürödhetünk a bárányokat
> legeltető ég elvonul fölöttünk s esténként ösz-
> szeütjük fogainkat mint a kiéhezett ragadozók

Nem tudjuk, ki követte el ezt a micsodát, s így nem is tudjuk megítélni irodalmi fajsúlyát, de szerényen csak annyit jegyzünk meg, hogy az írásjeleket talán mégsem lesz lehetséges kiebrudalni a betűszekrényből, a szedőgép matricatárából. Talán majd akkor, ha az ég bárányok helyett értelmet szerető embereket fog — legeltetni.
Az írásjelek kiküszöbölését — ellentétben a verzálisok elhagyásával — nem lehet ökonómiával sem indokolni.

* * *

Divatosak a sziluettszerű, blickfangdíszítményekből és ehhez hasonlókból összeszedett betűk. E téren azonban sok a rossz alkotás, amit nem lehet szó nélkül hagyni. Ilyenfajta betűknél a legfontosabb követelmény, hogy a foltokból összeszedett betű egyszerű, árnyékszerű foltját adja a betű megszokott képének.
Külföldi szaklapokban gyakran látunk ilyen betűket, amelyek valóságos művészettel vannak összeállítva; különösen a gótikus betűket adják vissza ottani szaktársaink nagyszerű ötletességgel.
Nálunk csak a groteszk betűk árnyékszerű visszaadását ajánljuk s főként: csak a verzálisokét. A 165. oldalon be is mutatjuk a legegyszerűbbeket s egyszersmind a legkifejezőbbeket. Ezeknek nyomán az ügyes akcidensszedő újabb megoldásokkal is kísérletezhet, mert a fantázia itt kimeríthetetlen.
Az ilyen betűk megtervezésénél csupán arra kell ügyelni, hogy az egymás mellé kerülő sziluett-betűk foltja *egyenletes* legyen, nehogy az egyik betű »vérszegényebbnek« tünjön fel a mellette lévőnél.

ABC.

A Segélyző-Egyesület által az évkönyv címlapjára kiírt pályázat feltételeit a 190. oldalon közöljük

AKCIDENSSZEDŐ SZAKTÁRSAINK

tartsák kötelességüknek ezen az új pályázaton résztvenni. A pályázati feltételek úgy vannak megszabva, hogy a fővárosi és a vidéki szaktársak egyforma eséllyel vehetnek részt ezen a pályázaton

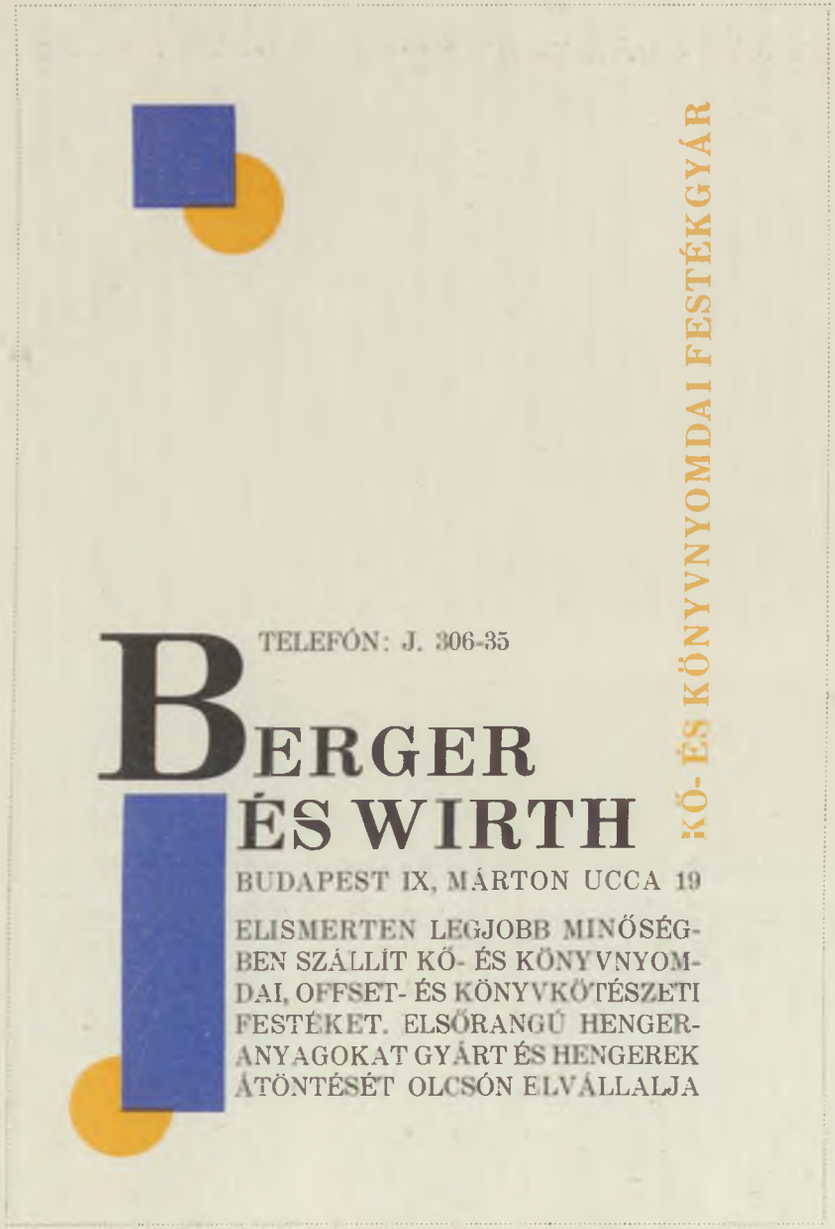

A budapesti továbbképző tanfolyamokon készült munkák.
Cégjegy: Lachmann Henrik (bal), Szabó Dezső György (jobb) munkája.

Aus den Arbeiten der Hörer des Budapester Buchdrucker-Fortbildungskurses. Geschäftskarte von Heinrich Lachmann (links), von D. Georg Szabó (rechts).

A budapesti továbbképző tanfolyamokon készült munkák.
Levélpapír és cégjegy: Szabó Dezső György munkája.

Aus den Arbeiten der Hörer des Budapester Buchdrucker-Fortbildungskurses.
Briefpapier und Geschäftskarte von D. Georg Szabó.

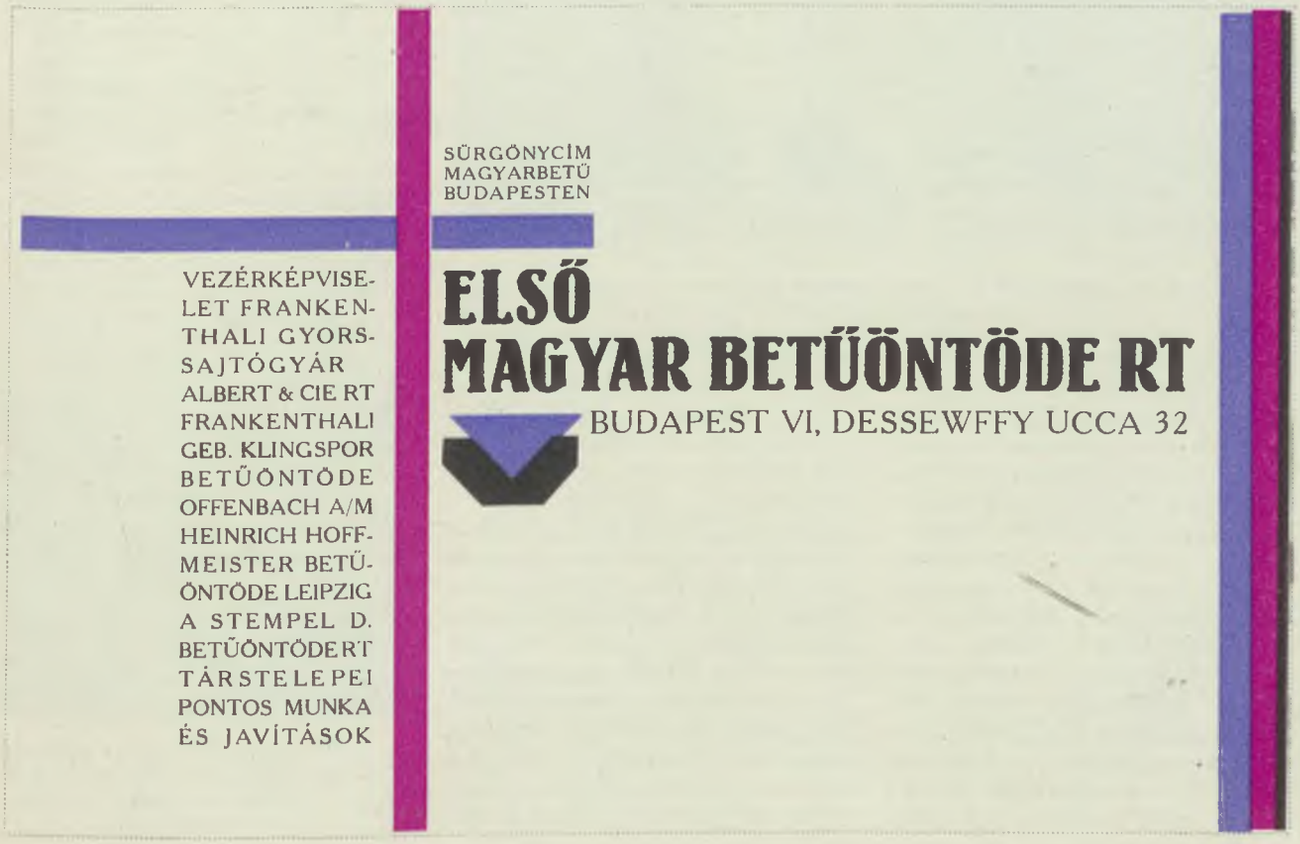

Az angol munkáspárt választási plakátjai

A szociáldemokrata párt kongresszusa alkalmából a Typographia nagytermében kiállítást rendeztek az angol választások plakátjaiból. Körülbelül félszáz plakátot láthattunk itt egymás mellett; csupa elsőrangú grafikai munkát, amelyeknek technikai kivitele — többnyire litográfiai és offsetnyomás — is elsőrendű. E kisded plakátkiállítás, amely a párt választási plakátjainak csak egy kis részét mutatta be, igazi művészeti élményt nyujtott a nyomdászoknak is. Művészi szempontból ezek az angol plakátok magasan felülemelkednek a kontinens hasonló célzatú agitációs plakátjainak nívóján. Komolyság és agitációs erő dolgában még a német választási plakátokat is túlszárnyalják. Egymondatos, sokszor 3—4 szavas szövegük lélekbemarkolóan hirdeti a párt célkitűzéseinek igazságát s bizonyos, hogy igen előnyösen befolyásolták az idei, talán világtörténelmi nevezetességű angol választások eredményét a szociáldemokrata párt javára. A plakátok túlnyomó része — mint említettük — komoly tartalmával hat a szemlélőre, de 3—4 tréfás rajzú és szövegű is akad közöttük. Azonban ezek a tréfás, humoros plakátok is komoly gondolkodásra késztetnek. Különösen ötletes a háború ellen agitáló kis plakát (l. ezen az oldalon lent).

Választási plakátokról lévén szó, szomorúan kell megállapítanunk, hogy nálunk ilyen természetű grafikai munkákról nem lehet szó. A mi választási törvényeink nem engedik meg ennek a hatásos harci eszköznek a használatát. Nem választói és emberi szabadságjog szempontjából szögezzük le ezt, hanem iparunk szempontjából. Menynyi munkaalkalom vész el e rendelkezés folytán nálunk, ahol azelőtt a választási plakátok millióit ontották heteken keresztül a nyomdák. Nálunk ennek a speciális plakátfajtának a kultusza nem is éledhetett föl, békebeli választási plakátjaink úgyszólván csak szöveges, nyomdai úton előállított plakátok voltak, amelyeknek szürkeségét üdítően frissítették föl valamikor Biró Mihály nagy szociális komolysággal és tartalommal telített litografált plakátjai, amelyek akkoriban világhírűvé tették alkotójukat s Európa legelső komoly választási plakátjait alkották. Nagyon nehéz elképzelni, mivé fejlődött volna nálunk a választási plakát-grafika, ha fejlődését erőszakosan meg nem akasztják. Hány ifjú grafikus nőhetett volna naggyá a választási plakát-kultusz révén? És mennyi munkaalkalmat vesztett az amúgy is tengődő magyar nyomdaipar a plakátrengeteg elmaradása révén . . .

A választási plakátok mellett láttunk egy sor röpcédulát is, amelyek jellegzetes angol tipográfiájukkal elsőrendű nyomdatermékeknek tetékinthetők.

W.

Az angol munkáspárt egyik választási plakátja. Szövege: Ne bízza rá magát — nem tudja kormányozni. — Ne légy bolond, hiszen segített fölépíteni (a brit alkotmány kocsiját).

Az angol munkáspárt egyik választási plakátja. Szövege: A munkáspárt a dolgozókért száll síkra.

Az angol munkáspárt egyik választási plakátja. Szövege: Ha mindig ilyen játékszert kapok, természetes, hogy játszani akarok velük.

Az ólomvésés technikáját

ismertető februári számunk osztatlan tetszéssel találkozott a szaktársak körében. Nagyon sokan intéztek kérdéseket egy és más vonatkozásban az ólomvésés technikáját illetőleg, amelyekre közvetlenül adtunk választ, mert lényegtelen dolgokra vonatkoztak. Két kérdésre azonban ezúton adunk választ. Az első kérdés: *milyen összetételű tömöntödei fém használható ólomvéséshez?* Többen az ólomlemez kifejezés alatt tiszta ólomból öntött lemezeket értettek, holott cikkünkben világosan csak tömöntödei fémből öntött lemezekről és teleöntvényekről volt szó. A tiszta ólom nem alkalmas »ólom«-vésés céljaira, mert szívós és sokkal nehezebben lehet megmunkálni. Az a föltevés, hogy »az ólom puha lévén, vésése is könnyebb kell hogy legyen«, nagy tévedés. Sokkal könnyebben dolgozhatunk a keményebb tömöntödei fémmel, mint a puha ólommal, amiről legjobb ha gyakorlatilag győződnek meg a kételkedők. A második kérdés: *Igaz-e, hogy ólomról tiszta színes nyomást nem lehet elérni?* Erről már volt szó más helyen, amikor vita tárgyát is képezte ez a téma. Dukai kollégánk már akkor is megcáfolta ezt az abszurd föltevést s ezúttal csak lapunk szedéspéldáira utalunk, amelyeknél nagyon gyakran alkalmazunk ólomvéseteket; utalunk ólomvésési számunk világos, élénk színben nyomtatott formáira is, amelyeknél ilyen, az »ólomnak« imputált rossz következményeket nem figyeltünk meg. Megengedjük, hogy az ólom, de hangsúlyozzuk: *a tiszta ólom* nyomásánál bizonyos esetben a világos festék elszíneződése bekövetkezhet, éspedig akkor, ha a festék vegyi tartalma megtámadja az ólomból előállított nyomóformát. Egyébként rámutatunk arra is, hogy a betűöntödék mai divatos blickfang-díszítményei is nagyon sokszor felülmúlják a normális méreteket s a nagy felületekről mindenkor tiszta színes nyomást produkálhatunk. Márpedig a betűfém és a tömöntödei fém között tartalom dolgában rendszerint csak igen-igen csekély az eltérés. Ugyanilyen abszurdum az a feltevés is, hogy az ólomnak vagy a tömöntödei fémnek grafittartalma volna.

Ez a meghívó a Budapesti Sokszorosítóipari szakirányú tanonciskolában készült. Az impresszum szerint: *Tervezte: Szántó Tibor (Merkantil) IV. A. oszt. növendék. Tanár: Kompolthy Béla. Nyomta: Wowkiwskói György (Székesfővárosi Házinyomda). A kliséket készítette: Rosenberg Andor (Kurtz és Lajta).*

Az első (meghívó) oldal világoskék tónusából fehéren világítanak ki a szöveg mezői, a mécses, a griff meg a szöveg-»kasztlik« alatti cicerós vonal sötétebb kék színnel van nyomva; a szöveg és az alsó szélen vonuló vonalak feketenyomásúak, a jobbszélen futó cicerós vonal pedig pirosszínű. — A harmadik (műsor) oldal középső sávstílusos oszlopa piros, a szöveg és a két tampon fekete.

A készítő tanoncok munkáját nem fogjuk szigorú kritika alá. Ehelyett néhány kérdést intézünk elsősorban a tanár úrhoz, másodsorban az iskola igazgatóságához és végül a protektor Sokszorosító Ipartestület illetékes tényezőihez.

1. Ismeri-e Kompolthy tanár úr az akcidencia fejlődésének történetét és változásait? Tudja-e, a tanár úr, hogy az akcidensszedés már a mult század végén is erőteljesen igyekezett szabadulni a litográfiai hatások alól és ez alól negyedszázaddal ezelőtt fel is szabadult és szakított a »kasztlis« stílussal, tehát azzal, amelyet ez az 1929. évi meghívó képvisel. Tudja-e azt a tanár úr, hogy a mai világban elsősorban — sőt tanonciskolában: kizárólag — gyakorlati munkára szabad tanítani a tanoncokat? Tudja-e, hogy az akcidencia tanításának alfája az arányérzék kifejlesztése?

2. A tanonciskola igazgatóságához azt a szerény kérdést intézzük, hogy ha már megengedi a tanár úrnak az ilyen kiruccanásokat olyan területre, amely számára nyilván *terra incognita*, nem tartja-e szükségesnek, hogy a nyilvánosságnak szánt »művészi kivitelű« díszmeghívót *a tanonciskolában működő szakemberekkel felülbíráltassa?* Lehetetlen, hogy ezek a hozzáértő szakemberek föl ne világosították volna a meghívó stílusának korszerűtlenségéről s bizonyára megmondták volna, hogy a meghívó szedője 4-est érdemel a technológiából, miután nem tanulta meg még azt sem, miként kell műsoros szedésnél a sorszámokat egymás alá szedni és nem tudja még azt sem, hogy a szavak közé kizárást kell szedni. *(A műsor 2. pontja szerint a Hiszekegyet »előadja azénekkar«.* A 3 szó egybe van szedve!) Elvégre is a modern törekvések közül megértjük a verzálisnélküli szedést, mert ennek van még értelme; ismerünk törekvést, amely az írásjeleket ki akarja küszöbölni, valószínűleg azért, hogy az olvasó mihamarább a bolondok közé kerüljön, de Kompolthy tanár úr »irányítása« mellett, íme, már a kizárásnélküli szedést is inaugurálják . . . El vagyunk készülve arra, hogy az iskola igazgatósága a mindenütt és mindenkor előfordulható hibákra fog utalni . . . Ezt — előre is kijelentjük — nem vesszük komolyan; *tanonciskolai díszmunkán* — mert ez az — *ilyen elemi technikai hibáknak előfordulniok nem szabad,* ezekért a tanárokat, az igazgatóságot terheli a *felelősség.*

3. Mit szól ehhez *a gyakorlati eredményhez* a Sokszorosító Ipartestület, amelynek sok-sok beleszólása van a fővárosi szakirányú (?) tanoncoktatás (??) menetébe, irányításába, aminek biztosításáért — tudtunkkal — súlyos áldozatokat is hozott.

TELEFÓN: JÓZSEF 306-35

ELISMERTEN A LEGJOBB MINŐSÉGBEN SZÁLLÍT KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, OFFSET- ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI FESTÉKET :: ELSŐRENDŰ HENGERANYAGOKAT GYÁRT HENGEREK ÁTÖNTÉSÉT ELVÁLLALJA :: KIVÁLÓ BIANCA PATENT ÉS VIKTÓRIA SIMA HENGERANYAG IS KAPHATÓ

BERGER ÉS WIRTH

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

BUDAPEST IX. KERÜLET MÁRTON UCCA 19. SZÁM

WOTTITZ VILMOS

BUDAPEST IV, KOSSUTH LAJOS UCCA 1

FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZET

FERENCIEK BAZÁRA
TELEFÓN: J. 451-81
KÉSZÍT FINOM KIDOLGOZÁSÚ MINDEN CÉLRA HASZNÁLHATÓ KLISÉT

A budapesti továbbképző tanfolyamokon készült munkák. Cégjegy: Jancs Ferenc, boríték: Tarjányi János munkája.

Aus den Arbeiten der Hörer des Budapester Buchdrucker-Fortbildungskurses. Geschäftskarte von Franz Jancs, Kuvert von Johann Tarjányi.

A budapesti továbbképző tanfolyamokon készült munkák.
Cégjegy: Greiszler Imre, boríték: Szabó Dezső György munkája.

Aus den Arbeiten der Hörer des Budapester Buchdrucker-Fortbildungskurses.
Geschäftskarte von Emmerich Greiszler, Kuvert von D. Georg Szabó.

Iparunk mechanizálódása
A Dünnhaupt-féle egyengetési eljárás

Az általános gazdasági és társadalmi konszolidálással együtt a találmányok terén is egy olyan törvényszerű gyarapodás van folyamatban, amely végeredményben a legnagyobb fokú mechanizálódást és abból folyó indusztriális termelést vonja maga után a belőle eredő munkamegosztás és specializálódás folytán. Semmiesetre sem beszélhetünk tehát ezeknél a jelenségeknél a véletlennek az összejátszásáról, illetve véletlen fölfedezésekről, mint termelőeszközökről, hanem kizárólag egy törvényszerű fejlődési folyamatról, amely az egész gazdasági helyzetnek a befolyásolója, sőt irányítója is. Ilyenformán bármilyen csekélynek és jelentéktelennek látszó fölfedezésről legyen szó, a gazdasági és társadalmi berendezkedéssel a legszorosabb összefüggésben van és a továbbfejlődő legújabb civilizációnak szintén egy apró láncszemét képezi, amely szervesen egybe van kapcsolva a nagy horderejű és egész rendszereket megváltoztató láncszemmel, hogy elválaszthatatlanul maga után vonja mindazt, ami egy újabb kornak a kialakulását van hivatva biztosítani, illetve megkönnyíteni annak az útnak a megtételét, amely ahhoz a kialakuláshoz vezet. Egyesek szerint ez vezet a teljes fölszabaduláshoz, de vezethet a még nagyobb mértékű leigázáshoz is, ami az egyes osztályokat a kétségbeesésig hajtja, anélkül azonban, hogy a helyzeten lényegesen változtathatna. Annyi bizonyos, hogy minden találmány már csirájában hordja azt a kisebb vagy nagyobb mértékű átalakulást, amit hivatva lesz megszületésével végrehajtani s így minden egyes nagy horderejű eseménynek a gyakorlatba való átvitele pillanatában az érdekeltek tisztában vannak helyzetüknek jövőbeli kialakulásával és ennek megfelelőleg igyekeznek védekezni, azonban nem erőszakos módon, hanem a mai kultúrának törvényszabta eszközeivel. És ez természetes is, hiszen a kultúrember nem lehet ellensége semmi néven nevezendő olyan megoldásnak, amit a civilizációnak a szükségszerűsége hoz létre, még ha ez az újítás életexisztenciájában is fenyegeti.

Ha megfigyeljük, szakmánk szintén egy törvényszabta fejlődési folyamaton megy keresztül, amely a jelenlegi magas színvonala dacára sem mondható befejezettnek. Hogy azonban teljes és tiszta kép táruljon elénk, nem elég a könyvnyomtatás ötévszázados multját venni figyelembe, hanem föltétlenül a gondolatoknak tárgyi úton való megrögzítését, az ókori hieroglifektől, sőt még attól is messzebbmenőleg, a legegyszerűbb rovásokhoz és jelekhez térjünk, hogy megértsük azt a törvényszerű, fokozatos fejlődést, ami ezen a téren napjainkig végbement. De megfigyelhetjük azt is, hogy nincs a világnak még egy olyan őseredetű és az emberrel egyidős problémája, amely sokezeréves létezése óta csak ilyen fokra tudott volna emelkedni, amilyen fokon jelenleg van. Figyeljük meg: találmányok, korszakalkotók, mint a vasút, villamosság, motor, gáz- és vízturbinák, repülőgép, rádió, aránylag a nyomdászatnak tárgyi, illetve mechanikai úton való megrögzítéséhez képest egy szempillantás alatt fejlődtek azzá, amik most. Ezzel szemben a gondolatnak tárgyi úton való megrögzítése hosszú évezredeken keresztül szinte egy állapotban volt, a térbeli elterjedése dacára alig változott. És a könyvnyomtatás föltalálása után négy évszázadon keresztül milyen előhaladást tett? Szinte semmit. A XIX. század elején a gyorssajtó föltalálásával kezdődött csak az a kor, amely ezen a téren forradalmasította a termelőeszközöket. Attól az időtől kezdve indult meg a rohamos fejlődés, de a más célt szolgáló találmányokkal szemben, a körülményekhez képest, még mindig csak nagyon lassú volt ez a fejlődési folyamat és bizonyos tekintetekben belátható időn belül nem is várható az abszolútnak a kiforrása. Miért? Rajtunk kívül álló okokból, mert ez a szakma és általában az összes grafikai iparok, mint a gondolatoknak tárgyi és mechanikai úton való megrögzítéséhez szükséges eszközök, továbbra is olyan szigorú és lassú fejlődési folyamatnak vannak alávetve, hogy még az is nagy eredmény, amit ezen a téren a legújabb évszázadtól kezdve elértünk.

Ennek dacára alig van nap, hogy valami találmány meg ne lepne bennünket. Legújabban is egy olyan került napfényre, amely, ha a gyakorlati életben csak ötven százalékig beteljesíti, amit várnak tőle, korszakalkotónak lehet nevezni a magasnyomtatás, illetve sokszorosítás terén. Tudott dolog ugyanis, hogy a magas, vagyis a tipográfiai sokszorosítási eljárásnál az egyengetés a kalkulációban egy tetemes összeget tesz ki, amit eltüntetni nem lehet, mert benne rejlik az alapelvi megoldásban, jobban mondva az alapelvi megoldásnak egy hátrányos folyománya ez, amit úgy a mély-, valamint a síknyomtatásnak az alapelvi megoldása nem von maga után. Így a termelőeszközeink szempontjából, nem is beszélve az esztétikai, művészi és technikai oldalairól, egy teljes és tökéletes hozzáértést is megkövetel, mert ellenesetben még nagyobb kárát valljuk az elhanyagolt, vagy a nem kellő hozzáértéssel, esetleg lelkiismeretlenséggel végzett munkánknak.

Ezen a téren az eddigi kísérletezések csupán az illusztrációknak relífszerű egyengetése tekintetében történnek, mivel a kéziegyengetés feltétlenül csak a legprecízebb kidolgozást tűri meg, így természetesen egy munkának ilyen módon való megoldása tetemesen megdrágul. Sok kísérletezés után, amely a porzás alapelvéből indult ki, olyanformán, hogy a sötétebb részeken vastagabb és a világosabb részeken vékonyabb réteg képződött, végre sikerült két eljárásban megállapodni, amelyek ma tökéleteseknek mondhatók. Ezeknek egyike a »Marzio«, amely legújabban is a porzási eljárásnál maradt meg, a másik a »Lankes és Schwärtzler«-féle szintén mechanikai és kémiai úton végbemenő maratási el-

Das umwälzende Zurichteverfahren

D.R.P. im

BUCHDRUCK

DAS NEUE ZURIC

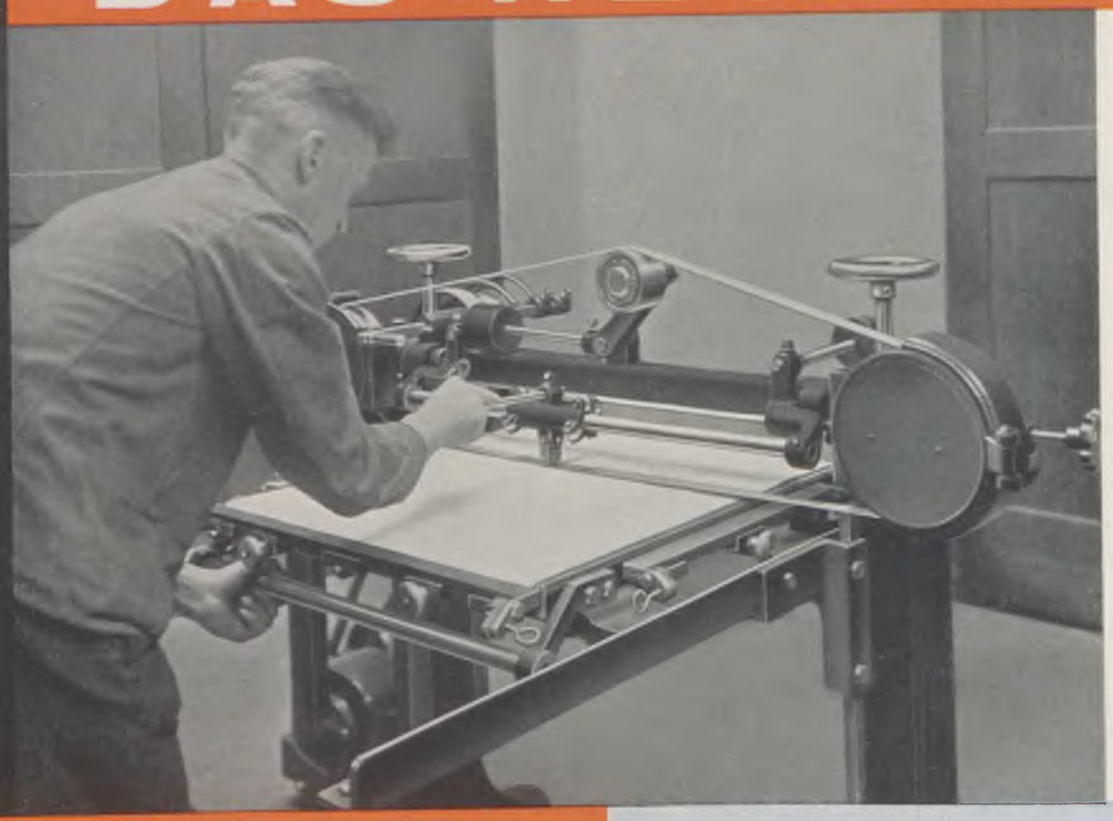

CD

SCHLEIFEN

1. Das neue Verfahren bringt das Zurichten auf eine Norm. Es gibt keine Unterschiede beim Zurichten zwischen Nord- und Süddeutschland, Leipziger und Münchener Verfahren.

2. Ein Maschinenmeister — der Zurichter — erledigt sämtliche Zurichtungen für einen Maschinenpark bis zu 16 Schnellpressen. Der Maschinenstillstand wird auf ein Minimum reduziert.

3. Kein Kleister, kein Schneiden, kein Schaben oder Bekleben beim Zurichten. Das neue Verfahren ist hygienisch absolut einwandfrei.

SCHABEN

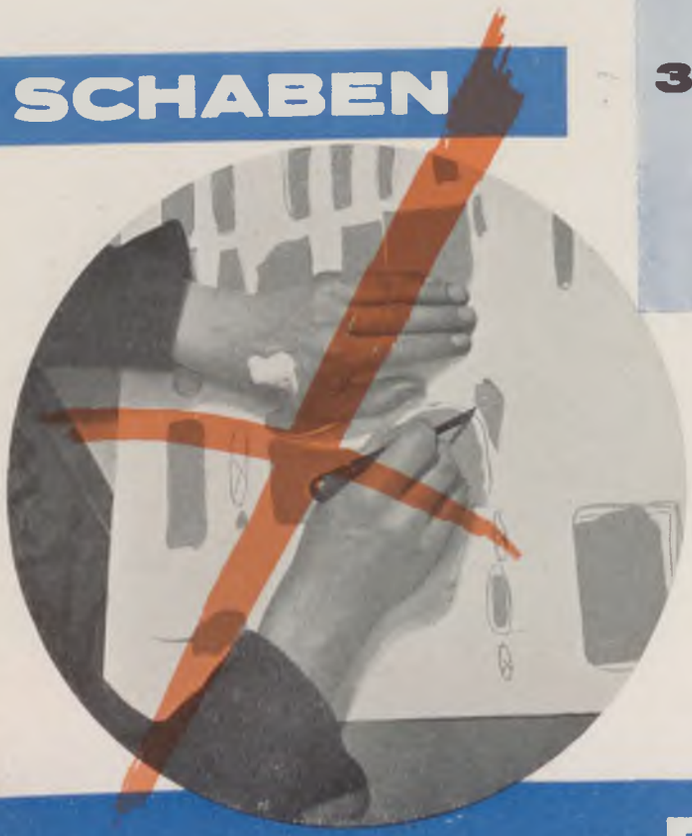

Die Praxis ha

Wir führen beide T

jedem Interessen

DAS ALTE ZURIC

HTEVERFAHREN

SPRITZEN

4. Im Verfahren wird der Zurichtebogen maschinell abgeschliffen, die zu schwachen Stellen werden durch Aufspritzen einer schnell trocknenden Flüssigkeit verstärkt.

5. Eine normale Plattenform von 8 Seiten Zeitschriftenformat, die bisher etwa 6 Stunden Zurichtezeit erforderte, wird in 2 Arbeitsstunden erledigt. Bei glattem Satz ist der Vorteil noch größer.

6. Die Rentabilität ist offensichtlich. Das Verfahren ist für jeden Betrieb nutzbringend. Kleinere Druckereien erwerben das Spritzverfahren allein.

KLEBEN

entschieden!

ile des Verfahrens

en im Betrieb vor.

HTEVERFAHREN

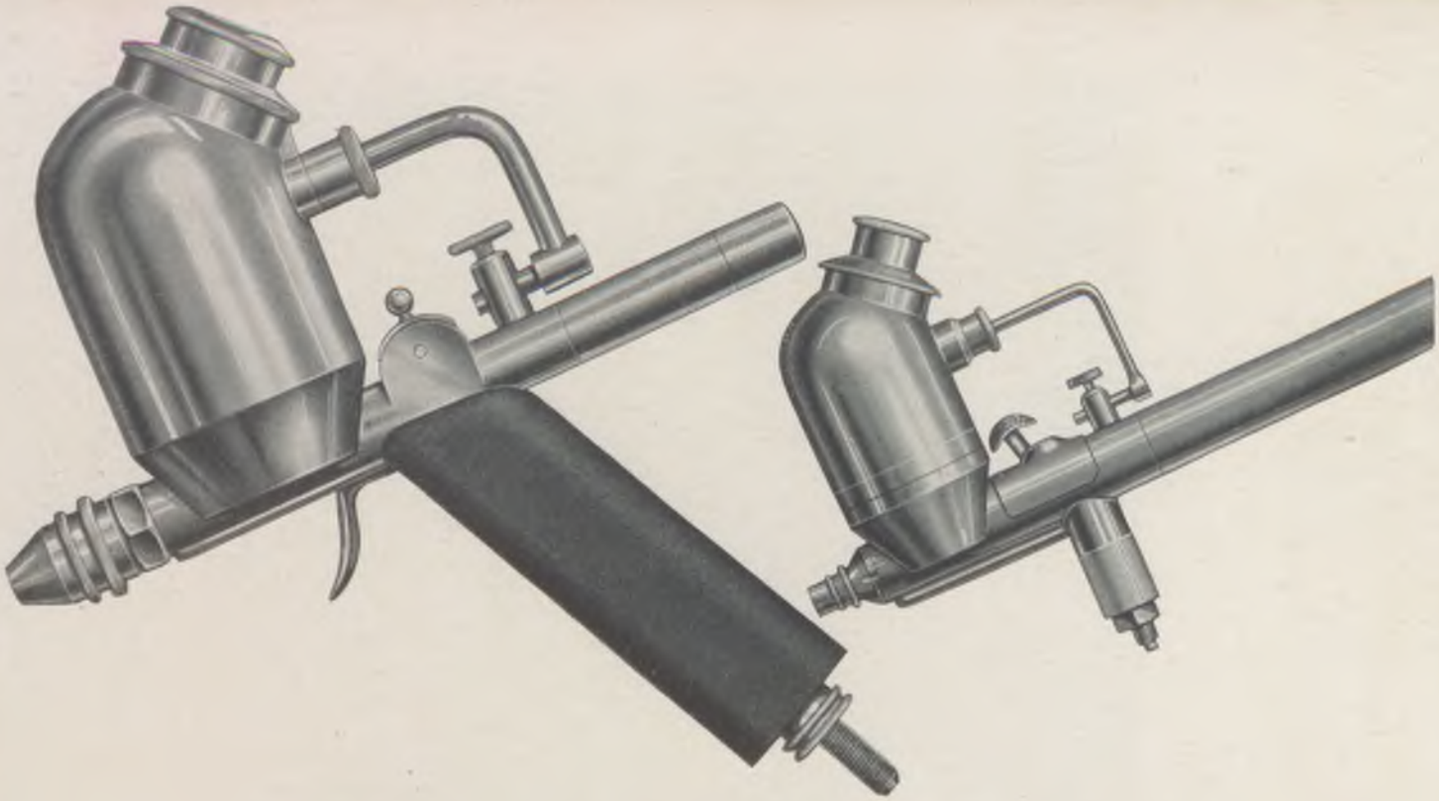

Alle Anfragen an

C. DÜNNHAUPT · DESSAU

G. M. B. H.

járás. Az utóbbi ma már általánosan el van terjedve, használata a legnagyobb siker jegyében folyik. A rendes betűformáknak az egyengetésénél — a most piacra került új eljárást a föltaláló gépmester kollégán kívül —, azt hiszem, senki sem gondolt mechanikai egyengetésre, annál meglepőbb tehát egyszerre kész megoldással előállni.

Az új eljárás, melynek pompásan sikerült prospektusát a 178. oldal után mellékeljük, Lingner Károly főgépmester kollégánk találmánya s a szabadalom a C. Dünnhaupt G. m b. H., Dessau, cég tulajdona. Június első napjaiban Budapesten több nagy nyomdában mutatta be az új eljárást maga Lingner kolléga. Az egész eljárás különben két részből áll, éspedig: az egyik rész tisztán mechanikai és az az alapja, hogy az egyengetésre szánt ívet nyomással lefelé egy csiszológépre helyezik (l. a prospektus 2. oldalán fönt), amely az ívnek a hátlapján az összes erős részeket lecsiszolja. Itt természetesen csak minimális erősségről lehet szó s így éppen ezért kérdés, hogy például stereotípiáknál és táblázatoknál, ahol bizonyos okoknál és befolyásoknál fogva ez a minimális erősség gyakran túllép a normális határon, milyen eredménnyel használható. Bár gyakorlati tapasztalataink még nincsenek ezen a téren, a logikai következtetés mégis csak az, hogy ez az eljárás kompresszmunkánál is teljes sikerrel alkalmazható. De ügyesen és jól alkalmazható a csiszológép az elfutó szélű autotípiák kliséinek alulról való lecsiszolására is, ami párosulva az egyengetési ív további lecsiszolásával, még eredményesebbé teszi munkánkat.

Az eljárásnak a másik részét egy fecskendő képezi, amelyben egy bizonyos anyag lesz föloldva, amely a tulajdonképeni szabadalmat képezi és amelyet komprimált levegővel leheletszerűen kispriccelnek az egyengető ív hátlapján előre kiceruzázott helyekre, ahol ez az anyag masszává rétegeződik és ezáltal azon a helyen a nyomás erősebb lesz. (L. a prospektus 3. oldalán fönt.) A találmánynak ez a része különben önkénytelenül is az erografáló-készülékre emlékeztet bennünket, amellyel dombornyomatokat árnyékolnak. Mindenesetre az elgondolás itt is kitünő, azonban a továbbiakat föltétlenül csak a gyakorlat fogja megmutatni.

Kis üzemekben ez a találmány alig jöhet tekintetbe. Legalább 4—6 nyomógép kell ahhoz, hogy egyengető-gépmestert érdemes legyen vele foglalkoztatni. De ott, ahol ez az adottság megvan és a gyakorlati eredmények megfelelőek lesznek, ott a géptermekben ismét egy korszakalkotó újítás veszi kezdetét, ami föltétlenül följegyzésre érdemes. A budapesti bemutatókon látottak alapján a találmányt igen fontos újításnak kell tekintenünk. Sokkal egyszerűbb, mint más — fentebb említett — eljárások és az elérhető eredmény számottevő. Különben — a feltaláló közlése szerint — német nyomdákban igen jól bevált, nagyobb üzemekben mindkét készülékkel dolgoznak, a kisebb üzemekben pedig egyedül a fecskendőkészülékkel magával is nagy időmegtakarítást értek el, ellenére annak, hogy a csiszológép munkáját továbbra is kézi kivágással helyettesítették.

Az eljárásról és annak üzleti vonatkozásairól a Chatelet Alajos cég (Budapest II, Margit körút 81) ad részletes felvilágosítást.

A Jótékonysági Kör idei János-ünnepélyének plakátja. Fekete-, világoskék- és pirosnyomású. Kun Mihály munkája, a Globus nyomda rt. Budapest litográfiai nyomása.

BERGER ÉS WIRTH KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR RT
BUDAPEST IX. KER., MÁRTON UCCA 19. SZÁM
TELEFÓN: JÓZSEF 306-35
TÖRZSGYÁR: LEIPZIG, ALAPÍTVA 1813-BAN
TOVÁBBI GYÁRAK: AMSTERDAM, BARMEN, BERLIN, HAMBURG, LENINGRAD, PRÁGA, RIO DE JANEIRO
TÁVIRATCÍM: BERGWIRT BUDAPEST
GYÁRT MINDENNEMŰ FESTÉKET, BÁRMINEMŰ ANYAGRA VALÓ SOKSZOROSÍTÁSRA – HENGERÖNTÉS

Taylorizmus, fordizmus, racionalizmus stb.

Szajnaparti derék kollégánk Geyer Raoul a Grafikai Szemle mult számában lefordította egy francia nyomdaigazgatónak a Linotype-társaság által közreadott iratát, amelyben arról van szó, hogy bizonyos taylorisztikus gépszedőképző rendszerrel, a gép kellő gondozásával s az ólomanyag jobb előkészítésével a Linotype-on óránkint szedett sorok mennyisége jelentősen fokozható. A próbálkozások színhelyéül szolgáló nyomdában az óránkint való átlag ma már állítólag a tízezerötszáz betűt is meghaladja s remélhető, hogy idővel a tizennégyezres mennyiséget is el fogja majd érni.

Geyer kollégánk közléséből kiérzik az a kérdés: Mit szólunk mindehhez? Lehetséges-e az vajjon? A feleleten gondolkozva: úgy érezzük, mintha valahol a Scylla és Charibdis között hányódnánk. Rettentően súlyos konzekvenciája volna annak, ha nemmel felelnénk, de meg annak is, ha igenlő szózat tolulna az ajkunkra. Az előbbi esetben nyilvánvaló lenne, hogy nem hisszük el a tiszteletreméltó előkelő francia állításait, az igenlő válasz pedig egyértelmű lehetne annak a megállapításával, hogy földkerekségünk mostan való több mint százezer gépszedője nem teljesíti a kötelességét: egy-egy ember ötven-hatvanezer betűvel szed kevesebbet napjában, mint amennyit elvárhatnának tőle; százezer gépszedőnél ez betűben billiós számokat, munkabérben pedig cirka egy milliárd pengőt jelent esztendőnkint, tehát annyit, mint amekkora szegény Magyarország egész esztendős költségvetése. Ily szörnyű károsodás mellett aztán nem csoda, ha a nyomdavállalatok jórésze nem tud az óhajtott módon fölvirágozni.

A tízezerötszázas átlag különben nem is olyan sok. *Olvastunk* mi már nagyobb rekordokról is. Mikoriban — vagy harmincöt esztendeje — Calendoli dominikánus barát oly lelkesen reklámozta a maga szedőgépét: az egész világ szaksajtója megjegyzés nélkül közölte azt az állítását, hogy a gépen ötvenezer betűt is meg lehet szedni óránkint. Szerényebb, de azért még mindég impozáns átlagokat ígért a többi szedőgépföltaláló is; húszezren alul régebben alig is adták.

Voltak azonban elképpesztő rekordok a *valóságban* is. A kilencvenes években mindenik szedőgépgyárnak megvolt a maga miniszteri fizetéssel dotált virtuóz szedőgép-»operátor«-a, aki csak akkor dolgozott, ha vevőszámbamenő érdeklődő jött a gyárba. Ilyenkor azután valami alaposan összefirkált, nehezen olvasható kézirat került a gépre s emberünk nekiállott: hihetetlen gyorsasággal billentyűzgetve egy óra hosszat, tizenöt-tizennyolcezres rekordot vágva ki az ámuló érdeklődő szemeláttára.

»De hiszen ez a gép valósággal aranybánya« gondolta magában az érdeklődő. »Ha itt e rossz kézirat után nyolc-tíz szedő munkájának felel meg az egyórai teljesítménye: nálam is dolgozik majd legalább öt-hat helyett.« Arra nem gondolt, hogy a kézirat bár rossz volt, de az operátor kívülről tudta minden szavát s csak formalitás okáért pislogatott olykor a kézirattartó felé. Hiszen mindig egy és ugyanazt a szöveget szedte a bemutatók alkalmával. Azt sem tudhatta a vevő, hogy az az egyórás fejbőlszedés tulajdonképen artistamutatvány volt, afféle marathoni futás, ami után fél napig is pihennie kellett az operátornak, hogy az idegei lecsillapodjanak.

Szokásban volt az ily nagyszerű teljesítmények valóságát közjegyzői tanusítvánnyal is bizonyítani. A Thorne-féle szedőgépről, az Empire-ről stb. például egész sereg hiteles hatósági irat bizonyította az óránkint való tizennyolcezerbetűs »leistung«-okat. Mindezt szépen prospektusba foglalva s hozzáfűzve, hogy bármicsoda gyerekleányka is el tudja végezni a billentyűzgetés munkáját, tehát nincs többé sztrájklehetőség, nincs többé telhetetlen fizetési igényű szedőemberekkel való mérgelődés: ó, ki tudott volna ellentállni a csábító kilátásoknak?! Így adtak el aztán a különben elég kezdetleges Thorne-féle gépből több mint kétezer darabot. Eladtak s ez a fő. Hogy miként boldogulnak velök az új tulajdonosok: az már az ő dolguk.

Jó tízezer nyomdászati érdekű találmány került szabadalmazásra a legutóbbi hatvan esztendő óta. Ezek jórészét »roppant jelentőségű«-nek, »korszakot alkotó«-nak deklarálta a föltalálója. Hová tüntek mégis?

A gyakorlati tapasztalás retortáján párává foszlik a legöblösebb nagyotmondás is. Hiába hirdetnek most például óránkint háromezerpéldányos stopcilinderes gyorssajtókat: a jó szakember tudja, hogy a gyakorlati átlagban annak fele sem érhető el. Már az anyag, a gép, a papiros, az egész szerkezet is protestál az ilyen őrült nekieresztés ellen; pedig e fizikai tényezőkön kívül számolni kell a nyomdászatban olyan tényezőkkel is, amelyek a pszichikum munkakörébe tartoznak.

Ha a fizikai tényezők munkábaállításának ilyen széleskörű lehetőségei vannak is az általános géptechnikában: a szedőgépes üzemnél annak igen korlátolt a jelentősége. Gépszedőink munkája *kilencven százalékig nem fizikai, hanem szellemi munka.* Ide számít a kézirat átolvasása, bizonyosfokú megértése, helyesírás dolgában s olykor stiláris tekintetben való feldolgozása is; sőt ide tartozik a gép zörejeire való figyelés is. Fizikai munka volna ezzel szemben az ujjak jártatása a billentyűkön s olykor egy-egy emeltyűnek, miegymásnak a megnyomintása. Kilogramméterekben ez ugyan nem sokat jelent.

A szedésmunka pszichikai része nem gyorsult a szedőgépek bevezetésével. Hogy mégis háromszorta annyit produkál a szedőgép, mint amennyit produkált a kéziszedő: annak oka a kézi szedésmunka fizikai részének nagymértékű mechanizálódásában keresendő, aminek következtében háromszorta több idő jutott a szellemies munkafolyamatra.

Lássuk csak: miképpen.

Említettük, hogy a gépszedő munkájának kilencven százaléka pszichikai természetű. Ezzel szemben a kéziszedő munkálkodásában csak mintegy harminc százaléka lehet az ebbe a kategóriába tartozó munka; a többit fizikainak számíthatjuk. Kéziszedés alkalmával fizikai munka az egyes betűknek a megragadása s — gyakran jó messziről — a sorjázóba vitele. Gépszedésnél a betű fölkapása elmarad, az ujjaink befutotta út pedig vajmi kicsiny. Kéziszedéskor fizikai munka a sorzárás, ami roppant időmennyiségbe kerül; a betűkapkodás munkaidejének hatvan-hetven százalékába is. Hogy világosabban beszéljünk: a kéziszedő könnyűszerrel egymásmellé tudna sorozni óránkint 3000 betűt, de mert ezeket a betűket a szóközi hézagok szűkítésével-tágításával egyforma szélességű sorokká kell alakítania: 1800—2000 betűnyi szedésnél többet nem tud egy-egy órán át produkálni. Természetesen ezt is csak osztás nélkül.

Mindezt figyelembe véve: megállapíthatjuk, hogy minek köszönhető a szedőgépek munkateljesítményének nagyobb volta a kéziszedéssel szemben. Nem a pszichikai természetű munka valami csodálatos úton-módon való gyorsításának, ó nem! Hanem:

1. a kéz útja igen csekélyre csökkentésének;
2. a sorzárás elesének, mechanikussá tételének;
3. az osztás elesének.

Amikor a fizikai természetű munkafolyamat a gépszedésnél a kéziszedés hetven százalékával szemben tíz százalékra csökkent: hatvanszázalékos időmennyiség szabadult föl, ami a dolog pszichikai felénél hasznosítódik. Ez az egyszerű magyarázata a szedőgépes munka háromszoros produktumának.

Lehet-e ezek után szó mondjuk a Linotype »világátlag«-ának taylorisztikus úton-módon való emeléséről?

A taylorizmus megvolt már a nyomdászatban már száz esztendő előtt is, tehát még mielőtt Taylor, az amerikai mérnök e kies világot megpillantotta volna. Emlékezzünk csak vissza, mi öregebb betűszedők, hogyan is tanítottak bennünket annak idején a szedésre: »A mondatot vagy mondatrészletet elolvasva, a szekrényen legyen a szemünk s ne a kéziraton. A kiszemelt betűt úgy kapjuk nyakon, hogy a szignatúrája fölfelé legyen. A betűt aztán a legrövidebb, tehát legegyenesebb úton vigyük a sorjázóba s hogy ezt az utat megrövidítsük: amikor jobbkezünkkel a betűt hozzuk, a balkézbeli sorjázóval menjünk felényire, negyedrésznyire elébe.« Minden legcsekélyebb fölösleges mozdulat is tilos volt; a »verklizés«-ről esetleg igen drasztikus eszközökkel igyekezett leszoktatni bennünket tanítómesterünk, a »spán«.

Mi volt ez, ha nem a legtisztább taylorizmus?

Ez a hajdani taylorizmus azonban a szedésmunkának a fizikai részére vonatkozott. Amikor pszichikai munkatényezőkről van szó: a gépszedői munkánál eme pszichikai részt fokozni lehet a kézirat minőségének javításával s a szedő intelligenciájának, általános és nyelvbéli, ortográfiai stb. ösmereteinek s ezek kapcsán gyors felfogóképességének növelésével, de semmiesetre sem taylorisztikus úton. Mert hiába tudja a gépszedő az ujjait mégolyan tüneményes gyorsasággal mozgatni, ha az agya nem képes eléggé sebesen foglalkoztatni az ujjakat.

A gépszedést illetően lehetne még szó némely igen érdekes pszichomechanikai jelenségekről s a »racionalizmus« keretébe tartozó lehetőségekről is beszélhetnénk még egyetmást, de mindez túlságosan megnyujtaná e cikkelyecske terjedelmét. Tehát majd máskor!

Párisi kitünő kollégámnak pedig szíves üdvözlet.

Novák László.

A nyolcadik angol nyomdatechnikai kiállításról

Mindössze egy hétig volt nyitva ez a fenomenális kiállítás, április 25-én bezárult, de gyakorlati utóhatása, amelyet ez az angol Bugravásár látogatóira gyakorolt — nagyon mély nyomokat hagyott vissza s egykönnyen nem is enyésztődik el. Ne felejtsük el, hogy London, a kiállítás helye — nemcsak hagyományos bevásárlási központja a tulajdonképeni angol nyomdaiparnak, hanem az angol impérium alá tartozó számos gyarmatnak is és ekként minden előfeltétellel rendelkezik ahhoz, hogy nagyvonalú, igazán reprezentatív szakmai eseményeket produkáljon, amit a mostani kiállítás is igazolt.

A kiállítás harmónikus és eredeti angol ízléssel rendezett helyiségei egymagukban is nagyszerű hatást gyakoroltak a szemlélőre. A két nagy kiállítási épület architektonikus és térművészeti kiképzése is tökéletes megoldás, a fény és levegő mesteri módon nyert célszerű elosztást, ami nagyban hozzájárult pompás effektusok kiváltásához. Itt nem hallottuk a panaszt — amely az ilyen kiállítások elmaradhatatlan kisérője —, hogy egyik vagy másik kiállító cég rossz helyet kapott volna, itt minden cég anyaga egyformán jól érvényesült, bizonyságául az angolok elsőrangú kiállításrendezői képességének.

A kiállítás szokatlanul nagy, kvart-alakú katalógusa is eltér a sablontól úgy szerkesztési, mint technikai vonatkozásban. A kiállítók száma mindössze 300, a kiállított objektumoké 1330, de a legtöbb kiállító a katalógusban egyszersmind külön is ismertette a gyártmányait, ami a katalógus értékét hallatlanul megnövelte.

Majdnem valamennyi gép működésben volt látható, de igen sok kiállító csak tiszta papírt szalasztatott át a gépeken, ami kissé furcsa volt, semmiesetre sem »angolos«.

A kiállítás anyaga általában egyetlenegy törekvés érvényesülését mutatta: a *nyomóforma bármily úton való előállítását leegyszerűsíteni s*

emellett a nyomás műveletét a lehetőség szerint gyorsítani. E tekintetben nagyon sok érdekes megfigyelésre nyílt alkalom és éppen ezért rendkívül nehéz is megítélni, melyik kiállított objektum felelt meg leginkább a kiállítás eme nyiltan vallott céljának, mert hát Angliában is áll a közmondás: Nincsen rózsa tövis nélkül, vagyis: a kiállított objektumok által elérhető eredményeket a szükséges berendezési és üzemköltségek figyelembevételével lehet csak kellően értékelni . . .

Bemutattak itt pl. egy feltünően *kicsiny könyvnyomdai körforgógépet*, amely aránylag *nagy formátum* nyomására volt alkalmas és óránkint *60.000-es* példányszámot produkált. (Tudósítónk — sajnos — nem közli, hogy ez esetben milyen nagy és hány oldalról volt szó. *Szerk.*) Kiállítottak ultramodern offset- és mélynyomó rotációsokat (hengerpapír feldolgozására), úgyszintén gyorssajtókat *egy- és többszínnyomásra;* számos újrendszerű *egy- és kéttúrás nyomógépeket*, amelyek kivétel nélkül önberakóval működtek, miután a racionális termelésre való törekvés Angliában is kezdi kiszorítani a kézi berakást.

Feltünően sok volt az *újrendszerű tégelysajtó* (Anglia egyik nagy gyarmati exportcikke), a jövőben e téren is nagy előrehaladást jelezvén az önberakóknak.

A festékgyárak is szép számmal szerepeltek, de csak Angliából (külföldi cég nem állított ki); kiállításaik ötletesek, raffinált ízléssel rendezettek, a banális rendezésnek itt nyoma sem volt.

Ízléses és célszerű módon szerepeltek az angol (és néhány amerikai) betűöntödék, szedéselőállító intézetek meg az öntőgépgyárak s ezek csoportját reprezentálisan emelték az összes szedőgéptípusok is.

Beláthatatlanul sokoldalú volt a kiállítás ama része, amelyen a különböző új segédgépeket, eszközöket és fölszereléseket mutatták be, különös figyelemmel a mienkétől sok tekintetben eltérő angol szedő- és nyomótechnikára és gyakorlatra.

A kiállítási csarnokok tágas galériáin külön tanulságos kiállítások kaptak helyet a *gyakorlati fotografálás*, a *modern reprodukciós technika* és az *üzleti grafika* és *reklám* köréből, nagyszerűen volt itt képviselve az angol *szakirodalom* a maga sok szaklapjával és szakkönyvével; pompás anyaggal szolgáltak a *munkáltatók és munkások szervezetei gazdasági és jóléti intézményeikről.*

Itt láthattuk a híres angol papír- és papírfeldolgozóipar legszebb, legtökéletesebb eredményeit is.

Szokatlanul értékes *propaganda* (reklám- és ismertetőnyomtatvány) *anyag* került itt naponkint kiosztásra, amely nyomtatásművészeti vonatkozásban minden más kiállítás hasonló anyagát magasan túlszárnyalta, noha naponként átlag 10.000 ember fordult meg a kiállításon s így a kiosztott anyag mennyisége és annak következtében az értéke is számottevő volt. *Ezeknek a nyomtatványoknak mindegyike művészi kivitelű és drága papírra nyomott sajtótermék volt, célszerűségi szempontból tehát mintaszerű.*

A 8. londoni nyomdatechnikai kiállításról valóban elmondhatjuk, hogy minden tekintetben sikerült s hogy mint grafikai kiállítás is elsőrangú volt, hivatását tökéletesen betöltötte. *Jos. J. Kořínek, Prága.*

Függőleges sorok és címsorok egymás alá szedett betűkből

ENGLÄNDER PÁL

A legdivatosabb tipográfia megengedi az egyes címsoroknak — nem ritkán egész sortömböknek — függőleges irányban való elhelyezését, amit helytelennek minősíteni nem lehet, ellenére annak, hogy akadnak, akik ezt a sorelhelyezést kárhoztatják, mondván, hogy megnehezíti a nyomtatvány olvasását és szükségessé teszi az ily sorokkal bíró nyomtatványnak ide-oda forgatását. Lehetséges, hogy *bizonyos esetekben* valóban nem ajánlatos függőleges irányban állítani sorokat. Például falragaszokon — tehát helyhez rögzített sajtótermékeken — kisebb betűs címsorok, különösen pedig több sorból álló szövegek ilyen alulról fölfelé való beállítása nem helyénvaló, mert elolvasásuk kényelmetlen. Máskülönben azonban ez a szedésdivatjelenség lényegesen megnöveli az akcidencia terén a lehetőségeket: a köznapitól elütő s hatásában is újszerűbb munkát produkálni. *Egy-egy ilyen függőleges sor tételosztás, foltképzés tekintetében sokkal több jobb variációt enged meg a rendes, csupa vízszintes sorokból álló szedésmodornál.*

Az alábbiakban nem akarunk részletesen foglalkozni a függélyes irányú sorok alkalmazási lehetőségeivel, mert erről bajos is volna teljesen kimerítő útbaigazításokkal szolgálni. *E tekintetben mindenkor az egész szedéskompozíció a mérvadó.* Ha szedéselgondolásunk tér- és foltosztásban jó, úgy a függélyesen futó sor vagy sorok is *valószínűleg* jó helyre kerülnek. Azért hangsúlyozzuk, hogy: valószínűleg, mert megfigyeléseink szerint *az ilyen függélyesen állitott sorok képezik akcidenciánk gerincét*, amely a kompozíciót tartja, illetve kiegyensúlyozza. Csupán egy körülményre akarjuk olvasóinkat figyelmeztetni: a függélyesen futó sorokat *úgy állítsuk be, hogy alulról fölfelé legyenek olvashatók.*

Az ellenkező irányban — fölülről lefelé — olvasandó sorok túlnyomó részben kényelmetlenek. Ugyanis megszoktuk már, hogy a nyomtatványt *balkezünkben* tartva olvassuk s ezért az alulról fölfelé menő sor olvasása nem is igényli, hogy a nyomtatványt megfelelő irányban elfordítsuk, ha a függélyes sort elolvasni akarjuk. A fölülről lefelé irányuló sorokat rendszerint csak a nyomtatvány elforgatása után tudjuk elolvasni akár bal, akár jobb kezünkben

tartjuk a sajtóterméket. Nem tartjuk helyesnek a függélyes sort akkor sem, ha az *egy több szóból álló cimsor egy kiragadott része*

ELSŐ MALOM RT

MALOM RT ELSŐ

(pl. Első Malom Rt). Ez esetben az itt látható, *látszólag* logikus megoldásokat is *kerülendőknek* nyilvánítjuk (főként azért, mert elég gyakran követik el az ilyen sorelhelyezést).

Talán éppen az a körülmény, hogy a függélyes sorok nehézkesebben olvashatók el, váltotta ki akcidenszedőinkből azt a megoldást, hogy *a függőleges sorok betűit — japánosan — egymás alá szedik*, ami különben nem új jelenség.

Az ilyen sorok alkalmazásánál azonban nagyon óvatosaknak kell lennünk, mert *nem minden szó alkalmas arra, hogy betűit egymás alá szedjük.* Nem jó például az ilyen művelethez olyan szó, amelyben *sok a keskeny vagy a betűtörzs négyszögét be nem töltő betű (I, L, Y, A, V, F).* Erre példa a »Liliomvásár« szó, amely így egymás alá szedve nagyon rossz hatású

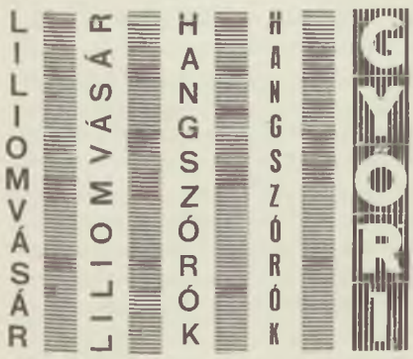

s ha kompozíciónk vagy szedésszerkezetünk mindenképpen *kívánatossá* avagy *szükségessé* tenné egy ilyen függélyes sor alkalmazását, úgy szedjük csak normálisan a betűket egymás mellé és az így kapott sort állítsuk függélyes irányba. Egymás alá csak akkor szedjünk betűket, ha azok *lehetőleg mind egyenlő szélesek is, pl. a fenti »hangszóró« szó nagyon alkalmas az ilyen szedéshez.* De még ez esetben is csak olyan betűfajtát *ajánlatos* használni, amelynek betűi a törzs négyszögét lehetőleg kitöltik. A betűk téglányalakja — tehát *egy keskeny betűfajta* — nem alkalmas egymás alá szedésre, amint azt a lenti példán láthatjuk is. Az egymás alá szedés igen jó, sőt a legjobb hatású akkor, ha *negatív betűkből* szedjük, úgy mint a fenti ábrán is látható. Ez esetben a betű háttere oszloppá képződik, *tehát egységes dekoratív folttá alakul* s lehetővé teszi a jó hatást akkor is, ha az így szedett szöveg bővelkedik a fentebb kedvezőtlennek minősített betűkben. Kétszínű megoldásnál a negatív betűk hiányát pótolhatjuk *kockaalakú színes tónusok* alkalmazásával, ami a negatív betűk jó hátterét tökéletesen pótolja; a tónus alatt persze nem értünk holmi halvány színt, hanem *erőteljesen élénk, dekoratív hatású színes nyomást.* *H—h.*

Szedéstechnikai kérdések

Mint a *Grafikai Szemle* 3. számában említett példákból látható, a szedőnek nemcsak szeretettel, de *érzékkel* is kell kezelnie mesterségét. Láttam például hirdetést, amelyet minden érzék nélkül szedtek. Csak a fősort mutatom be:

F E FEDÁK Á K — helytelen

F E FEDÁK Á K — helyes

Látjuk, hogy a vízszintesen szedett sort az első, helytelen példánál nem spacionálták, holott a lefelé olvasásnál a betűk husa (abstandja) két-három pontnyi hézagot enged a betűk között fentről lefelé. Mennyivel szebb a második példa kiegalizált keresztszedése! Akinek csak valamicske érzéke is van, nem ad ki olyan munkát a kezéből, amelyet egyenletessé nem tesz. Nem ragadhatnak a vízszintes sorban a betűk egymáshoz, míg a függőlegesben bizonyos távolságban állnak egymástól.

Ha már a spáciumokról van szó, fűzzük tovább eszmemenetünket erről. Tanulókoromból emlékszem még rá, hogy tanítómesterem a számba rágta, hogy :, ;, ! és ? előtt spáciumot *kell* tenni, ellenben . és , előtt *nem szabad* spáciumot tenni. Erre azért emlékszem olyan jól, mert *csattanós* érvekkel győztek meg róla, amikor spacionált szedésnél a pont és vessző elé is spáciumot szedtem. Egyszerű eszemmel így találtam logikusnak. És még ma is állítom, hogy helytelen a pontot és a vesszőt ráragasztani az előtte álló betűhöz, ha a szó többi betűi bizonyos távolságban állnak egymástól. Az olvasókra bízom annak eldöntését, hogy a következő példákból melyik a helyesebb:

B U D A P E S T E N.

vagy

B U D A P E S T E N.

Ez a hatás az idézőjel és a zárjel esetében is:

»S I R Á L Y O K«, (S Z E G E D).

Szerintem helyesebb:

»S I R Á L Y O K«, (S Z E G E D).

Ugyanez áll a számok spacionálására nézve is. Csöppet sem tetszetős, ha a régi szokás szerint spacionált szedésnél éppen csak a számokat nem ritkítjuk: A m ű á r a 120 p e n g ő. Nem szebb-e így: A m ű á r a 1 2 0 p e n g ő. A verzális sorok egalizálásáról már szinte unalomig volt szó. Mégis nem fölösleges ismételni, hogy nem spacionált szavakat vagy sorokat is csak azért kell ritkítani, hogy a bennük esetleg egymásmellett előforduló LT, AV vagy LY betűk hézagaihoz hasonlóan egyenlítsük ki a többi betű távolságait is. Természetesen az egymástól elálló öntésű betűk (AV, LT) közé azután már nem teszünk semmit. Erre nézve lépten-nyomon láthatunk ízléstelen és visszatetsző példákat a mindennapi gyakorlatban.

A szedőgépek :. ;, !, ? matricáin rendszerint már az említett interpunkciók előtti spáciumok is benfoglaltatnak. Mégis azt tapasztaljuk akárhányszor, hogy a gépszedő szaktársak a kettőspont, pontosvessző stb. elé még spáciumot is kopogtatnak le, miáltal majdnem félnégyzetnyi köz támad az interpunkció előtt. Azok elé a matricák elé tehát, amelyeken már gyártá-

suknál fogva spácium van az interpunkció előtt, nem szabad külön spáciumot is lekopogtatni.
Hosszabb cikkek vagy művek alcímeinél tapasztalhatjuk, hogy például kurzív és félkövér alcímek előtt rendes antikvából szedik a római vagy arabszámokat. A legritkább esetben látjuk ezt helyesen, vagyis abból a betűből, mint amiből az alcímet szedték. Hogy szemléltethessük, mennyire nem szép az alcím, ha nem egységes, bemutatjuk a helytelen és a helyes alkalmazását a címek előtt való számoknak:

III. *A tavasz ébredése*
(helytelen)

III. A tavasz ébredése
(helyes)

5. **Az álarc lehull**
(helytelen)

5. Az álarc lehull
(helyes)

Jobban szembetűnik a címek előtt való számok helytelen alkalmazása, ha magasabb számnál tartunk és kompakt az alcím. Például:

XXVIII. **A bosszú órája**
(helytelen)

XXVIII. A bosszú órája
(helyes)

Meg vagyok róla győződve, hogy aki csak a legkisebb érzékkel bír is a címszedés iránt, nekem fog igazat adni. Mert ezek nem erőltetett, hajánál előráncigált példák, hanem a gyakorlatban lépten-nyomon látható valóságok.
Ezúttal még csak egy helytelenségről essék itt szó. Ez pedig nem más, mint az, hogy síma szedésnél sokan az egy négyzettel behúzott *beljebbezések* után *két* négyzettel húzzák be a bekezdéseket. Erre a régi szokásra semmi szükség nincsen. A második sornál amúgy is meglátja mindenki, hogy a bekezdés előtt beljebbezés van. Ugyanis azzal, hogy a beljebb szedett rész után a bekezdés jobban föltünjék, két négyzettel húzzák be sokan a bekezdést. Mit csináljunk ott, ahol egyáltalán nem húznak be a bekezdésnél? Ott a bekezdés egy négyzettel kijjebb is kezdődik, mint a megelőző beljebbezés. És mégsem rója meg ezt senki. Igaz viszont, hogy — mint azt a modern munkáknál láthatjuk — ha véletlenül *teli sorra megy ki a kimenet*, soha az életben nem tudjuk meg, hogy az utána következő sor *bekezdés*. Ezért sokan — és nem ok nélkül — hibáztatják a behúzásnélküli bekezdéseket. De ez nem új dolog, már évtizedekkel ezelőtt is kísértett, amivel korántsem akarom azt mondani, hogy ez föltétlenül jó és helyes is. *Herzog S.*

Kritika

Nemzetközi vásár
Az Est-lapok reklámkiállítása

A május hó első napjaiban megtartott nemzetközi vásár minden eddigi hasonló magyar kereskedelmi attrakciót jelentősen fölülmúlt úgy méretben, mint a rendezés gondossága tekintetében. Nyomdászok szempontjából az idei vásár nem hozott újat; egyáltalán alig volt a vásáron cikk, amely iparunkat különösebben érdekelte volna. Annál inkább érdekeltek minket a vásáron osztogatott reklámnyomtatványok, amelyekből — sajnos — arra kellett következtetnünk, hogy a mi kereskedőink még most sem képesek kellően értékelni a jó, szép, hatásos reklám fontosságát. Az Iparcsarnokban 2—3 igazán jól sikerült, ízléses nyomtatványt kivéve, alig akad olyan, amelynek nívótlan kivitelén ne bosszankodtunk volna. Ezzel szemben a műcsarnokban elhelyezett rádió-szakma csupa jó és ízléses, modern technikájú reklámmal kedveskedett a látogatóknak. Ezeknek a nyomtatványoknak a készítői dícséretet érdemelnek. E nyomdákat nem soroljuk föl, mert nem biztos, vajjon minden szép nyomtatványból tudtunk-e szerezni példányokat.
A vásárral egyidejűleg rendezték az Az Est-lapok is reklámkiállításukat az Iparművészeti Múzeum nagytermében. A *modern hirdetésművészetet* kívánta e kiállítás szolgálni, ezt a célját azonban nem érte el, mert a kiállításon éppen a hirdetés és főként a hirdetésszedés szorult teljesen háttérbe. Az Az Est-lapoknak dolgozó grafikusok impozáns *színes reklám-* és *plakátanyaggal* vonultak föl, a modern hirdetésművészetet azonban csak igen kis számú szedett hirdetés képviselte s ezeket is nagyrészt igen méltatlan helyen állították ki. *Kettinger, Mayer, Kondor* és *Menczer* kollégák jó hirdetései igazán megérdemelték volna a jobb elhelyezést. A reklámgrafikusok közül *Tábor, Kner Albert, Irsay* és a *Bortnyik-iskola* munkái tetszettek a szakembereknek. A kiállítás rendezése nem volt kifogástalan, nem ütötte meg a mi vidéki kiállításaink nívóját. Márpedig az előkelő hely s a rendelkezésre állt fölszerelés mindenképen lehetővé tette, hogy külsőleg is impozáns kiállítást rendezzenek az Az Est-lapok.

Az árumintavásár reklámnyomtatványairól

A most lezajlott budapesti nemzetközi árumintavásár az idén is bőven ontotta a vásár látogatói elé a kiállított árukat ismertető és ajánló reklámlapokat, füzeteket és egyéb alkalmi nyomtatványokat, amelyek mennyiségre nézve bizonyára túlszárnyalták az előbbi kiállítások ilynemű sajtótermékeit, de *kvalitásra* nézve aligha ütötték meg azt a mértéket, amelyet a fejlett magyar nyomdászattól méltán elvárni lehetne. A rossz gazdasági konjunktúra bélyege: a *legolcsóbb* reklámra való törekvés, nagyon is visszatükröződik e nyomdatermékeken, amelyeknek nagy része — a fölhasznált silány papirost, az összecsapott szedést és rossz nyomást tekintve — nem igen emelkedett fölül az egész közönséges vásári nyomtatványok kvalitásán s ha a kiállításon megfordult sok idegen közül valaki e nyomtatványokról formálná meg véleményét a magyar nyomdászat színvonaláról, az a vélemény nem a leghízelgőbb lenne. Igaz, akadtak kezünkbe szép és tiszta, egy- és többszínű nyomású, gondosan szedett munkák is — nagyobb üzemek termékei —, de ezek elvesztek az idejétmult szövegezésű, ötletesség és eredetiség nélkül készült munkák tömegében, amelyeken csak elvétve fedeztünk föl némi kísérletezést a

modern szedésirányhoz való közeledés felé. E tarka nyomtatványsokaság feletti szemlénk élénken figyelmeztet arra, hogy milyen szükség van egy szélesebb alapra fektetett, mindent átfogó szakmai képzésre és kultúrára, amely egységes, egészségesen lüktető modern alapon fejlesztené szedéstechnikánkat és szakmánk egyéb ágazatait. De e megállapításunk figyelmeztetésül szolgálhatna a nyomtatványt rendelő közönség felé is, hogy a reklámnyomtatványok készíttetésénél ne csupán az olcsóságot keresse, mert ma az ilyen sajtótermékek nem vándorolnak elolvasatlanul a papírkosárba vagy a tűzbe s az értük kiadott összeg kamatostul megtérül. Megelégedéssel konstatálhattuk ugyanis, hogy a vásár közönsége összegyüjtötte és hazavitte a reklámokat, hogy otthon figyelmesebben átolvashassa, illetve megfontolhassa s így a jó, szép és ügyes reklámnyomtatvány nem tévesztheti el célját, különösen ha a vásárlási és rendelési kedvet az egészségesebb gazdasági élet s a jobb kereseti viszonyok is alátámasztják. *L. F.*

A szekszárdi Kaszás nyomda betű- és körzetmintakönyve

A nyomdai mintakönyv egyike azoknak a nyomtatványoknak, amelyekre a legnagyobb gondot szokták fordítani, miután rendszerint csak a legkétségbeejtőbb uborkaszezonban jut bőséges idő lelkiismeretes elkészítésére. A mintakönyvnek nemcsak az a célja, hogy a technikai személyzetnek útmutatója legyen, de rendeltetése még a megrendelők tájékoztatása is s így tehát nem kis mértékben reklámnyomtatványnak is tekintendő. Nálunk — sajnos — nem minden nyomda rendelkezik mintakönyvvel s a meglévők sem alkalmasak mind a fönti szempontok kidomborítására. Mostanában adta ki mintakönyvét a szekszárdi *Kaszás S.-féle nyomda* s erről bízvást megállapíthatjuk, hogy kiadója nemcsak házi használatra való útmutatásnak, hanem reklámnak is szánta. Kivitele — egy-két igazán régi, kopottas típust kivéve — példaszerűen tiszta és gondos munkára vall. Címlapja, ajánlása, valamint összes fejezetcímlapjai kivétel nélkül jó munkák, sőt egyik-másik (például a körzet- és betűfejezeteké) ötletes megoldású. Színezés dolgában sem akad kivetnivaló. Kifogásunk van azonban az oldalak margóviszonyainak megállapítása szempontjából, mert míg a belső és külső margók túlszélesek, az alsó és felső margók nemcsak hogy nem arányosak az előzőkkel, hanem egymással azonos méretűek is. Az alsó margónak kis terjedelme határozottan hiba. — Egyébként a mintakönyv készítői: Kaszás Endre, Vicktorin Ernő, Ullmann József szedők és Bóday Gusztáv gépmester dícséretreméltó munkát végeztek.

Szlovenszkóból

Szakkulturális tevékenység Szlovenszkón

Az 1929. esztendőben mind nagyobb és nagyobb méretekben kezd kibontakozni az itteni szakkulturális tevékenység, amelyet néha-néha egyéb tárgyú felolvasással teszünk változatossá. Ez az intenzív munka az egész Szlovenszkón és Ruszinszkón észlelhető, így újra jobban éledezik a szakoktatásnak örök lángja, hogy teljesen bevilágítsa a szaktársak és az érdekeltek előtt azt az örök igazságot, hogy azt, amivel napjainkat és egész életünket töltjük, ápolni kell és ápolni érdemes.
Kelet-Szlovenszkón és Ruszinszkón, de általában a tartományban, a grafikai iparok közül különösen a könyvnyomtatóipar az, amely történelmi hagyományokkal bír, hiszen a bratislavai (pozsonyi) Wigand, a košicei (kassai) Werfer, Riez, Bernovics, Felsőmagyarország, Szent Erzsébet, a prešovi (eperjesi) Kósch, a nyitrai Huszár, a trencséni Ganzl, az užhorodi (ungvári) Illésy, a banská bystricai (besztercebányai) Machold (jelenleg Slovenská Grafika) nyomdák és az ezekkel egybekapcsolt litográfiai nyomdák és különálló könyvműhelyek, amelyek az akkori ország határain túl is nagy hírnévnek örvendtek, voltak letéteményesei az itteni szakmafejlesztésnek, akik nemcsak aratni szerettek, hanem vetni is, hogy azokból az elvetett magokból kisarjadjon és virágozzon szeretett városuknak ez az ipara. Sajnos, bár ezeknek a műhelyeknek, amelyek úttörő munkát végeztek, a fundamentumai a mai napig is megvannak, a változott viszonyok és a dolgok menetének egészen más szemszögből való nézése megváltoztatta szakkulturális tekintetbeni felfogásukat.
A munkásérdekeltség azonban nem tért el ebben a tekintetben sem a felfogásától, hanem szakkörökbe tömöríti tagjait és ezek útján is igyekszik módot adni tagjainak tanfolyamok, felolvasások, pályázatok és szaklapok nyujtásával a továbbképzés lehetőségére.
Így például egy nagyon tanulságos felolvasást tartott március hó 17-én Užhorodon (Ungváron), 18-án pedig Košicén (Kassán) *Löwy Salamon*, a budapesti Első Magyar Betűöntöde igazgatója »6000 esztendős út az írás keletkezésétől a könyvnyomtatás feltalálásán keresztül egészen napjainkig« címen a helyiscsoport egyesületi helyiségének nagytermében, úgy a munkáltatók, mint a munkások legnagyobb érdeklődése mellett, ahol a szakmán kívül állók is helyet foglaltak. Felolvasását vetített képekkel kísérte, ami különösen emelte az egész anyag értékét, mert nem mindennapi látványban részesítette a hallgatóságot, amikor az egyiptomi hieroglifektől, vagyis a fogalomírástól a szó- és szótagíráson keresztül egészen a ma használatos hangírásig végigvezette, ami párhuzamosan történt a könyv fejlődésével a könyvnyomtatás feltalálásáig, ahol már egyéb technikai kérdések is belekapcsolódtak, úgymint a szétszedhető betűknek a metszése és öntése, a legprimitívebb eljárástól a legmodernebb komplett betűöntőgépig, ami szép és érdekes fejlődést mutat.
Bemutatásra került Gutenberg kézisajtója, König Frigyes első gyorssajtójának modellje is, amelyből a legmodernebb gyorsjáratú, egyszerű és kéttúrás gépek keletkeztek, továbbá a legmodernebb rotációs kolosszusok, offset- és mélynyomógépek, amelyek a legnagyobb mértékig lekötötték a hallgatóság figyelmét és érdeklődését Löwy Salamon szaktárs felolvasásával együtt, amelynek minden sora az ő széles látókörét és nagy szaktudását bizonyította, kellemes nyomot hagyva a hallgatóságban és buzdítást arra, hogy önmagunkért és a kultúra haladásáért érdemes tanulni és dolgozni.

Laupál Antal, Košice (Kassa).

Bratislavai előadások

A közelmultban Selmer Gusztáv, a wieni grafikai szakiskola tanára tartott előadást a könyvnyomdászat és gépei címen. Az előadó rámutatott a magas-, sík- és mélynyomás között most kifejlődő exisztenciális harcra, amelyben a könyvnyomtatás csak akkor fog tudni helytállni, ha kifogástalan minőségű munkával vesz részt a versenyben. Ez közös érdeke a munkás- és a munkáltatói résznek, tehát a szakmafejlesztés is közös érdek. Az előadás során vetített képekkel mutatta be a legújabb típusú gépeket, gyorssajtókat, kritikával kisérve azok előnyeit és hátrányait. Az előadást — egyéb más ugyanazon időben rendezett gyűlések miatt — sajnos, sokan elmulasztották, de a mégis szépszámú hallgatóság lelkes tetszésnyilvánítással kísérte.

A Gépmesterkör Košicén

április 7-én folytatta előadássorozatát; ez alkalommal Laupál Antal kollégánk ismertette a nyomdai gépek építési alapelveit és a gépek helyes kezelését. Az előadást követőleg többen észrevételeket és kérdéseket tettek, miáltal az érdekes előadás értékét még inkább fokozták. — Április 21-én tanulmányi megtekintés volt a košicei Athenaeum-nyomdában, amelyen gyakorlatilag mutatták be a legújabb önberakókkal fölszerelt gyorssajtókat és azok kezelését.

Nyomtatványkiállítás Mukačevón

A husvéti ünnepeken nagyszabású nyomtatványkiállítást rendeztek Mukačevón (Munkácson), amely várakozáson felül igen jól sikerült, ami bizonyítéka a Szakkör céltudatos működésének és a szaktársak, meg az érdekelt körök ér-

deklődésének a szép nyomtatvány és a nyomtatástechnika fejlődése iránt. A kiállítást a legimpozánsabb külsőségek között nyitották meg s Weisz szaktársnak a könyvnyomtatás fejlődéséről tartott előadása után bocsátották be a közönséget a négy nagy teremben fölhalmozott szép anyag megtekintésére. A kiállítást, amely az első ilyen nagyszabású kiállítás volt a városban, több mint 2000-en nézték meg.

Pályázatok

A Csehszlovák Könyvnyomdászok Szövetsége pályázatot hirdetett a szövetség évi jelentéseinek szedésére és nyomására. Egy, de legföljebb két színbeni megoldás kívántatott. Díjak: I. díj 300 čk., II. díj 200 čk., III. díj 100 čk. A pályázat május 15-én járt le. Pályázatot hirdetett a Bratislavai Gép- és Hírlapszedők Köre is levélfejre és levélborítékra. Díjak: I. díj 100 čk., II. díj 75 čk., III. díj 50 čk. A pályázat április 30-án lejárt. — A szlovenszkói nyomdai munkások egyesülete szintén pályázat útján szerezte meg évi jelentésének címlapját. A pályázaton igen sok szép munka vett részt és a díjakat a következő szaktársak munkáinak ítélték oda: I. szedésdíj: Mandel Farkas (Mukačevo), II. díj: Bródy Artur (Bratislava), III. díj: Vajčik József (Zvolen). — I. és II. nyomásdíj: Lehr Lipót (Bratislava), III. nyomásdíj: Macsinger János (Košice).

Romániából

Oradeai (nagyváradi) jubileumi ünnepségek

A nagyváradi segélyzőegyesületi kerület félszázados fönnállását május 19-én ünnepelték meg a romániai szaktársak. Az ünnepély díszközgyűlés keretében folyt le igen emelkedett hangulatban. — A nagyváradi Grafikai Munkások Gutenberg-Dalköre is ugyanezen a napon tartotta meg tízesztendős jubileumi ünnepélyét. Ezen a budapesti Senefelder Dalkör is résztvett volna, de elutazása az utolsó órában meghiusult, így az ünnepélyen csupán román dalosegyletek vettek részt. — A két ünnepély meghívója egyszerű technikájú munka és modern fölfogásra vall.

Pályázatok szedésre, nyomásra

A romániai Nyomdaipari Munkáltatók Szövetsége és a Grafikai Munkások Szövetsége közösen pályázatot írtak ki az ottani bérszabályzatnak rendelkezései szerint kiadandó *fölszabadulási bizonyítvány* űrlapjának megtervezésére, illetve szedésére és nyomására. A pályázat rendkívül nehéz föladat elé állítja a pályázókat, mert az aránylag kicsiny, 0-ás alakon kb. 250 szavas *háromnyelvű* szöveget kell szedésbelileg megoldani s ezenfelül a szöveg között kb. 40 szónak a beírására helyet is kell hagyni. A föltételek szerint 3 szín alkalmazható. A díjak: szedésért I. díj 800, II. díj 600, III. díj 400, IV. díj 300, V. díj 200 lei; nyomásért pedig 650, 450, 300, 200 és 100 lei, tehát a föladathoz mérten nagyon alacsonyak (100 lei=3·34 pengő). — Pályázatot hirdetett a Grafikai Munkások Szövetsége a ploesti kerület levélfejére is, amelynek szedésdíjai 600—200, nyomásdíjai pedig 400—150 lei között állapíttattak meg. A pályázatokra — ha mód nyílik rá — még visszatérünk.

Pályázati hírek

Tanfolyami pályázatunk eredménye

A Segélyző-Egyesület választmánya megbízásából a tanfolyam vezetősége pályázatot hirdetett az évi jelentés fedőlapjára. A pályázaton kizárólag csak tanfolyami hallgatók vehettek részt. A kitűzött díjak értékét is alacsonyra szabtuk, hogy ezzel még inkább kidomborítsuk az igazi célt: a tanév során elsajátított tudással versenyezni az *erkölcsi* sikerért. A tanfolyam hallgatóinak buzgalmát és megértését e célunkkal szemben mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy 101 pályamunka érkezett be. De nemcsak ez a számbeli szép eredmény a megnyugtató, hanem még inkább a minőségbeli magas nívó, amely egyrészt a hallgatók tehetségét dícséri, másrészt örömmel töltötte el a tanfolyamok előadóit is, mert munkájuk céltudatosságát látták megtestesülni a munkákban, amelyeknek elkészítésénél egyetlenegy hallgató sem kérte ki tanácsukat, ami a pályázati föltételek legszigorúbb föltétele volt. A pályázati döntést alább közöljük, megjegyezvén, hogy a pályamunkák külön csoportban állíttatnak ki az évzáró kiállításon s hogy azokról külön bírálat nem fog megjelenni.

A segélyzőegyleti évi jelentés és zárószámadás borítólapjának tanfolyami pályázatára 101 tervezet érkezett be. Gondos és szép munka a legtöbbje. A bírálóbizottság a május 2-iki elbírálás alkalmával a következőképpen ítélkezett: A 20 pengős első díjat *Horváth Ferenc* kapta »ABC. III.« jelzésű munkájáért; a 15 pengős másodikat *Kondor Árpád* a »Margitka III«-ért; az ugyancsak 15 pengős harmadikat *Horváth János III.* a »II«-ért. Öt-ötpengős további díjakat kaptak: *Fisch József* (Oázis), *Lachmann Henrik* (Pont), *Schwetz György* (Bandi), *Sauer Salamon* (Variantis), *Tobik István* (500), *Jancs Ferenc* (Ciceró). — Dicséretben részesültek a következő sorrendben: Sauer Salamon (Finale), Fisch József (Diana és Planeta), Szabó Dezső György (Erzsébet), Schwetz Károly (Pista), Holztrattner Ferenc (Teri), Horváth Ferenc (ABC. II.), Feld Mór (Bözsike VIII), Lachmann Henrik (Ama), Fisch József (Yakud II.), Tarjányi (Tary), Sauer Salamon (Impulzus), Augenfeld József (Homo), Eremia György (Temesvár), Szabó Dezső György (Szorgalom), Sauer Salamon (Luna), Greisler Imre (Marx), Schwetz Károly (Neuland), Sauer Ferenc (Ary II.), Herschkovits Dezső (XYZ. I.).

Pályázati hirdetés

A Segélyző-Egyesület választmánya a szakkulturális tevékenység fokozása céljából pályázatot hirdet a »Nyomdász-Évkönyv és Útikalauz« 1930. évi évfolyama belső címlapjának szedésére, illetve nyomására az alábbi részletes föltételek mellett. A pályázaton csak segélyzőegyesületi tagok vehetnek részt.

1. A megoldásra váró föladat szövege a következő: »*Nyomdász-Évkönyv és Útikalauz. XXIX. évfolyam. 1930. Szerkeszti Lerner Dezső. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző-Egyesülete kiadása, Budapest*«. Ezen a szövegen *semmiféle* változtatás nem eszközölhető. Az évszámot is csak *arabszámjegyekkel* szabad szedni, illetve tervezni. *Római számjegyekkel, avagy szóval való kiszedése tilos.*
2. A papírnagyság: szélességben *93 mm* (20.5 ciceró), magasságban pedig *145 mm* (32 ciceró). Ez a papírnagyság teljes egészében kihasználható. A papír színe *fehér* vagy *sárgás* (chamois).
3. A belső címlap megoldása *csak tiszta szedés lehet.* Kizárólag *kész betűöntödei anyag* (tehát: betű, díszítőanyag és vignetta) használható föl. Rajz, bármely alapnyomati lemez alkalmazása föltétlenül kerülendő.
4. Pályázni lehet *pontos kivitelű vázlatokkal is,* mely esetben azonban szintén csak a 3. pontban megengedett anyagok vehetők figyelembe. Vázlatok esetében a hátlapon föltüntetendő a használni kívánt betűtípus.
5. A címlap *két színben* tervezendő. A szinek megválasztása a pályázó föladata.

A „GRAFIKAI SZEMLE"
MELLÉKLETE

KOVÁCS LÁSZLÓ TERVE. SZEDTE LACHMANN HENRIK. PÉCHY JÁNOS NYOMÁSA

BÉLYEG KELTE 1929. POSTA

TELEFONSZÁM LIPÓT 918-53

VAN SZERENCSÉM TISZTELETTEL ÉRTESÍTENI, HOGY A JÖVŐ 1930. ÉVI NAPTÁRKOLLEKCIÓ ÖSSZEÁLLÍTÁSÁNAK MUNKÁLATAI EZIDŐSZERINT MÁR FOLYAMATBAN VANNAK, ÚGYHOGY AZ ÚJ

N·A·P·T·Á·R·M·I·N·T·Á·K·A·T

MÓDOMBAN LESZ T. CÍMNEK RÖVIDESEN BEMUTATNI. EGYBEN FELHÍVOM TISZTELT CÍM B. FIGYELMÉT ARRA, HOGY AZ IDEI VÁLASZTÉK AZ EDDIGINÉL IS VÁLTOZATOSABB LESZ, MERT SOK ÚJDONSÁGOT HOZUNK. NAGYON KÉREM TEHÁT, HOGY NAPTÁRRENDELÉSÉT RÉSZEMRE FENNTARTANI SZÍVESKEDJÉK. AMIDŐN SZÍVES JÓINDULATÁT HÁLÁSAN KÖSZÖNÖM, KÉREM, HOGY AZT RÉSZEMRE TOVÁBBRA IS FENNTARTANI SZÍVESKEDJÉK ÉS VAGYOK NB. SZOLGÁLATÁRA KÉSZEN, KIVÁLÓ TISZTELETTEL

BUSA JÁNOS

A HULLÁM PAPÍRÁRUGYÁR RT KÉPVISELŐJE
BUDAPEST, VI. KER., ARADI-UTCA 14. SZÁM

HORNYÁNSZKY VIKTOR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG MAGY. KIR. UDV. KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET, BUDAPEST, VI., ARADI-UTCA 14

AKADEMIA

Arany és egyéb bronzok használata kerülendő. Éppígy kerülendő vaknyomás vagy dombornyomás is.
6. A pályázat *titkos*, tehát minden munka jeligével és a pályázó nevét magában rejtő jeligés levéllel látandó el. A jelige a pályamunka jobb alsó sarkába kb. nonparellnyi nagyságú betűvel irandó rá. *Az egymástól megoldásban* hacsak *némileg is eltérő munkák külön-külön jeligével* és ennek következtében külön jeligés levéllel látandók el.
7. A Segélyző-Egyesület választmánya kívánatosnak tartja, hogy e pályázaton a magyar akcidensszedők kivétel nélkül résztvegyenek és pályamunkáikat *1929. évi augusztus hó 25-ig* Lerner Dezső szaktárs címére (Budapest VIII, Kölcsey ucca 2) beküldjék. A borítékon jelzendő, hogy a levél pályamunkát tartalmaz.
8. Miután a pályamunkákat az októberben tartandó küldöttgyűlés alkalmával *kiállítjuk*, az összes pályamunkákat egyforma alátétpapírra e kiállítás rendezősége fogja szerelni. *A pályázók ennélfogva a pályamunkákat semmiféle alátétpapírra ne ragasszák*, mert ellenkező esetben munkájuk esetleges megsérülését idézik elő.
9. A választmány a legjobb pályamunkát 30 pengővel jutalmazza, a második díj 25 pengő, a harmadik díj 20 pengő, a negyedik díj 15 pengő. Ezenkívül rendelkezésre áll a bizottságnak még további 60 pengő kisebb 5—10 pengős jutalmak alakítására.
10. A bírálóbizottság jogosult arra, hogy az 1. és 2. pályanyertes munkák valamelyikét a bekötési tábla céljaira kiválassza. Amennyiben a pályamunkák között bekötési tábla céljaira alkalmas munka nem akadna, úgy a második díj összege 20 pengőre csökkentendő s a fönnmaradó összeg a jutalmak összegéhez csatolandó.
A Segélyző-Egyesület választmánya által kijelölendő bírálóbizottság *augusztus 26-án* dönti el a pályázatot, melynek eredményét a Grafikai Szemle kongresszusi száma teljes részletességgel fogja közölni. A pályamunkák a küldöttgyűlés alkalmával Budapesten, később pedig a nagyobb vidéki városokban is kiállíttatnak.

Korrektori rovat

Az egybeírás és különírás körül

Az egyik kolléga nemrégiben azzal a kérdéssel fordult hozzám: *hatvanéves* egybeszedendő-e vagy külön. Éltem a gyanuperrel és a szó folytatása iránt érdeklődtem. Megtudtam, hogy az egyik íróról van szó, aki hatvanadik évét érte el. Ebben az esetben: Réthy Lajos *hatvan éves*, két szó, de ha azt kellene szedni, hogy a *hatvanéves* Réthy Lajos, akkor egy szó. Itt ki kell *érezni* a helyes megoldást. Egy *huszonötéves* munkás meghalt. Az elgázolt férfi *huszonöt éves*; egy *hatéves* kislány; az ünnepelt kis művésznő *hat éves*. Értjük? *h.*

A lapszedők és a helyesírás

Nem bánom, ha darázsfészekbe nyúlok is, de megmondom, hogy szégyenletes, amit a helyesírás terén egyes lapszedőknél tapasztalunk. Látszik munkájukon, hogy soha egy helyesírási füzetet még nem vettek a kezükbe. Pedig az akadémia füzete mindössze egy pengő. A most készülő Balassa-féle könyvre is eddig aránylag a lapszedők fizettek elő a leggyérebben, tehát az a remény sincsen meg, hogy a jövőben ez máskép lesz. A szakfolyóirat olvasásáról ne is szóljunk. Ismételten megírtuk már itt is, hogy *Argentina* a helyes és nem Argentinia, mégis látunk vastagbetűs címet egyik napilapunkban hibásan. Ugyanitt látjuk elválasztva az első oldalon: *An-drássy*, odébb *Ausz-tria* stb. A korrektor ilyesmit lapnál — különösen zárlatkor — ki sem javíthat, nehogy az újból leszedett sorba nagyobb hiba csúszszék bele. *Ilyesmit már a szedőnek illene helyesen szedni!* *h.*

Följegyzések

Jubileum

Fiala Dániel, a Pester Lloyd régi derék szedője szomorú körülmények között érte el nyomdászságának félszázados fordulóját. A jubiláns beteg. Ez azonban nem akadályozta meg munkástársait abban, hogy szeretetteljesen ne üdvözöljék. Betegágyához járultak a személyzet képviselői és üdvözlőszavaik kíséretében átadták az ünnepeltnek a személyzet ajándékát. A Segélyző-Egyesület levélben küldte el az egyesület hű tagjának jubileum esetén kijáró 150 pengős ajándékát. — A Globus nyomda személyzete meleg ünneplésben részesítette május 19-én az Ujságkiadóhivatali Tisztviselők Egyesületének helyiségében négy derék munkatársát: *Szikla Bernát, Pollacsek József, Mazák János* és *László Vince* szaktársakat abból az alkalomból, hogy nyomdászvoltuk félszázados határkövéhez érkeztek el. Tisztelőik és nagyrabecsülőik olyan szép számban jelentek meg a családias ünnepélyen, hogy soknak nem jutott már hely a tágas helyiségekben. *Perl Béla* és *Benedek Manó* a személyzet nevében üdvözölték a jubilánsokat, míg *Havas Mór* igazgató a nyomdaigazgatóság üdvözletét tolmácsolta. A Segélyző-Egyesület és a szakmai körök nevében *Gyürey Rudolf* mondott meleghangú üdvözlőbeszédet, amelynek végén átadta a Segélyző-Egyesület ajándékát. A személyzet is kellemes meglepetésben részesítette a jubilánsokat. A szociáldemokrata párt és a parlamenti frakció képviseletében *Pajor Rudolf* szaktárs mondott nagyhatású beszédet. Az ünnepeltek nevében *László Vince* szaktárs mondott meghatódott hangon köszönetet a kollégiális ünneplésért, a szeretetért, amely annyi helyről sugárzott feléjük. A Gutenberg Társaság kitünő zenekara emelte a hangulatot nagyszerű játékával, míg az est művészi nívóját *Vidos Pál* színművész konferansza és *Pajor Ida* hangversenyénekesnő gyönyörű énekei biztosították. A jubileumi estély a legjobb hangulatban a késő éjjeli órákban ért véget. — Május 25-én ünnepelték meg a pécsi szaktársak *Safcsák Rezső* szaktársunk nyomdászságának 50 éves jubileumát egy kitünően sikerült, emelkedett hangulatban lefolyt estély keretében, amelyen a pécsi Gutenberg Dalkör és műkedvelőgárdája is szerepelt. — A *Grafikai Szemle* is szívélyes kollégialitással üdvözli a maga részéről a derék harcosokat. Fogadják őszinte, forró kézszorításunkat áldásos életüknek ez emlékezetes állomása alkalmából. *h.*

Dr. Jolles Oszkár

a berlini Berthold H. Betűöntöde Rt. igazgatója március hó 11-én 68 éves korában meghalt. *Dr. Jolles* egyike volt a német betűöntőipar legkiválóbb egyéniségeinek, aki 30 esztendővel ezelőtt került a Berthold-betűöntöde élére és nagy szaktudásával Európa egyik legelső öntödéjévé fejlesztette a vállalatot, majd egész sorát a német és külföldi öntödéknek sikerült a vezetése alatt álló konszernbe vonnia. Kitűnő ízléssel és szerencsés kézzel tudott mindenkor olyan betűöntödei termékeket alkotni, amelyek nemcsak szépségük, de igen nagy gyakorlatiasságuk folytán közkedveltségre jutottak a nyomdaiparban. Elsőrendű szakértője és kedvelője volt a szép könyvnek és e téren igen magas nívón jelentette meg a »*Berthold-Drucke*« elnevezés alatt kiadásra kerülő, rendszerint a grafikai iparágakkal és művészetekkel foglalkozó ilyen könyveket. *Dr. Jolles* a Berthold-cég érdekeltsége folytán két év óta az Első Magyar Betűöntöde Rt. igazgatóságának is tagja volt és ezen rövid idő alatt is sokat tett ezen vállalat művészi és műszaki fejlesztése érdekében. Temetése március hó 15-én ment végbe Berlinben a grafikai és betűöntő szakkörök nagy részvéte mellett.

Új szakmai könyvtár Párisban

Egy volt betűszedő, Edmond *Morin*, hosszú éveken át összegyüjtött könyvtárát Páris városának ajándékozta, amely azt a *Grafikai Művészetek Könyvtára* (Bibliothèque des Arts Graphiques) címmel

városi könyvtárként fogja kezelni. Az új könyvtár felavatása, amely a Boulevard Montparnasse-on fekszik, ünnepélyes keretek között történt meg, ahol az állami, városi tudományos és szakszervezeti testületek nagy számban képviseltették magukat.

Edmond *Morin* megható szavakkal ecsetelte, hogy mennyire fájdalmas élete munkájától való megválása, de, úgymond, segítségére akar lenni a fiataloknak. Azt akarja, hogy az új nemzedék ne nélkülözze a tudásához szükséges kézikönyvtárt, amiket ő volt kénytelen nélkülözni valaha.

A könyvtár néhány ezer könyvet, folyóiratot stb. foglal magában s katalógusának gyüjtőcímei a következők: Évkönyvek, Inaskodás, Szakirodalom, Életrajzok, Kliséipar, Újság, Szedés, Üzleti szervezet, Szövetségek és munkásszervezkedés, Helyesírás, Szakiskolák, Festékek, Kiállítások, Öntés, Vésnökség, Fényképészet, Nyomdatörténelem, Nyomás stb.

Mindenre kiterjedő gyüjtemény, amely nagyban segítségére lesz azoknak a franciáknak, akik szakmai tudásukat biztos alapokra szeretik fektetni. Számos az angol és német munka. *G. R.*

Hírlapok, amelyek válságba kerültek példányszámuk megnövekedése miatt

A *Klimsch-Anzeigerben* olvassuk, hogy egy amerikai hírlap kénytelen volt megszünni, mert olvasóinak száma máról holnapra hirtelen nagyra növekedett. Ez kissé amerikaiasan hihetetlenül hangzik, de a magyarázat elfogadhatóvá teszi. Ugyanis a példányszám növekedésével együtt bekövetkezett a hirdetők számának emelkedése is, anélkül, hogy lehető lett volna a hirdetési árakat is emelni, Vagyis beállt az a helyzet, hogy a hirdetési díjak nem fedezték a lap hirdetési részének előállítási költségeit sem. — Hasonló eset fordult elő nemrégen Amsterdamban is a »De Telegraaf« című lapnál, amelynek példányszáma hirtelen felszökött. Itt azonban szintén lehetetlenség volt a hirdetési díjakat emelni, de hogy megmentsék a megmenthetőt, ahhoz a fortélyhoz fordultak, hogy a hasábok szélességét szűkítették és az apróhirdetések betűjét is kisebbre cserélték, ami a napilapoknál szokásos milliméterdíjszabás mellett hirdetési díjakban sokat jelentett. A fogás azonban visszafelé sült el, mert a lap nagyhirdetői észrevették és bojkottálták a lapot, amely válságba is került emiatt.

A könyvkiadás statisztikája

Németországban legutóbb könyvnapot rendeztek a könyvkultusz kimélyítése céljából. Ebből az alkalomból több grafikon látott napvilágot a világ vezető nemzeteinek könyvtermeléséről. Ezek szerint

	1913-ban	1925-ben	1927-ben
Németországban	28.182	31.590	31.026
Japánban	14.000	18.000	19.960
Franciaországban ...	11.460	15.000	11.920
Angliában	12.370	13.200	13.800
É.-A. Unióban	12.230	9.570	10.150
Olaszországban	11.100	5.800	6.570
Hollandiában	4.000	6.300	6.100

új könyv, illetve új kiadás jelent meg. A könyvtermelés tehát Japánban és Angliában folyton emelkedő; Németországban és Hollandiában nagyobb az utolsó békeév termésénél, de kisebb az 1925-ös termésnél; Franciaországban éppen csak hogy túlhaladja valamicskével a béketermelést, amelyet pedig 1925-ben jelentősen fölülmúlt; az Egyesült Államok és Olaszország könyvtermelése viszont 1925-tel szemben emelkedőben van, de jóval alatta maradt a béketermelésnek. A német könyvtermelés különben a mult (1928) évben valamicskével visszaesett 30.687-re. (A többi államok multévi statisztikája még nem jelent meg.) Meg kell jegyeznünk azonban azt, hogy a németországi számadatokban *benn foglaltatnak az Ausztriában, Svájcban és az elszakított területeken megjelent németnyelvű könyvek számai is,* legalább is túlnyomó részben. Tudni kell ugyanis, hogy a lipcsei Deutsche Bücherei (német könyvtár) hivatásszerűen gyüjti és nyilvántartja a világ minden részében német nyelven megjelent könyveket általában mindenfajta német kiadványt, folyóiratot. A statisztikát is ez az intézet állította össze. — A német lapok és folyóiratok számai is érdekes hullámzást mutatnak. Így 1913-ban 6689 volt a lapok száma, mely 1919-ben 3886-ra esett vissza, de 1921-ig lassan emelkedett 4967-ig, ezután három évig folytonosan csökkent 3734-re, hogy 1924-ben hirtelen 5061-re emelkedjen. Az emelkedés ettől kezdve állandó: 6127, 6739, 6860 és 1928-ban 7252.

Az utolsó mohikán

A nemzetközi viszonylatban számottevő napilapok közül — állítólag — a »*Neues Wiener Journal*« volt az utolsó nagy lap, amelyet a legutóbbi időkig kéziszedéssel állítottak elő. Április 15-ike óta ezt a lapot is *már* szedőgépen szedik.

Biblia vakok számára

A német Wernigerodeban most készül a biblia első teljes kiadása — vakok számára. A művet egyelőre 27 testes kötetre tervezik s ingyen fogják szétosztogatni a német vakok között.

Ujságkiadó mágnások

A nálunk jól ismert nevű lord Rothermere a naponként megjelenő »Daily Mail« című lapon kívül kiadója még 2 hírlapnak és tulajdonosa hét papír- és nyersanyaggyárnak is. Nemrégen új társaságot alakított, amely a vidéki lapok egész sorát fogja megszerezni; eddig hét vidéki lap tulajdonjogát szerezte meg. Az új vállalkozásnak további célja néhány külföldi lap megvétele is, ami a közeli jövőre várható. Ezt a példát követi Anglia második nagy ujságkiadója, W. Harrison is, aki szintén a vidéki lapok megvételére törekszik; Harrison egyébként 14 papírgyárral rendelkezik Angliában és Kanadában.

Az első magán-képtávíróberendezés

már működik. A berlini Ullstein-cég rendezte be ezt a képtávírót a Siemens-Karolus-Telefunken-rendszer szerint, s naponkénti rendszeres képtávírást létesített Berlin—London, illetve Páris között. Az Ullstein-cég tehát az első magánvállalat a világon, amely képtávíróval rendelkezik.

A »Pressa« deficittel zárult

Mint minden nagyszabású kiállítás, úgy a kölni »Pressa« is tekintélyes deficittel zárult. A tulajdonképeni hiány kereken 800.000 márka, de ehhez hozzászámítandó

GRÓSZ ÉS VIDOR
PAPÍRNAGYKERESKEDÉS
BUDAPEST, VII, KERTÉSZ UCCA 20
TELEFÓNSZÁM: JÓZSEF 423-38
ROYAL BANKPOSTA
MINDENFAJTA KÜLÖNLEGESSÉGEK, SZÍNES FLOR, APOLLO, VENUS, JUNO ÉS DIANA FEDÉLPAPÍROK

még kb. 700.000 márka a városi szállítóvállalatok és üzemek által teljesített különböző munkák értéke fejében. A teljes deficit tehát másfél millió márka. A »Pressa« rendezésének anyagi terheit különben Köln városa még teljes tíz esztendeig fogja érezni, amennyiben a kiállítás céljaira emelt állandó épületek építési költségeit — 18,000.000 márkát — tíz év alatt, évenkint 1,800.000 márkával kell törlesztenie.

A világ legnagyobb papírgyárai

A földkerekség összes papírgyárai közt első helyen áll a *kanadai celluloid- és papírgyár rt.*, amelynek alaptőkéje a 400 milliót túlhaladja. 1929-ben 139.5 millió dollár értékű papírcikk került kivitelre, nyomópapírból egyedül 1,800.000 tonna. — New-Foundlandban az *Anglo-New-Foundland Pulpand Paper Co.* az angol és new-foundlandi kormány támogatásával egy hatalmas, modern papírgyárat építtet, amely évi 120.000 tonna ujságpapír előállítására lesz berendezve. A londoni *Edward Hoyd Ltd* cég Kemsleyben óriási papírgyárat rendezett be, amely húsz modern papírgépével kizárólag rotációspapírt állít elő. — *Kapuskasingban* (Ontario) 2 millió dollár költséggel egy új celluloidgyárat építenek, amelynek napi teljesítménye 600 tonnára fog rúgni; a villanyoserőt a szomszédban lévő Smoky-vízesés fogja szolgáltatni. Kanadában még további öt nagy papírgyár létesült. A kanadai papírgyárak kapacitása már most meghaladja a 2.2 millió tonnát, míg Németország termelőképessége 530—550.000 tonna, amelyből körülbelül 250.000 tonnát egymaga a belföld fogyaszt. — A svéd papíripar is komolyan foglalkozik a kanadai versenytársai által előállt helyzettel és elhatározta, hogy termelőképességét fokozni fogja. Egyik kimutatás szerint körülbelül 400.000 tonnával többet termeltek az idén, mint az előző évben. *(r.)*

Egy újfajta tégelynyomósajtó

került a piacra s gazdagította a Gally-típusú sajtók szép számát. A *Georg Spiess, Leipzig W. 31* gépgyár, a Rotary önberakókészülék készítője építi ezt a figyelemreméltó új tégelysajtót, mely a »Spiess II.« jelzést viseli. — Az új sajtó az ú. n. nehéztégelyes sajtók típusához tartozik s több elmés újítása révén a legkényesebb minőségmunkák, többszínű és dombornyomatok gyors előállítására alkalmas. A gépen alkalmazott újítások közül ki kell emelni a félautomatikus ívleemelőkészüléket. Az eddigi gyakorlatban a berakó munkáját — különösen kényes regiszterű színes nyomásnál — rendkívül lassította az a körülmény, hogy mialatt jobbkezével a berakásra következő ívet a tégelyhez közel kellett hoznia, balkezével kellett a már kinyomott, de a tégelyhez tapadó ívet levenni, úgyszólván lefejteni a tégelyről s csak ennek megtörténte után rakhatta be jobbjával a következő ívet. A kinyomott íveknek a tégelyről való lefejtése lassította meg a tégelysajtók termelését, mert ezt a műveletet — nehogy a nyomás elkenődjék — óvatosan kellett végrehajtani, ami a gép lassúbb járatását vonta maga után. A papírnak a tégelyről lefejtését, kirakását könnyítették meg a »Spiess II.« konstruktőrjei azzal, hogy az íveket nyomás közben leszorító *greiferekat szívószerkezettel* kombinálták, minek következtében a kinyomott ív a tégely kilendülése után a greiferekhez tapadva a nyomóalapról leemeltetik. Ilyenformán a berakó a tégely kilendülésekor máris az illesztékekhez rakhatja az ívet s ezzel egyidejűleg baljával leemelheti a greiferekhez tapadó kinyomott papírlapot. Ez a félautomatikus ívleemelőkészülék különösebb gondozást nem igényel. A kísérletek azt mutatják, hogy a termelést ez az egyszerű szerkezet jelentékenyen meggyorsítja, amennyiben az óránkinti 2100 nyomásig fokozható a forma mineműsége szerint. A berakás pontosságát biztosítja a *mozgó oldalillesztéket* is. Hibás berakás esetén ezen a sajtón működésbe hozható a *nyomásleállító* is, amely a tégely egész szélességének megfelelő leállítórúd révén hozható működésbe. Egyébként azon-

A »SPIESS-TÉGELYSAJTÓ«

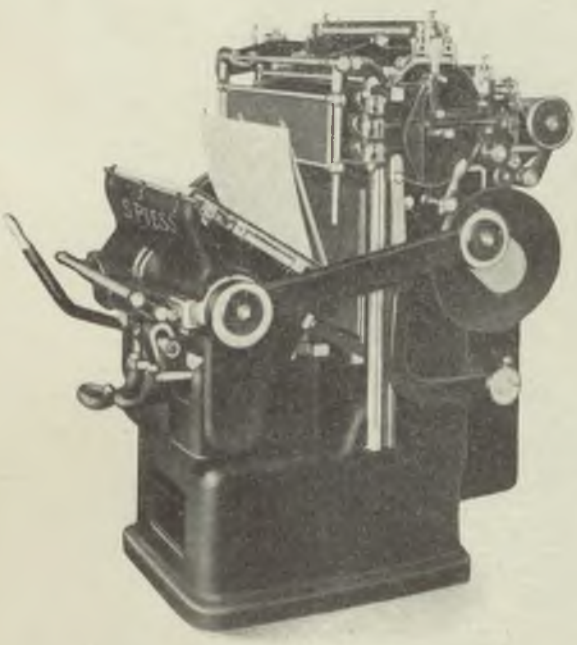

félautomatikus **ívfelemelő készülékével** napjaink leggazdaságosabb tégelysajtója, amely a legmagasabb minőségű munkára és a legnagyobb teljesítményre képes.

VERSENYKÉPES ELŐNYEI:

Körmozgású hengerkocsi szerkezet; körhagyós meghajtás helyett a hengerkocsi bármely helyzetben leállítható; a gép önműködőleg a hengerkocsit kényszermozgáshoz indítja, úgymint a tévedésből nem zárt hengercsapágyat beváltja, úgyhogy a hengerkocsi sohasem kerülhet a tégely és a forma közé; 600—3000 nyomás óránként, ami négyféle meghajtós-fokozattal szabályozható. Ez a tégelysajtó az egyszerű és a kényes színnyomáshoz egyformán alkalmas, de kiválóan bevált dombornyomásnál és stancoló munkánál is.

GYÁRTJA A

GEORG SPIESS GÉPGYÁR LEIPZIG W. 31.

cég, a Rotary-önberakó és a Spiess-hajtogatógépek gyára.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELET:

CHATELET ALAJOS • BUDAPEST II. MARGIT KÖRÚT 81

ban a sajtó egyetlen lábnyomással pillanatok alatt meg is állítható, ha arra bármi okból szükség volna. — A sajtó további előnyei: a kettős festékdörzsölőrendszer és a szokatlanul nagy dörzsölőhenger, amelyek a festékezőmű tökéletes munkáját biztosítják. A hengerkocsi szerkezete is egyszerű és biztosan működő. Körforgó hengermeghajtása feltétlenül lökés- és rázkódásmentes működést jelent, miután csak 3 állandóan kapaszkodó fogaskerékből áll a konstrukció. — A téves kezelés esetére a hengerleemelőkészülék automatikus biztonsági elzáróval van ellátva s a hengerkocsi beiktatásánál is önműködő hengerbekapcsolás következik be. A festékezőhengereket — a nyalóhengert is beleértve – egy fogással lehet leállítani. Az önműködő kézvédő kéz- és lábfékkel van kombinálva s amennyiben az figyelmetlenségből nem lenne leeresztve, úgy az a leállítás ellenére is automatikusan bekapcsolódik. Kényszermozgású párhuzamvezetékkel vannak ellátva a hengerfutólécek is, amelyek egyenkint is fentről, könnyen hozzáférhetően a legpontosabban beállíthatók. A Spiess-gyár — miután ez az új sajtó mindenfajta munkához egyformán alkalmas — csak egyféle, 34×46 cm-es belső rámaméretű nagyságban állítja elő. A gép ábráját lapunkban a *Chatelet Alajos és Fia* gépgyár cég (Budapest II, Margit körút 81) hirdetésében mutatjuk be. A cég különben készséggel ad további felvilágosításokat is. ×

Fedőlapunk és mellékleteink

E számunk fedőlapját régi mesterszedőgárdánk egyik legkiválóbbja, *Prünner Arnold* tervezte. Munkája nem a megszokott zsánerben készült s változatosságot vitt fedőlapjaink »elementáris« sorozatába. Végeredményben ez a munka is tiszta betűöntödei anyagból való szedés — kivéve a kompozíció centrumát képező nagy mezőt —, amelyből a negatívbetűs lapcímet *Horváth János* (Világosság) kolléga véste ki.
Szedéspéldamellékleteink anyagát ezúttal a *Spitz Adolf* szaktárs vezette tanfolyam hallgatóinak munkáiból válogattuk ki. Kivétel nélkül kész öntödei anyagokból tervezett munkákat adunk; egyszerűeket s bármely nyomdában utánaszedhetőket. Gyakorlati példatárunkat e munkákkal értékesebbé tettük. A szedésért ez alkalommal is *Horváth János* szaktársat illeti a dicséret. A nyomás viszont *Bauer Henrik* műve. Kilencedik szedéspéldamellékletünket ismét a Hornyánszky Viktor rt. cég áldozatkész vezetőségének köszönhetjük. E munkát *Kovács László* terve után *Lachmann Henrik* szedte s a jól sikerült nyomás *Péchy János* szakértelmét dicséri.
Külön négyoldalas mellékletet közlünk a 178. oldal után, mely a C. Dünnhaupt G. m. b. H., Dessau cég egyengetőkészülékének leírását és ábráit tartalmazza. E melléklet kiegészítője az »Iparunk mechanizálódása« című cikkünknek, amely ezt az új eljárást ismerteti.
Az utolsó oldal után adjuk a *Pusztafi Zsigmond* cég körlevelét, amelyben közli a Hartmann-festékgyár képviseletének átvételét. E körlevelet a Pápai Ernő nyomdai műintézet állította elő Müller Sándor tervezete alapján.

Szerkesztőségi üzenetek:

J. B. Szentes. »A nyomda és a családi élet« című cikkéből a következő részleteket vesszük ki:

»*. . . az a körülmény, hogy a munkahelyen milyen hangulatban dolgozhat az ember, kihatással van a családi életre és fordítva. Ezt különben mindenki tapasztalhatta saját magán és tulajdonképen ezzel az írással nem fölfedező útra akarok indulni, hanem csak rámutatni arra a szomorú tényre, hogy az utóbbi idő mennyire megváltoztatta a nyomdában az egymásközti érintkezést . . .* «

»*. . . ok nélkül keserítik a munkás vagy munkástárs amúgy is nagyon küzdelmes életét, amely kihatással van elsősorban a munka menetére, az elvégzett munka mennyiségére és minőségére, mert csak jókedvű, egészséges kedélyű munkás tud a mi mesterségünknél elengedhetetlenül szükséges figyelemmel dolgozni.*«

»*Az elsősorban ‚érdekelt' fél a legizgatottabb és ha ilyen esetek többször megismétlődnek vele, oda az illető családi békéje, mert odahaza is bántja a rajta esett sérelem és az eset hatása alatt majdnem minden alkalommal összevész a feleségével vagy hozzátartozóival.*«

E részletekkel azonban ki is merítettük a cikk lényegét. Ami e részletek között olvasható cikkében, azok mind közismert dolgok. Igazságnak megfelelők, de egyben alkalmat adnának a nagy nyomdászcsalád belső békéjének megbontására, ami nem lehet célunk s azt hisszük, távol állt Öntől is. — Egyébként szívesen vesszük a multkorihoz hasonlóan hasznos technikai közleményeit.

B. A. — A fölvetett szakkérdésekre G. E. szaktársunk a legközelebbi számban részletesen fog felelni, mert hasonló jelenségeket máshol is észleltek.

★

GRAFIKAI SZEMLE
folyóirat a grafikai iparágak művelői részére
UNGARISCHE GRAPHISCHE RUNDSCHAU
című melléklappal
XXV. ÉVFOLYAM
Megjelenik július és augusztus
hónapok kivételével havonkint
Felelős szerkesztő és kiadó: Wanko Vilmos
Társszerkesztő: Novák László
Főmunkatársak: Dukai Károly, Horváth Ferenc és Roth Mór
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST VIII, CONTI UCCA 4. SZÁM
Lorilleux Ch. és társa festékgyár, IV, Ferenc József rakpart 27, festékeivel; a *Dresden-Leipziger Schnellpressenfabrik A.-G.* Coswig i/Sa., Planeta-gyorssajtóján nyomtatta a Világosság könyvnyomda rt. Műszaki igazgató: Deutsch D.

OFFSET- BUCH- UND WERBEKUNST

A művészi és okszerű reklámozás gyakorlati módszereit ismertető, dúsan illusztrált és kitűnő nyomtatástechnikával előállított művészi havi folyóirat, amelyet nem nélkülözhet a nyomdász, kereskedő, iparművész

Egyes szám ára —.75 dollár, féléves előfizetés 4.50 dollár. Kiadó: Offset-Verlag G. m. b. H. Leipzig, Seeburgstr. Nr. 57

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RT

RÉZLÉNIAGYÁR
GALVANOPLASZTIKA
BUDAPEST VI
DESSEWFFY UCCA 32

KÖZPONTOK
SCHRIFTGIESSEREI
H. BERTHOLD A.-G.
BERLIN
SCHRIFTGIESSEREI
D. STEMPEL A.-G.
FRANKFURT A/M

A LEGGAZDAGABB VÁLASZTÉK MODERN BETŰKBEN ÉS DÍSZÍTMÉNYEKBEN, A LEGJOBB ÖTVÖZETBŐL ÉS LEGGONDOSABB KIVITELBEN

Háromhavonkint jelennek meg kitűnő vászonkötésben, 100—150 oldalon, legalább 32—40 oldalnyi értékes melléklettel, előkelő és komoly nyomdai kiállításban a

★

GRAFIKAI MŰVÉSZETEK KÖNYVTÁRA

★

kötetei, amelyek minden aprólékosságra kiterjedő tüzetességgel ösmertetik a grafikai sokszorosítás egy-egy munkakörét avagy egyéb ösmeretágazatát. A kötetek közül máris megjelentek: a Grafikai sokszorosító művészetek (I. kötet), a Betűművészet (II—III. kötet), a Grafikai rajz és metszés (IV. kötet), a Szinek világa (V. kötet), a Papiros a grafikában (VI. kötet) czímüek, s a Nyomdászattörténet első könyve is (VII—XI. kötet). Bolti áruk kötetenkint 5 pengő 60 fillér; nyomdászok 3 pengő 90 fillérért kapják a házipénztárosoknál. Az előfizetések stb. Novák László szerkesztőhöz intézendők: Budapest, VIII, Conti ucca 4. szám alá, a Világosság nyomdába

Nemzetközi jelentőségűek

a grafikai iparban vezető német szakfolyóiratok:

Typographische Mitteilungen

tipográfiai formák kérdéseinek folyóirata

Der Graphische Betrieb

a géptechnika és üzemisme folyóirata. Folyóirataink példányszámát semmi más folyóirat még megközelítőleg sem éri utól. Ára füzetenként és negyedévenként 4.65 RM postadíjjal együtt. Fontos továbbképzési eszköz a Bildungsverband táv-tanfolyamai. 1. tanfolyam: Betűvetés kezdők részére. 2. tanfolyam: Betűvetés haladók részére. 3. tanfolyam: Színisme. 4. tanfolyam: Nyomtatványok árának kiszámítása. Kívánságra próbalevelek és prospektusok.

BILDUNGSVERBAND DER DEUTSCHEN BUCHDRUCKER
BERLIN SW 61 / DREIBUNDSTRASSE 5

Megrendeléseket szívesen közvetít a GRAFIKAI SZEMLE kiadóhivatala Budapest VIII, Conti ucca 4

FREUND-BARÁT-FÉLE GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST V. CSÁKY U. 13

TELEFÓN: AUTOMATA 282-35

PLANETA QUINTA	ötcilinderes, gyorsjáratú, kétszínnyomó offset-gép
PLANETA TERTIA	háromcilinderes, gyorsjáratú, kétszínnyomó offset-gép
PLANETA KÉTTÚRÁS	gyorssajtók, lendülő illesztékkel, javított hengerszékkel
PLANETA GYORSJÁRATÚ	könyvnyomdai gyorssajtók, javított festékeldörzsöléssel
MANSFELD-GYÁRTMÁNYÚ	gyorsvágó- és papírfeldolgozógépek
GEBR. SCHMIDT	szenzációs újdonsága a fényálló »Pressa«-festék
CLEMENS CLAUS	»Ideal« stereotypia matricák
PREUSSE & CO. A.-G.	fűzőgépek

MINDENFAJTA ÚJ ÉS HASZNÁLT GÉP RAKTÁRON